

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

XV. YÜZYIL ŞAİRİ HABİBİ VE DİVÂNI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MURAT ERDEN

İSTANBUL 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

XV. YÜZYIL ŞAİRİ HABİBİ VE DİVÂNI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MURAT ERDEN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ÖMER ZÜLFE

İSTANBUL 2018

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

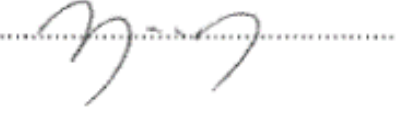

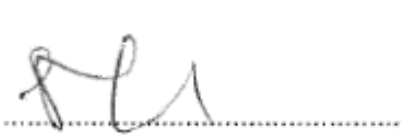
Yüksek lisans öğrencisi Murat ERDEN'in "XV. Yüzyıl Şairi Habîbî ve Dîvânı" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ömer ZÜLFE
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Üzeyir ASLAN
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Secaattin TURAL
Üniversitesi İstanbul Medeniyet Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 25/06/2018 tarih ve 2918/12-07 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	VI
KISALTMALAR ve İŞARETLER.....	VIII
GİRİŞ	1
MÜELLİFİN HAYATI VE ESERLERİ	5
1. HAYATI.....	5
1.1. Adı ve Mahlası.....	5
1.2. Doğum Yeri ve Yılı.....	5
1.3. EĞİTİMİ VE MESLEĞİ.....	6
1.4. Ölümü.....	6
1.5. Eseri.....	6
1.6. Kişiliğine Dair Notlar.....	6
1.6.1. Mizacı	6
1.6.2. Habîbî – Sultan Yakup, Şah İsmail	7
1.6.3. Habîbî'nin Anadolu'ya Gelişi	7
2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	8
2.2. Dil ve Vezin	9
2.3. Muhteva	10
2.4. Hurûfilik İzleri	19
2.5. Habîbî'nin Şiirlerine Fuzûlî'nin Nazîreleri	24
2.6. Habîbî'nin Şöhreti ve Etkisi.....	25
SONUÇ.....	26
İKİNCİ BÖLÜM	28
[METİN].....	28
[KASİDELER]	29
[MÜSEDDES].....	36
[GAZELLER]	39
[KIT'A].....	82
[MÜFRED].....	82
BİBLİYOGRAFYA.....	83

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı geleneği içinde şiir mecmuaları ve dîvânlar büyük önem arz etmektedir. Bir dönemin şiir zihniyeti, edebî zevki hakkında bilgi edinme noktasında bize rehberlik eder. Buna ek olarak bu kaynaklar, yazıldıkları dönemin içtimaî, siyasî, iktisadî hayatı hakkındaki bilgileri bize aktarma noktasında bir tarihî belge niteliği taşır.

Bir şairin, şairlik macerası boyunca yazmış ve kayıt altına almış olduğu şiirlerini toplu bir şekilde bize ulaştırması açısından dîvânlar, şair hakkında bilgi edinmek, onun üslubu hakkında saptamalarda bulunup bu çerçevede birkaç söz söyleyebilmek ve şiirlerine derli toplu ve güvenilir yorumlar getirebilmek noktasında birincil kaynaklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bizim çalışmamıza konu olan Habîbî de bir Azerî sahası şairi olup XV. yüzyılın sonu ile XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış ve eser vermiştir. Şairimizin, bizim yapmış olduğumuz çalışmalar sonucunda, mürettep bir dîvânı olmadığını anlıyoruz. Biz de bu çalışmada Habîbî'nin şiirlerinin büyük bir çoğunluğunu, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Nadir Eserler bölümünde, 5782 demirbaş numarada kayıtlı bulunan Eğridirli Hacı Kemal'in *Câmiü'n-Nezâir* adlı nazîre mecmuasından derledik.

Şimdiye kadar Habîbî'nin şiirlerini derleme amacıyla yapılmış çalışmalarda, şairimize ait olduğu kesin olan 47 şiir bulunmaktaydı. Yayımlanan bu şiirler, kayıtlı buldukları kaynaklara gidilerek tekrar gözden geçirildi. Bunlardan, yazma kaynaklarına ulaşılabildiğimiz şiirler, vezin, kafiye, anlam gibi şiirsel ölçütler çerçevesinde ayrı bir dikkatle okundu. Bu araştırma, tarama ve derleme sürecinden sonra mevcut bu 47 şiirin üzerine, 9 gazel formunda şiir ve bir müfred beyit ekledik. Bu çalışma neticesinde Habîbî'nin toplam şiir sayısı 57'ye ulaştı.

İki bölümden oluşan çalışmamızın ilk kısmında, Habîbî'nin hayatı, edebî kişiliği, şiirlerinin muhtevası ile ilgili bilgiler verdikten sonra çalışmanın ikinci kısmında da şairimizin 57 şiirinin yer aldığı metin kısmına yer verdik. Ayrıca burada, bu 57 şiirin, en açık ve anlaşılır şekliyle günümüz Türkçesine aktarımlarını yapmaya gayret gösterdik.

Uzun, yorucu ve bir o kadar da heyecanlı geçen bu süreç boyunca teşekkür etmek istediğim birkaç isim var. Öncelikle beni bu çalışmaya yönlendiren, her ne konuda olursa olsun; maddî manevî desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Ömer ZÜLFE'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmam ile ilgili kaynak edinme noktasında, bilgisinden ve tecrübesinden istifade ettiğim kıymetli Doç. Dr. Ümran AY hocama da ayrıca teşekkür ederim.

Bu zaman zarfında destek ve yardımlarını gördüğüm sevgili Ayşe BEDESTANİ'ye de en samimi teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, bu çalışma süresince bana sabırla yaklaşan, sevgisini ve emeğini benden esirgemeyen annem Nursel Erden'e ve bu noktalara gelmemde en büyük desteği kendisinden gördüğüm, rahmetli babam Yüksel Erden'e en derin şükran ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Murat ERDEN
Karagümrük, 2018

ÖZET

XV. Yüzyıl Şairi Habîbî ve Dîvânı adlı bu çalışmada, XV. yy Azerî sahası şairi Habîbî'nin, çeşitli mecmualarda ve çeşitli kaynaklarda dağınık şekilde bulunan şiirleri toplanmış ve bir *Dîvân* metni oluşturulmuştur.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairin hayatı ve edebî kişiliğiyle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. İkinci bölümde ise Habîbî'nin 57 şiirinin günümüz Türkçesine çevirisinin yapıldığı metin kısmı vardır.

Anahtar Kelimeler: Habîbî, dîvân, şiir, gazel.

ABSTRACT

The work, named “15th Century Poet Habibi and his Divan”, is a collection of the 15th century Azerbaijani poet Habibi’s poems, scattered between magazines and various other sources.

The study consists of two chapters. In the first chapter, the life and literary personality of Habibi was handled, and in the second chapter consist of the texts of Habibi’s 57 poems which were translated to modern Turkish.

Key Words: Habibi, divan, poetry, gazel.

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	A, a, E, e, '
آ	Ā, ā, a
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṭ, ṭ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	H, h
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş

ص	Ş, ş
ض	Ẓ, ẓ, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	‘
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	K, k, G, g, ŋ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ū, ū, Ō, ō
ه	H, h, A, a, E, e
ي	Y, y, İ, i, Ī, ī

KISALTMALAR ve İŞARETLER

(?)	Doğruluğundan emin olunamayan kısımlar
[...]	Boş bırakılan ve tamir edilemeyen kısımlar
A.g.e.	Adı geçen eser
A.g.m.	Adı geçen makale
AN	<i>Habibi: Şiirler</i> , “Milli Kitaphane”, Şark-Garb Neşriyat Bakü 2006.
(a. s.)	<i>'aleyhi 's-selâm</i>
AŞ	XIII-XVI. Asır Azerbaycan Şiiri, Üçüncü Cilt, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Respublika Elyazmalar Fondu, Bakü, 1984.
Bk.	Bakınız
C.	Cilt
G.	Gazel
K.	Kaside
MK	Milli Kütüphane Yazmalar 2600/1 Mecnû'a-i Eş'âr
M.	Müseddes
s.	Sayfa
S.	Sayı
(s. m.)	<i>sallâ'llahu 'aleyhi ve sellem</i>

TDTEA	Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

GİRİŞ

Azerbaycan Türk edebiyatı veya *Azerî edebiyatı*: Kafkasya, Kuzey/Güney Azerbaycan, İran, Irak ve Doğu Anadolu diye adlandırdığımız bölgede yaşayan Türklerin, Türk lehçelerinden biri olan “Doğu-Oğuz” lehçesi ile vücuda getirdikleri, Türk edebiyatının bir kolu olarak gelişen edebiyattır. Bu lehçenin, Osmanlı Türkçesi yani Batı-Oğuz lehçesi ile benzerliklerinin ve yakın ilişkilerinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

XIII. yüzyılda gerçekleşen Moğol istilasını ile Türkçe, Azerî sahasında resmî dil olarak öne çıkmaya başlamış; dil, Farsça ve Arapça etkisinden yavaş yavaş sıyrılmış ve Türk dili ile de eserler verilmeye başlanmıştır. Bu yüzyılın sonlarında ve XIV. asrın başlarında yaşamış olan, Azerî sahasında Doğu-Oğuz lehçesi ile şiirler yazan ve bu lehçe ile şiir yazmış en eski şair olarak kabul edilen Şeyh İzzüddin Esferâyinî (ö.XIV. yüzyılın başı?)’nin adını da burada zikretmekte fayda var. Şair, Türkçe şiirlerinde Hasanoğlu, Farsça şiirlerinde Pûr Hasan mahlasını kullanmıştır. Mustafa Darir (ö.1393?) ve Kadı Burhaneddîn (ö.1398)’in isimlerini de burada, Azerî sahasında anmak yanlış olmayacaktır. Zira bu iki şairin de, Anadolu coğrafyasında yaşamış olmalarına karşın, eserlerinde kullanmış oldukları dilin Azerî Türkçesi’nden de izler taşıdığı görülmektedir.

XIV. yüzyılın sonu ve XV. yüzyılın başında yaşamış ve eser vermiş olan Nesîmî (ö.1404/1418), hiç şüphesiz Azerî edebiyatının gelişimi ve şekillenmesi noktasında çok mühim bir isimdir. Nesîmî, yaşadığı coğrafyada kendisinden önce gelen şairlerden çok daha özgün bir söyleyiş yakalamış; şiirlerinde de gerek aruzu kullanma konusunda, gerekse öz Türkçe kelimelerin kullanımında oldukça başarılı olmuştur. Dilinde Azerî Türkçesi özellikleri ağırlıklı olsa da Nesîmî, Oğuz Türkçesi'yle teşekkül etmeye başlayan klasik şiir dilinin kuruluşunda açık, sade ve ahenkli diliyle önemli rol oynayan lirik, samimi ve coşkulu şairlerin başında gelir.¹

XV. yüzyılda, yukarıda zikredilen geniş coğrafyada hüküm süren Karakoyunlu Hanedanı (1351-1469) ve Akkoyunlu Hanedanı (1340-1514) saray ve ordularının konuşma dili Türkçe ise de resmî dilleri Farsça’dır. Bu anlamda her iki hanedanın hükümdarlarında da hem Fars diliyle süregelen ve gelişen edebiyat ve kültür birikimini korumak, hem de devlet temelini Türk kökenli oluşundan dolayı Türk diliyle de eserler

¹ A. Azmi BİLGİN, “Nesîmî”, TDVİA, C. 33, s. 3-5.

yazılmasını desteklemek istemeleri gayet tabî idi. Bu anlamda, Hakîkî mahlasıyla şiiirler yazan Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah (ö.1467) ve Akkoyunlu hükümdarı Sultan Yakup (ö.1490), gerek Türkçe eserler yazılmasındaki teşvikleri, gerekse şairlere göstermiş oldukları lütufları dolayısıyla akla gelen ilk isimlerdir.

XV. yüzyılda *Azerî edebiyatı* en verimli sürecini yaşamıştır diyebiliriz. Uzun Hasan Bey'in saltanat yıllarından (1453-1478) itibaren yerleşik halk kültürünün hâkim olduğu Akkoyunlu Sarayı'nda başlayan kültürel hayat, Uzun Hasan Bey'in oğlu Sultan Yakup (ö.1490) zamanında en parlak dönemini yaşamıştır. Bilim, kültür ve sanat adamlarını daima koruyan, onlara saygı gösterip ihsanlarda bulunan Akkoyunlu sultanları, zamanın edebiyat dilinin Farsça olmasına rağmen Türkçeyi desteklemişlerdir. Osmanlıların İstanbul'u, Timurluların Herat'ı, Memlüklerin Kahire'si 15. yy'ın İslam dünyası başkentleri olarak yükselirken Akkoyunlular'ın, Tebriz'i bilim ve kültürün merkezi hâline getirmek için önemli kültür ve imar faaliyeti içinde oldukları görülmektedir.²

Akkoyunlu hükümdarı Sultan Yakup (ö.1490) şiiire, şaire ve sanata düşkünlüğüyle bilinen bir hükümdardı. Sarayının çevresinde birçok şair ve sanatkâr toplanmıştı. Bunlardan öne çıkan bazı isimler: Ali Kuşçu (Gökbilimci, matematikçi, ö.1474), Abdurrahman Câmî (Âlim, şair, ö.1492), İdris Bitlisî (Münşî, nişancı, ö.1502), Kişverî (Şair, ö. 16. yy), Habîbî (ö.1520).

Çalışmamızın konusu olan Habîbî, bu zümre içerisinde şair kimliğiyle ön plana çıkanlardan en önemlisidir. Nitekim Sultan Yakup'un 1490'da ölümünden sonra Habîbî, Safevîler'in şair sultanı Şah İsmail'e intisap etmiş, Şah İsmail, Habîbî'yi sarayının *melikü's-şuaralıgı* görevine getirmiştir. Kendisi de Hatâî mahlasıyla şiiirler yazan Şah İsmail'in, Habîbî'yi bu ünvanla lütuflandırması ve kendisine kıymet vermesine şaşırılmamak gerekir.

Türk edebiyatında Habîbî'yi müstakil bir çalışma konusu olarak ele alan ilk isim Mehmet Fuat Köprülü'dür. Köprülü, bu çalışmasını "Azerî Edebiyatı'na Ait Notlar: Hasanoğlu ve Habîbî" başlığıyla yayımlamıştır.³ Köprülü, yazmış olduğu bu yazısının

² Seyfettin ERŞAHİN, *Akkoyunlular: Siyasal Kültürel Ekonomik ve Sosyal Tarih*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2002, s. 227-228.

³ Köprülüzaade Mehmet Fuad, "Azerî Edebiyatı'na Ait Notlar: Hasanoğlu ve Habîbî", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, C. IV, S. 1 (1925), s. 68-77.

Habîbî ile ilgili olan kısmını almış ve bir sene sonra Bakü’de yayımladığı “*Azeri Edebiyatı’na Ait Tedkikler*” adlı kitabında tekrar neşretmiştir.⁴

Bu çalışmaların devamında Habîbî ile ilgili çalışmalar yürüten bir diğer isim İsmail Hikmet’tir. Hikmet, Habîbî ile ilgili birbirinin devamı niteliğinde üç farklı yazı kaleme almıştır. İsmail Hikmet, bu çalışmalarından ilkinin “Habîbî: Edebî Tedkikler” başlığıyla yayımlar.⁵ Bu ilk yazı, Habîbî’nin meşhur “dedim-dedi” müseddesinin Türk edebiyatına ilk defa ve bütün bir şekilde sunulması bakımından önemlidir. İsmail Hikmet, Habîbî ile ilgili ikinci yazısını da “Habîbî: II” başlığıyla yayımlamıştır.⁶ Bu ikinci çalışmada da Habîbî’nin “dedim-dedi” müseddesine Fuzûlî’nin yazmış olduğu nazîre hakkında bilgi verilir. Fuzûlî’nin bu müseddesine sonrasında Bağdatlı Rûhî de bir nazire kaleme almıştır. İsmail Hikmet, bu yazısında Habîbî, Fuzûlî ve Rûhî’nin şiirlerini bir anlamda söyleyiş, coşkunluk ve özgünlük açısından mukayese etmiştir. İsmail Hikmet, üçüncü ve son yazısını da “Habîbî:III” başlığıyla yayımlamış⁷, burada da, ikinci yazısında olduğu gibi, Habîbî’nin “dedim-dedi”li müseddesinin önce Fuzûlî, sonra Ruhî üzerinden gelişen etkisinden söz etmiştir.

Bu çalışmaların ardından Köprülü, Habîbî ile ilgili o zamana kadar yapılmış tüm çalışmaları kapsayan ve şairin Câmîü’n-Nezâir’de bulunan şiirlerinin çoğunun da içinde olduğu, çok daha geniş ve toplu bir yazı yayımlamıştır⁸. Bu yazının I numaralı bölümünde “Bibliyografya” başlığını görmekteyiz. Yazının II numaralı bölümünde, “Hayatı” başlığı altında Habîbî’nin çocukluğu, Sultan Yakup ve sonrasında Şah İsmail ile olan münasebeti; şairin Anadolu topraklarına gelişi, medfun bulunduğu tekke ve hayatına dair diğer izlerden bahsedilmiştir. III. ve son başlıkta ise Habîbî’nin edebî kişiliğinden, şiirlerinin temasından ve dilinden, bu şiirlerde kullandığı vezinlerden bahsedilmiştir. Devamında Habîbî’nin şöhreti, etkisi ve Anadolu coğrafyasındaki tezkire yazarlarının Habîbî hakkında söyledikleri aktarılır.

Yazının son bölümü olan metin kısmında ise Habîbî’nin, farklı kaynaklarda yer alan şiirleri topluca verilmiştir. Köprülü, bu yazının Bibliyografya başlığı altında her ne kadar

⁴ Köprülüzade Mehmed Fuad, “Habîbî”, *Azeri Edebiyatına Ait Tedkikler*, Bakü 1926. s. 37-45.

⁵ İsmail Hikmet, “Habîbî: Edebî Tedkikler”, *Hayat Mecmuası*, C. III, S. 64 (1928), s. 224-225.

⁶ İsmail Hikmet, “Habîbî: II”, *Hayat Mecmuası*, C. III, S. 66 (1928), s. 266.

⁷ İsmail Hikmet, “Habîbî: III”, *Hayat Mecmuası*, C. III, S. 67 (1928), s. 285.

⁸ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ, “Habîbî”, *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, C. III, S. 5 (1932), s. 86-133.

“Habîbî’nin Câmîü’n-Nezâir’deki bütün şiirlerini...”⁹ ortaya koyduğunu söylese de gözden kaçırdığı şiirler de olmuştur.

Biz de bu çalışmada, Azerî sahasında yetişen, sonraları yolu Anadolu’ya düşen şair Habîbî’nin, şimdiye kadar çeşitli çalışmalarda ortaya çıkarılan ve çıkarılmayan şiirlerini topladık ve şairin 3 kaside, 1 müseddes, 51 gazel, 1 kıt’a ve 1 müfreden oluşan *Dîvân*’ını ortaya koyduk.

⁹ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ, “Habîbî”, *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, C. III, S. 5 (1932), s. 87.

MÜELLİFİN HAYATI VE ESERLERİ

HABİBÎ

1. HAYATI

1.1. Adı ve Mahlası

Şairin hayatıyla ilgili elimizde bulunan kaynaklarda, şairin adına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak şairin, bir gazelinde şu beyit geçmektedir:

ol-durur sultān iki ālemde bes
çün **habîbî** her ki ‘abdullāh ola (G. 55/9)

“Habîbî, Allah’ın kulu olduğu için, iki âlemde de sultan olursa bu ona kâfidir.” şeklinde çevirdiğimiz bu beyitte, Habîbî, her iki dünyada da Allah’ın kulu olduğuna işaret ederken bir yandan da, îham sanatı yaparak adının Abdullah olduğuna işaret etmiş olabilir, düşüncesindeyiz.

Şiirlerinde Habîbî mahlasını kullanmıştır. *ḥabîb* (Ar. *ḥubb*) kelimesi “sevilen, sevgili, mahbup, dost” anlamına gelmektedir.¹ Şairin mahlası olan Habîbî ise, “sevgiliyle ilgili, sevgiliye ait, sevgiliye/aşka mensup” anlamlarına gelmektedir

1.2. Doğum Yeri ve Yılı

Habîbî’nin ilk devirlerine ait malumatı bize, Sām Mirza (ö. 1566-67), *Tuhfe-i Sāmî* adlı meşhur tezkiresinde veriyor.

Habîbî, Acem sınırına yakın olan,² Güney Azerbaycan’ın Tebriz’e bağlı Gökçay şehrinin Bergüşat kasabasında dünyaya gelmiştir.³

Habîbî’nin, aşağıda zikredilen, çobanlık yaparken Sultan Yakup’la karşılaşmasının anlatıldığı hikâyede, 12-15 yaşlarında olduğu tahmin edilirse, şairin aşağı-yukarı 1470-75 yılları arasında doğduğu kabul edilebilir.⁴

¹ Şemseddin SÂMÎ: *Kâmûs-ı Türkî*: s. 540.

² LATİFÎ: *Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ*: s. 221. GELİBOLULU Âlî b. Ahmed: *Künhü ’l-Ahbâr ve Levâkihu ’l-Efkâr*: s. 175.

³ Elyar SEFERLİ, Halil YUSİFLİ: *Kadim ve Orta Asırlar Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, Bakü 2008. s. 393.

⁴ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ: *Habîbî, Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, C. VIII (1932), S. 5, 90. s.

1.3. EĞİTİMİ VE MESLEĞİ

Habîbî ile ilgili ulaşılabildiğimiz kaynaklarda, şairin almış olduğu eğitimle ilgili bir malumatımız yoktur. Çocuk yaşta çobanlık yaptığını ve Akkoyunlu Hükümdarı Sultan Yakup (ö. 1490) ile tanışmasının da bu zaman diliminde, bir tesadüf sonucu olduğunu biliyoruz. Bu tesadüf, şöyle aktarılır:

Sultan Yakup ava çıktığı bir sırada küçük bir çocuğun kuzu otlattığını görür. Mülazımını küçük çobana göndererek kuzuların kime ait olduğunu öğrenmek ister. Mülazım, çocuğa kuzuların sahibini sorunca “Koyunların.” cevabını alır. Mülazım, “Köyünüzün büyükleri kimlerdir?” deyince “Öküzler herkesten büyüktür.” der. Bu defa mülazım “Ben onu sormuyorum, köye gelenleri kimler karşılar?” deyince çocuk “İtler, köpekler.” cevabını verir. Mülazım çok hiddetlenerek sultanın yanına döner ve çocukla arasında geçen konuşmayı nakleder. Sultan Yakup, çocuktaki zekâ ve yeteneği sezerek onu yanına alır ve yetiştirir. Böylece Habîbî, Sultan Yakup’un sarayındaki sanatkârlar zümresine dâhil olur.⁵

1.4. Ölümü

Sultan I. Selim Han devrinde vefat etmiştir.⁶ Kabri İstanbul Söğütözü’de Caferâbâd Tekkesi’nde bulunmaktadır.⁷

1.5. Eseri

1. *Dîvân*: Yaptığımız araştırmalar neticesinde, Habîbî’ye atfedilen veya ona ait olduğu düşünülen mürettep bir divan bulamadık.

1.6. Kişiliğine Dair Notlar

1.6.1. Mizacı

İlme yatkın, hünerli; seyahat etmeyi seven bir kimse imiş.⁸

⁵ Üzeyir ASLAN: *14-16. YY. Çağatay ve Azeri Edebiyatı*, Kriter Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2012. s. 76.

⁶ LATİFİ: *Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ*: s. 221., KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*: s. 286.

⁷ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, C. 1., s. 411.

⁸ AŞIK ÇELEBİ: *Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*: s. 612, KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*: s. 286.

1.6.2. Habîbî – Sultan Yakup, Şah İsmail

Habîbî, Akkoyunlu Hükümdarı Sultan Yakup'un himayesinde yetişmiş, onun sarayında kuvvetli bir şair olmuş ve Sultan Yakup'un ölümüne kadar oradan ayrılmamıştır. Habîbî, Sultan Yakup'un ölümünden sonra, Safevî Devleti'ni kuran Şah İsmail'e intisap ederek onun büyük iltifatını kazanmış, hatta sultan tarafından “melikü'ş-şuara” unvanı ile onurlandırılmıştır.

Şah İsmail, Şürur muharebesini (1502) kazanarak Akkoyunlu Devleti'ne son vermiştir. Habîbî'nin, bu olaylar sonrasında, nerede yaşadığı, kime intisap ettiği hakkında bir bilginiz yoktur.

Habîbî'nin, Şah İsmail'e intisabı ise, Safevi Devleti'nin kesin olarak kuruluşundan sonradır. Bu konuyla ilgili olarak Köprülü “Şah İsmail'e intisabı galiba 1502'den sonra yani Safevî Devleti'nin sağlam bir surette kuruluşundan sonra olacaktır.”⁹ demektedir.

Zaten kendisi de şiir yazan Şah İsmail'in, Habîbî'ye “melikü'ş-şuara” unvanını vermiş olması pek doğaldır. Yine Sam Mirza, Şah İsmail'in, Habîbî'ye “Gürzü'd-din” lakabını verdiğini kaydediyor. Bu, şair ile Şah İsmail arasındaki muhabbetin derecesini göstermesi bakımından önemlidir.¹⁰

1.6.3. Habîbî'nin Anadolu'ya Gelişi

Sultan II. Bayezid devrinin sonlarında, Sultan I. Selim -Allah kabrini temiz ve güzel kokulu eylesin- devrinin başlarında¹¹ Acem diyarından Anadolu'ya gelmiştir.¹²

Habîbî'nin Safevi sarayını bırakarak Anadolu'ya gelmesinin sebebini bilmiyoruz. Şairin Anadolu'ya geliş sebebi, Şah İsmail'in gazabına uğraması veya uğramak korkusu olarak düşünülebilir. Sam Mirza gibi bu hadiseyi iyi bilmesi gereken bir müellifin bu konuda sessiz kalması, Anadolu'ya gelişinin altında hususi veya mühim bir durum olduğunu ima etmektedir.¹³

⁹ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ: *a.g.m.* s. 91.

¹⁰ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ: *a.g.m.* s. 91.

¹¹ LATİFİ: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ:* s. 221.

¹² ÂŞİK ÇELEBİ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ:* s. 612., GELİBOLULU Âlî b. Ahmed: *Künhü 'l-Ahbâr ve Levâkihu 'l-Efkâr:* s. 175., KINALI-ZÂDE Hasan Çelebi: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ:* s. 286., BEYÂNÎ: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ:* s. 51.

¹³ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ: *a.g.m.* s. 93.

Elimizdeki kaynaklarda Habîbî'nin, Anadolu'da nerelere gittiği, ne yaptığı, nasıl yaşadığı hakkında bir bilgi yoktur. Bunun yanında Âşık Çelebi ve Kınalızade Hasan Çelebi, onun seyahat etmeyi seven bir kişiliğe sahip olduğunu belirtir.

2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

2.1. Üslup

Söyleyiş olarak Azerî üslubunu benimsemiştir.¹⁴ Kendi devrinin şairlerinin üslubuna muhalif bir üsluba sahiptir.¹⁵

Kendine has bir tarzı ve üslubu vardır.¹⁶ Türkçe şiir yazma konusunda, kendi dönemindeki şairlerden bilgisi ve üslubu yönüyle öne çıkmaktadır.¹⁷

Devrinde, kendine has yeni söyleyişler ve yeni fikirler ortaya koymuştur. Kendi coğrafyasında şiir denince akla gelen tek ve usta kişidir.¹⁸ Şiirleri, kendi döneminde çokça tanınmıştır.

Habîbî, muhtelif hükümdarların sarayında yaşadığından, onun şiirlerinde, sosyal hayata dair mazmunlar, muhalif ve isyankar bir söyleyişin etkilerini göstermek güçtür. Halkın içinden gelmiş ve halka yakın bir söyleyiş yakalamış; döneminin öncü fikirlerine de yabancı kalmamıştır.¹⁹

Şemseddin Sâmî ise, *Kâmûsu'l-A'lâm*'de Habîbî için:

*“Habîbî, şuârâ-yı Osmâniyye'den iki zâtın mahlasıdır. Birincisi an asl İranlı olup, Sultan Bâyezid Hân-ı Sâni devrinde Rûm'a gelmiş ve Yavuz Sultan Selim Hân zamanında vefat etmiştir. Âlim ve mütefennin bir zât olup pek çok seyahat etmişti. Edası acemâne ise de, eş'ârı âşıkâne olup kendine mahsûs şîvesi var idi.”*²⁰

demiş ve önceki Osmanlı tezkirecilerinin verdiği bilgilerden farklı bir bilgi vermemiştir.

Habîbî, Nesîmî ve Fuzûlî kadar kuvvetli bir edebi şahsiyete sahip olmamakla beraber, Nesîmî ve Fuzûlî'de gördüğümüz ateşli, samimi, âşıkane eda onda da eksik

¹⁴ ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü's-Şu'arâ*: s. 612-613.; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebi: *Tezkiretü's-Şu'arâ*: s. 286.

¹⁵ ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü's-Şu'arâ*: s. 612-613.; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebi: *Tezkiretü's-Şu'arâ*: s. 286.

¹⁶ BEYÂNÎ: *Tezkiretü's-Şu'arâ*: s. 51.

¹⁷ LATÎFÎ: *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*: s. 221-222.; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebi: *Tezkiretü's-Şu'arâ*: s. 286.

¹⁸ LATÎFÎ: *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*: s. 222.

¹⁹ Elyar SEFERLİ, Halil YUSİFLİ: a.g.e., s. 393.

²⁰ Şemsettin Sami, *Kâmûsu'l-A'lâm*, C. 3. s. 327.

değildir. Yine de Habîbî'ye Azeri Türk edebiyatı içinde bir pay biçecek olursak Nesîmî ve Fuzûlî ortasında bir merhalededir.²¹

Latîfî, Habîbî'nin lugaz tarzında yazdığı müseddes için, herhangi bir şairin müsemmenine veya muhammesine benzemez, demektir.²²

2.2. Dil ve Vezin

Habîbî, doğum yeri ve yaşadığı çevre bakımından Azeri Türkçesiyle şiirlerini kaleme almıştır. Yer yer Anadolu Türkçesi'ni hatalı olarak kullanmakla beraber şiirin dış yapısına, özellikle kafiyelerin düzgün olmasına dikkat eden Habîbî, nazım tekniğine hâkimiyet bakımından Osmanlı şairlerinin seviyesine ulaşamamıştır.²³

Habîbî'nin Türkçe kelimeleri, yabancı kaidelerle yapılmış terkiplere sokmak gibi tuhafıkları vardır.²⁴ Buna örnek olarak şu beyitte geçen “*hâne-i göz*” terkiibini verebiliriz:

hâne-i gözde hayâlün gölgesin
şükr kim mihmân yerinde görmişem (Dîvân: G. 31/1)

Bununla beraber Habîbî, aruzu şiirlerine uygulama noktasında genel itibariyle başarılıdır. Habîbî'nin, toplamış olduğumuz şiirlerine baktığımızda 29 şiirini Remel bahrinde yazmış olduğunu görüyoruz. Bunun devamında, Habîbî'nin kullandığı bahirleri kullanılış sıklığı bakımından sıralayacak olursak 16 şiirinde Hezec, 7 şiirinde Recez, 5 şiirinde de Muzari bahirlerini kullandığını görürüz.

1.DAİRE (DĀ'İRE-İ MU'TELİFE)

1. Hezec [Türkü]:

Hezec-i müsemmen-i sâlim:

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

Hezec-i müseddes-i mahzûf:

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

²¹ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ: *a.g.m*: s. 103.

²² LATİFÎ: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*: s. 222.

²³ Sasani Çingiz Sadıkoğlu, “Habîbî”, *TDVİA*, C. 14, s. 375.

²⁴ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ: *a.g.m*: s. 103.

2. Remel [Koşma]:

Remel-i müsemmen-i maḥzūf:

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

Remel-i müseddes-i maḥzūf:

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

3. Recez [Titrek]:

Recez-i müsemmen-i sālim:

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün
Recez - - + - / - - + - / - - + - / - - + -

2. DAİRE (DĀ'İRE-İ MUḤTELİFE)

Muzāri' [Benzer]

Muzāri'-i müsemmen-i aḥreb-i mekfūf-ı maḥzūf:

Mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

Muzāri'-i müsemmen-i aḥreb:

Mef' ulü fā' ilātün mef' ulü fā' ilātün
Muzāri' - - + / - + - - / - - + / - + - -

2.3. Muhteva

Habîbî'nin şiirlerinin konusunu tek bir tema etrafında toplamak mümkün değildir. Şiirlerinde tasavvuf izleri ve âşıkane bir hava vardır.²⁵ Bunun yanında Habîbî'yi, bazı gazellerinde, bu dünyayı ve bu dünyanın nimetlerini seven bir yapıda; içinde yaşama sevinci bulunan bir coşkunlukta görürüz.

Bilindiği gibi, ilahî aşk şiirde, her biri tasavvufta bir karşılığı olan remizlerle anlatılmaktadır. Özellikle XII. asırdan başlayarak İran'ın sūfi şairleri, profan aşk şiirlerinde geçmekte olan bazı kelimeleri alıp bunlara tasavvufa göre hususi manalar vermişler, böylece şiirde mecazi kavramlar taşıyan bir terminoloji meydana getirmişlerdir. Bu tasavvufî terminolojiye göre “şarap” ilahî aşkı temsil eder, “pîr-i

²⁵ ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü 'ş-Şu'arâ*: s. 612-613.; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: s. 286.

mugan” da (meyhaneci) mürşid demektir. “Meyhane” aşkın öğrenildiği yer, yani tekke veya dergahın remzidir.²⁶

Habîbî'nin şiirlerinde “meyhane” başlı başına bir tema olarak ele alınır. Çoğu şiirinde meyhane, iyi ve güzel her şeyi bünyesinde toplayan, kâinattaki her şeyin özü gibi tasvir edilir; kutsal ve yüce bir mekân gibi gösterilir.

Biz de bu bölümde ilk olarak şairimizin meyhane ve meyhane unsurlarını işlediği şiirlerinden örnekler getireceğiz:

elā ey dilberüm yārum ḥarābāt
dil ü cān içre dil-dārum ḥarābāt (*Dīvān*: K. 2/1)

bu vīrān dil sarāyın vaşl eliyle
yap ey luḫf issi mi‘mārum ḥarābāt (*Dīvān*: K. 2/2)

beni şol cām-ı meyden mest eyle
ki sensin sırr-ı esrārum ḥarābāt (*Dīvān*: K. 2/5)

‘anāşır şeş-cihāt ü heft-kevkēb
bu toḫuz çarḫ-ı devvārum ḥarābāt (*Dīvān*: K. 2/10)

eger şūfī vücūdı nūr olursa
benüm mihrüñdür envārum ḥarābāt (*Dīvān*: K. 2/11)

kelām u ḥikmet ü ‘ilm-i ledünnī
ḥadīs ü naḫl ü aḫbārum ḥarābāt (*Dīvān*: K. 2/12)

beyān u mantıḫ u kânün u hey’et
ğazel kavliyle eş‘arum ḥarābāt (*Dīvān*: K. 2/12)

“Harabat” redifli kasidesinden alınan bu beyitler, şairin meyhane yüklediği anlamı görmek ve onun zihnindeki meyhane tasavvurunu anlamak noktasında önemlidir. Şair meyhaneyi yüce bir sevgili, bir dost olarak görmektedir. Gönlündeki kırgınlıkların, yorgunlukların yegâne iyileştiricisi olarak de meyhaneyi görür. Yine, kendisinin tüm sırlarını bilen de meyhanedir. Habîbî, kâinatın esasını teşkil ettiği düşünülen dört unsuru; altı yön, yedi yıldız ve dokuz kat gökyüzünü dahi meyhane ile özdeşleştirir. Sûfilerin vücudunun nuruna karşılık kendi aydınlık kaynağının da meyhane olduğunu söyler. Kelâm, Hikmet gibi dinî ilimler ve lâdinî ilimlerin kaynağı da meyhanedir, yazmış olduğu şiirlerin, gazellerin kaynağı da. Görüldüğü gibi, Habîbî'nin zihnindeki meyhane kavramı,

²⁶ Ömer Faruk Akün, “Divan Edebiyatı”, *TDVİA*, C. 9, s. 419-420.

her şeyin özü ve her şeyin kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Habîbî'nin, meyhaneye yüklemiş olduğu tüm bu anlamların “*vahdet-i vücûd*”²⁷ kavramı üzerinden gelişen bir düşünce yapısından kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz.

ḥaḳīḳat sensin ol mazhar ḥaḳīḳat
ki mazḥardur saña ser-cümle eşyâ (*Dîvân*: K. 1/18)

Bu beyitte de aynı şekilde hakikatin yegâne kaynağı olarak Allahu Tealâ gösterilir, yaratılan ve yaratılmış tüm mevcûdatın ve tüm eşyanın Allahu Tealâ'dan zuhur ettiği belirtilir.

eger ‘aşık vü ger ma‘şûḳ sensen
geh âdem ḳorsın adın ḡah ḥavvâ (*Dîvân*: K. 1/19)

gehî mecnûn olursın leylî-y-içün
geh olursun ḡerü mecnûna leylâ (*Dîvân*: K. 1/20)

gehî vâmık gehî ‘azrâ olursın
gehî yûsuf geh olursın züleyhâ (*Dîvân*: K. 1/21)

gehî aḡmed ‘alîsin geh ḥadîce
gehî meryem olursın geh mesîḡâ (*Dîvân*: K. 1/22)

Bu dört beyitte ise şair, Âdem ile Havvâ, Leylâ ile Mecnûn, Vâmık ile Azrâ, Yûsuf ile Züleyhâ gibi, aşklarıyla herkes tarafından bilinen bu âşıkların, öz itibariyle aynı olduğunu; ancak her seferinde farklı isimlerle zuhûr ettiğine vurgu yapmak istemiş olmalıdır.

Habîbî'nin şiirlerinde çok defa, meyhane teması etrafında “*sâkî, kadeh, tolu, câm-ı şarab, mest, pîr, pîr-i mugan, seher; iç-, nûş et-*” kelimelerinin tenasüplü bir şekilde kullanıldığını görürüz. Bu kullanımlara örnek olarak şu beyitler gösterilebilir:

sâḳiyâ mestem ḡarâbem mey getür
ḡâlib-i câm-ı şarâbem mey getür (*Dîvân*: G. 11/1)

pîr-i muḡanı bir seḡer çün ziyâret eyedüm
ayaḡında baş ḳodum çok çok ‘ibâdet eyedüm (*Dîvân*: G. 30/1)

bi’llâh seḡerdür sâḳiyâ ḡoldur berü câm içelüm
lâ-yaḳil ü mest olalum biz rind ü bed-nâm içelüm (*Dîvân*: G. 33/1)

²⁷ Bütün mevcûdatın Allah'ın zâtının, sıfat ve esmâsının tecellileri olduğu, Hakk'ın vücûdundan başka bir şeyin varlığının bulunmadığı, bütün var olanların denizin dalgaları gibi mutlak varlık olan Allah'ın zuhûrundan ibâret olduğu esâsına dayanan tasavvufî görüş.

sākī seherdür şun berü cām-ı cemi nüş edelüm
bu seng-sār olmuş seri ol cāmıla hōş edelüm (*Dīvān*: G. 34/1)

ko medreseyle mescidi şofī vü şeyh ü vā‘ize
pīr-i muğānıñ cāmını deyr içre biz nüş edelüm (*Dīvān*: G. 34/6)

sen ey sākī elüme şun seher tur
sebū sāğar piyāle cām-ı bāde (*Dīvān*: G. 42/4)

tur seher ey sākī-i cān bir kadeh mey şun bize
gözlerün çünkim yedürdi sihr edüp afyōn bize (*Dīvān*: G. 43/1)

pür edüp peymāneyi sākī elüme şun müdām
nüş edelüm kim bilür nede bu çarh-ı dūn bize (*Dīvān*: G. 43/4)

ol şafā cāmın pey-ā-pey nüş edelüm ey hakīm
çünki ol pīr-i muğāndan oldı bu kånūn bize (*Dīvān*: G. 43/5)

Bunların dışında Habîbî'nin birkaç şiirinde, bir farklılık olarak değerlendirebileceğimiz “*satranç*” ile ilgili terimler göze çarpar. Şair bu şiirlerinde “mât, et-, beydak, âc, şâh, şeh-mat, feres, ferzîn” gibi terimleri kullanarak satranç hakkındaki bilgisini göstermiş; bu terimler ile sevgilinin yüzü ve beni arasında bir teşbih ve istiare unsuru oluşturmuştur. Bu konudaki şiirlere örnek olarak şu beyitleri gösterebiliriz:

kamu hüsn ehlini **mât** etdi hālün
ruğun üzre sürelden **beydağ-ı ‘ac** (*Dīvān*: G. 10/3)

ruğun na‘ında hālün **beydağınun**
kamu **şâh-ı** cihân **ferzānesidür** (*Dīvān*: G. 15/3)

kamu **şeh-mât** olur **şâha feres fîl**-ile **ferzînsüz**
kaçan-kim **beydağ-ı** hālün ruğun na‘ında **şâh** eyler (*Dīvān*: G. 16/7)

Habîbî'nin, birkaç şiirinde bazı musıkî makamlarının ve çalgı aletlerinin ismen zikredildiğini görmekteyiz. Bunlara birkaç örnek gösterecek olursak:

def ü ney ‘ūd ü şeş-tâ çeng ü berbat
benüm taşnîf-i edvārum harābāt (*Dīvān*: K. 2/14)

muḥayyer eyle **‘uşşākı nevāda**
sıfāhān yüzünü göster **hicāz** et (*Dīvān*: G. 3/2)

éderek **būseligi** eyle yürek
şu **‘ūd ü çeng ü nāyı perde-sāz** et (*Dīvān*: G. 3/5)nev

rāst kıl muṭrib nevānı hoş düzen vēr çengüñe
‘ākif-i mey-hāneye çünkim beşāret èyledüm (*Dīvān*: G. 30/4)

düz èy muṭrib rebāb ü çengünj rāst
‘ırāk u ıřfahān-ile nevāda (*Dīvān*: G. 42/5)

Habîbî'nin şiirlerinde göze çarpan bir diğerkemayı da “sûfiye/zâhide, vâize karşı çıkış” şeklinde başlıklandırabiliriz. Bu konudaki şiirlere örnek olarak şu beyitleri göstermek mümkündür:

egerçe fikri şūfînün hemîşe hūr u cennetdür
ḥabîbî sevduğı cāndan şu dînün nūru oğlandır (*Dīvān*: G. 18/1)

Bu beyitte Habîbî, sūfilerin/ zahirde dindark görüldüğü halde aslında kalben pek de öyle olmayan kişilerin, sürekli bir şekilde “cennet ve huri”yi arzu etmelerini, bunu yaparken de bu dünyadan ve bu dünya zevklerinden mahrum kalmalarını eleştirir.

hūr-ı ĩne da‘vet ètme beni vā‘iz varmazam
ḥüsn içinde çünki şol bî-misl ü bî-hem-tā gelür (*Dīvān*: G. 19/6)

Bu beyitte de Habîbî, kendisini cennete ve cennet hurisine çağırarak vaize seslenir. Güzellik konusunda eşi ve benzeri olmayan bir sevgilisi olduğunu söyler.

Habîbî'nin şiirlerindeki bu karşı çıkışı daha geniş bir şekilde açıklayacak olursak; onun bu coşkulu şiirleri, devrindeki sūfilerin ve vaizlerin Allah’a ibadet etmenin özünü unutup namazı ve diğerk dinî vecibelerini, sadece cenneti ve cennet hurilerini ümit ederek yerine getirmelerine karşı yazılmış bir cevap gibidir. Onlardaki bu samimiyetsizliğe karşı Habîbî de şiirlerini “umursamaz” diye tabir edebileceğimiz bir edayla ve coşkulu bir şekilde yazmış, bu dünyaya, yaşamaya, insanlara karşı bakışını da samimi bir şekilde ve açık bir üslupla aktarmıştır.

Bu tema etrafında örnek gösterebileceğimiz bir başka beyit:

saḅa èy zâhid behiřt ü hūr u rıđvānı baḅa
ol büt-i zībā nigārınun liķāsı hōř gelür (*Dīvān*: G. 20/6)

Yine aşağıdaki beyitte de Habîbî, medrese ve mescidi sūfiye/kaba sofuya bırakalım; biz meyhanecinin bize sunduğı kadehten içelim, der:

ķo medreseyle mescidi şofî vü şeyḅ ü vā‘ize
pîr-i muğānıñ cāmını deyr içre biz nūř èdelüm (*Dīvān*: G. 34/6)

Habîbî'nin şiirlerindeki tüm bu “karşı” ve “serbest” fikirler, kendi dönemi içerisinde değerlendirildiğinde yanlış anlaşılmalara çok müsait durumdadır. Ancak

Habîbî'nin, şiirlerinde bize belli özellikleriyle çizmiş olduğu insan tipinin, onun kendi kişiliğinden izler taşıyor olma ihtimali vardır. Bunun yanında, Habîbî, kendince "ideal" olarak gördüğü insan tipini şiirleri yoluyla yansıtmış da olabilir. Bakıldığında ikinci ihtimal çok daha mantıklı gelmektedir; zira önce Sultan Yakup'un sarayında bulunması, sonrasında -her ne kadar Hurûfî bir şair ve sultan olsa da- Şah İsmail'in sarayında bulunması ve orada *melikü's-şuarâlık* göreviyle onurlandırılması, onu, şiirlerinde gördüğümüz bu serbest insan tipini oluşturmasında bir nebze de olsa kısıtlamış ve belki de yansıtmak istediği bu insan tipini tam ve keskin bir şekilde yansıtamamıştır diyebiliriz.

Tüm bu "eleştirel" yanlarının yanında, Habîbî'nin şiir sahasındaki asıl kudretini, şairin insanı ve insana duyduğu sevgiyi âşikane bir şekilde ele aldığı gazellerinde görmekteyiz.

Şairin şiirlerinde tasvir etmiş olduğu sevgili tipine bakacak olursak bu sevgili, güzellik konusunda "ay ve güneş"ten dahi yüksekte tutulur, sevgilinin yüzü "melek yüzlü" olarak tavsif edilir; bu güzellik, insanda şaşkınlıkla karışık bir hayranlık uyandırır:

vâlih ü hayrân olur her kim görür gün yüzünü
sen nice hür-ı melek-simâ beşersin ey şebâb (*Dîvân: G. 2/2*)

Sevgilinin yüzünün ayı, öylesine güzel ve parlaktır ki, bu güzelliği gören kişi artık, gökyüzündeki güneşe bile itibar etmez:

yüzün mâhın gören mihrine bakmaz
o çarh-ı atlas-ı devvâruñ ey dōst (*Dîvân: G. 5/9*)

Sevgilinin dudağı, Habîbî'nin şiirlerinde çoğu zaman, yaşlı kişiyi gençleştiren, hasta kişiyi iyileştiren, ölü bedene can veren bir şekilde tarif edilir. Bu sebeple, bu iyileştirici ve ölü bedene can verici özellikleriyle sevgilinin dudağına, Hz.Îsâ'(a. s.)nın ölüleri diriltme mucizesinin hamledildiğini söyleyebiliriz:²⁸

bir kadeh la'li şarâbından revân édüp revân
işbu 'âşık pîr-i şeyh ü şâb ederse n'ola dōst (*Dîvân: G. 6/4*)

la'l-i cân-bahşuñ egerçi mürde cisme cân vērür
çeşm-i bîmâruñ nigârâ cânları reñcür eder (*Dîvân: G. 14/2*)

la'l ü lü'lü'ñün **habîbî** nazm edecek medhîni
işiden dēr bu mesîhâdur ki nefh-i şūr eder (*Dîvân: G. 14/11*)

²⁸ Bk. (*Kur'ân: 3. Âl-i İmrân: 49: Kur'ân: 5. Mâide: 110.*)

Tüm bunlara ek olarak, sevgilinin birden fazla uzvunun ve güzellik unsurunun, bir gazelde başlı başına bir tema olarak ele alındığı şiir örnekleri de vardır. Bunlardan bazıları:

görelde zülfi ‘anber-bāruḡ ēy dōst
perişāndur bu dil-efgāruḡ ēy dōst (*Dīvān*: G. 5/1)

yaşardukça leb-i la‘lünde ḡaṡṡuḡ
kızarur āteş-i ruḡsāruḡ ēy dōst (*Dīvān*: G. 5/2)

‘aceb āfet-durur cān u cihāna
dü-çeşm-i cāzū-yı ‘ayyāruḡ ēy dōst (*Dīvān*: G. 5/6)

Bu örneklerden de anlıyoruz ki Habîbî, farklı ve orijinal unsurları şiirlerine katmakla kalmamış, Osmanlı ve Azerî şiir geleneği içerisinde çokça kullanılan klasik hayalleri, teşbih ve tenasüpleri, kendi şiirinde de kullanmıştır.

“*Cinas*, manzum veya mensur bir metinde manaları farklı lafızlar arasındaki yazılış ve telaffuz benzerliğidir. Bir ibarede cinas bulunması için en az iki lafız arasında benzerlik bulunması lâzımdır. Bu lafızların isim veya fiil olması yahut kelime köküne getirilen ekler ile meydana getirilmiş olması durumu değiştirmez. Lafızların benzerliği dört yönden gerçekleşir. Bunlar lafızları meydana getiren harflerin *cinsi*, *sayısı*, *harekesi*, *sırasıdır*. Cinası meydana getiren lafızlar arasında yukarıda sayılan dört hususta da tam bir uyum var ise bu cinas’a *tam cinas*, böyle bir uyum yoksa *tam olmayan cinas* adı verilir.

Tam cinas da kendi içinde yapısı bakımından *basit* ve *mürekkebe* olmak üzere ikiye ayrılır. *Basit cinasta* cinası meydana getiren lafızların her biri tek bir kelimedenden ibaret olur. Birisi sayı olan “yüz” kelimesi ile diğeri insan yüzü anlamındaki “yüz” kelimesinin bir ibarede bulunması gibi.

Mürekkebe cinas ise cinası meydana getiren kelimelerin en az birisinin iki kelimedenden meydana gelmesidir.”²⁹

Habîbî’nin bu şiirinde de “*gül şen degül - gülşende gül - gülşen degül*” ifadeleri arasında da *mürekkebe cinas* kullanıldığını görmekteyiz:

bi‘llāh ēy serv-i revān ṡurgıl seḡer gül şen degül
gün yüzün şem‘i önünde tā güle gülşende gül (*Dīvān*: G. 24/1)

cümle ‘ālem gülşen olsa gülse her dem yüzüme
çün güler yüzün baḡa gülmeye ol gülşen degül (*Dīvān*: G. 24/2)

²⁹ M. A. Yekta Saraç: *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: R Yayınları, İstanbul 2000, s. 213-214.

Habîbî'nin, ayrı bir dikkatle değerlendirilmesi gereken bir gazeli daha var:

1.  y ağzı gnce  ehresi gl ha ları semen
zülfi benef e hüsni  emen boyı y semen
 ahib-cem l   ehl-i kem l  ekker n ma  l
ysuf  ıfatlı  is -nefes vechide ha en
3.  y gönli seng    deti ceng hy  hem peleng
n z  yleyen kiri me kılan  a ık  ldren
yoh yoh ha a d dm g la   tdm ge  anladum
i i vef  v gnl sef   a ıkn seven
5. az eyle  y **hab b **  ik yet ze cevr-i d st
derd-i bel dan incimesn  a ıgam d yen (*D v n*: G. 38)

Bu gazel, Hab b 'nin, sevgilinin güzellik unsurlarını sıralı ve bütün bir  ekilde ele almı  olması, bir sevgili tavsifi ve tasviri yapması a ısından  nemli grlm tir.

İlk mısrada  air, sevgilinin dudağını dar ve k k olu u yönüyle *goncaya*, yüzünü rengi ve asaleti sebebiyle *gle*, yüzündeki ayva tyelerini ise ho  kokulu olması bakımından *yasemine* benzetmi tir. İkinci mısrada ise sevgilinin sa larını kokusu ve koyu renkli olu u dolayısıyla *menek eye*, güzelliğini insanı ferahlatması a ısından * imene*, boyunu ise düz ve uzun olu u dolayısıyla *yasemine* benzetmi tir.

İkinci beytin ilk mısraında  air, sevgilinin güzellik sahibi olduğunu ve olgun bir karakter ve edada olduğunu anlatan *cemal sahibi* ve *kemal ehli* ifadelerini kullanmı tır. Sevgilinin tatlı dilli ve ho sohbet olu unu ise * ekker n mak l* sözüyle kar ılamı tır. İkinci mısrada ise tekrardan sevgilinin sret güzelliğine dikkat  ekilir ve bu noktada  air, sevgilinin bu güzelliklerini tarif i in *yusuf sıfatlı*, *isa nefesli*, *yüzü hasan* anlamında ifadelere yer verir.

 nc beyitte ise  irin esas farklı ve orijnal yönü ortaya  ıkmaktadır. Burada  air, *rc* sanatına başvurur ve ilk iki beyitte sevgili  vgsnde söylediklerinin tam tersi yönde ifadeler kullanır. *Rc*, söylenilen sözden bir nükteye dayalı olarak dönmektir. Bu, daha  nce söylenilen sze dönüş olabileceği gibi söylenilen sözü iptal edip farklı bir d nceye yneli  de olabilir.³⁰ Bilindiği gibi Osmanlı  iirindeki sevgili tipinin  a ığa zulüm ve eziyet etmesi,  a ık i in bir lütuf ve ihsan olarak görülür. Bu beyitte ise Hab b , sevgilinin bu can yakıcı ve “z lim” yönünü *ta  kalpli*, *sava çı*, *kaplan yaradılı lı* ifadeleriyle verir. Sevgilinin i ve ve nazıyla  a ık  ldrdğn belirtir.

³⁰M. A. Yekta Sara : *Kl sik Edebiyat Bilgisi Bel gat*: R Yayınları, İstanbul 2000, s. 160.

Dördüncü beytin ilk mısraında şair, üçüncü beyitte sevgili için söylemiş olduğu sözlerden pişman olmuş gibidir ve bunu bir yanlış olarak addetmektedir. Bu çerçevede Habîbî, gazelin ilk iki beytinde yaptığı gibi sevgilinin iyi huylarını sıralamaya devam eder ve sevgili için *işî vefa*, *gönlü sefa*, *âşığı seven* gibi olumlu nitelemeler kullanır.

Habîbî, söylemek istediği asıl meseleyi gazelin son beytinde kısa ve öz bir şekilde dile getirir. “*Ey Habîbî, sevgilinin zulmünden bu kadar çok yakınma; âşığım diyen kişi sevgilinin bela derdinden bu denli incinmesin.*” şeklinde günümüz Türkçesine çevirisini yaptığımız bu beyit, Habîbî’nin bu gazelde dikkat çekmek istediği asıl hususun özeti mahiyetindedir. Habîbî, bu son beyitte tek kendi zihnindeki *âşık* tanımını yapmıştır, diyebiliriz.

Bu gazelde, sevgili için sarfedilen iyi sözlerin, övgü kelimelerinin belli bir düzen içinde ve sıralı bir şekilde verildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu şiirde *tensîkî’s-sıfat* sanatının kullanıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. *Tensîkî’s-sıfat*, kelime anlamı itibariyle sıfatların sıralanması demektir. Manzum veya mensur bir yazıda bir şahsı veya bir nesneyi art arda sıralanan sıfatlar ile nitelemektir.³¹ Gazelden bir beyit üzerinde bunu gösterecek olursak:

ëy ağzı gonce çehresi gül haıları semen
zülfî benefşe hüsnî çemen boyı yâsemen (*Dîvân*: G. 38/1)

³¹ M. A. Yekta Saraç: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: R Yayınları, İstanbul 2000, s. 158.

2.4. Hurûfilik İzleri

“Hurûfî” kavramı, Arapça *harf* kelimesinin çoğulu olan *hurûftan* türetilmiş olup lugat anlamı itibariyle harflere tâbî olan, harflerle uğraşan demektir.¹

Hurûfilik, Esterâbâdlı Fazlullah (ö.1398) tarafından XIV. yüzyılda Horasan’ın Esterâbâd kasabasında kurulmuş, izleri XVII. yüzyıla kadar Anadolu ve Balkanlarda takip edilebilen mistik ve felsefî bir akımdır.²

Bu anlayışa göre Hurûfililerin itikatları kısaca şöyle tarif edilebilir: Hurûfiler âlemin ebediyetine ve daimî bir deverân hareketine ve bu hareketten doğal olayların meydana geldiğine inanırlar. Allahu Tealâ bir insanın yüzünde tezahür eden ve insanı temyiz eden bir kelimadır. Bu kelamın unsurlarında bir sayı değeri vardır; yüzde dört kirpik, iki kaş ve bir saç, yedi eder. Bu yedi sayısı dört unsur ile çarpıldığında Arap alfabesinin 28 harfi meydana gelir. İnsanoğlu bu yedi hat ile doğduğu için bunlara *hutût-ı ümmîye / hatt-ümmîye* yani “ana hatları” denir.³ Yedi de *hutût-ı ebiye* (baba hatları) vardır ki, bunlar erkekte ergenlik çağında çıkar. Yüzün sağ ve sol yanlarında iki sakal kılları, iki yanağın iki tarafındaki burun kılları, iki bıyık ve bir de alt dudaktaki kılları. Bunlar da yerleri ile birlikte sayıldıklarında 14 eder. Ana ve baba hatlarının toplamı 28 eder; bu da Kur’ân’ın yazıldığı 28 harfe karşılık gelir.⁴ Saçlarla çene altındaki hat da ikiye bölünürse sayı 32’ye çıkar, bu da Fars alfabesindeki harf sayısına tekabül eder.

Harflerin sayı değeri ve sırları üzerine, çok defa zorlamalar ile ortaya atılan ve farklı yorumlamaların ürünü olan bu düşüncenin hiçbir felsefî ve ahlakî kıymeti olmamakla beraber Hurûfilik, XIV. asrın son yarısında Esterâbâd, Irak, Azerbaycan ve Anadolu sahasında yayıldı. Bunlar tarikatın kurucusu olan Fazlullah’ın başlıca halifelerinden Nesîmî’nin kudretli sanatkâr şahsiyetinin de etkisiyle ve onun yolunu takip eden diğerleri vasıtası ile Türkler arasında uzun zaman yaşadı. Azeri sahasında ise Şah İsmail (Hatâyî), Tıflî ve Habîbî gibi kuvvetli şairler bu akımı daima canlı tuttular.⁵

¹ Hasan Hüseyin Ballı, “Hurufilik Nedir?”, *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, C. IV, S. 2 (2011) , s. 31.

² Fatih Usluer, *Hurufilik: İlk Elden Kaynaklarla Doğuştan İtibaren*, Kabalcı Yayınevi, Birinci Basım, İstanbul 2009, s. 9.

³ Clément Huart, “Hurufilik”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. 5/1 (1987), s. 598.

⁴ Hasan Hüseyin Ballı, “Hurufilik Nedir?”, *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, C. IV, S. 2 (2011) , s. 39.

⁵ Clément Huart, “Hurufilik”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. 5/1 (1987), s. 599.

Hurûfiler, namazı ve İslam dininin diğer şartlarını insan yüzündeki hatlara bağlayarak kaldırmışlardır. Onlara göre insanın yüzü Allah'ın aynasıdır, oraya yönelip O'na secde edilir.

Habîbî'nin tıpkı Nesîmî ve Şah İsmail (Hataî) gibi Hurûfilik fikrini benimsemiş bir şair olduğu ve Şah İsmail tarafından kendisine başlangıçta o kadar iltifat gösterilmesinde bunun da tesiri bulunduğu muhakkaktır.⁶

Köprülü'nün bu görüşüne karşılık, Habîbî'nin, Sultan Yakup'un ölümünden sonra bir sultan tarafından himaye görmek endişesinden dolayı Hurûfilîği benimsemiş olabileceği ve bu yolla Şah İsmail'in sarayına girdiği de düşünülebilecek bir diğer ihtimaldir. Habîbî'deki Hurûfilik tesirinin kaynağı olarak gösterebileceğimiz bir diğer ihtimal ise, şiirlerinde Hurûfilik propagandasını apaçık şekilde yapan Nesîmî (ö. 1404/1418)'nin, Azeri edebiyatına getirmiş olduğu bu yeni akımdan dolayı Habîbî'nin de bu şairden etkilenip Hurûfilîği benimsediği düşüncesidir.

Habîbî'nin gerek kasidelerinde gerekse gazellerinde Hurûfilik akımına dair kullanmış olduğu kelime, kalıp ifade ve söyleyişler, şairin Hurûfî olduğu hakkındaki düşüncemizi kuvvetlendirmektedir. Şairin bu kullanımlarından örnekler verecek olursak:

yüzündür âyet-i seb'a'l-meşânî
sözündür hod eşaḥ esmâ-i ḥüsnâ (*Dîvân*: K. 1/10)

“Yüzün, Fâtiha suresinin ayetleridir; sözün ise, şüphesiz, Esmâü'l Hüsnâ'nın ta kendisidir.” şeklinde günümüz Türkçesine aktardığımız bu beyitin ilk mısraında insan yüzünün *seba'l mesânîye* yani Fâtiha Sûresi'ne benzetildiğini görüyoruz. Hurûfilikte Fâtiha Sûresi'ne özel bir önem atfedilmiştir. Bu anlayışta *hutût-ı ümmîye* / *hatt-ümmîye* denen bir kavram vardır ki insanın ilk doğduğu anda yüzünde bulunan hatlar anlamına gelir. Bunların sayısı, iki kaş, dört kirpik ve bir saç olmak üzere toplam yedidir.⁷ Fâtiha Sûresi de toplamda yedi ayetten oluştuğu için insanoğlunun doğuştan yüzünde bulunan bu yedi hat ile ilişkilendirilmiştir. Habîbî de bu beytinde Hurûfilîğin en temel anlayışlarından biri olan *hatt-ümmîyeye* işaret etmiştir.

vech-i âdemdür şırâḫı müstakîm
aḫa doğru gitmeyen bî-râh ola (*Dîvân*: G. 49/7)

⁶ Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ: a.g.m: s. 100.

⁷ Hasan Hüseyin Ballı, *Hurûfilîğin Doğuşu ve Fazlullah Hurûfî*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2013. s. 88.

etmeyen secde melek-veş âdeme
dīv-i mel'ün 'āşī-yi güm-rāh ola (*Dīvān*: G. 49/8)

Yukarıdaki iki beyitte de Habîbî, doğru yolun, insanın/Âdem'in melek gibi suretinde saklı olduğunu söylemiş, bu gerçeği inkar edenlerin ise isyankar olup yoldan çıkacaklarını söylemiştir.

Hurûfliğin kurucusu olan Fazlullah'ın, asıl isminin ne olduğu hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu isimleri Abdurrahman, Celaleddin, Şihabüddin ve Şemseddin Fazlullah olarak sıralayabiliriz.⁸

Habîbî de aşağıdaki beyitte, Fazlullah'ı, “Ey sevgili, sen, nurlarıyla bütün âlemi aydınlatan öylesine parlak bir din güneşisin/Şemseddin'sin ki, senin nurun tüm âlemi kapladı.” şeklinde methetmiş ve onun bu ismine (*Şemseddin*) işaret etmiştir:

ne rüşen şems-i dīn ü mihr-i cānsın
ki tıtdı 'âlemi envāruñ ey dōst (*Dīvān*: G. 5/7)

Yukarıda, Hurûfilik akımında *hutût-ı ümmîye / hatt-ümmîye* inanişinin açıklamasını yapmıştık. Bu inanışta insanoğlunun yüzü bir sayfa, yüzünün üzerinde bulunan yedi hat ise Fâtiha Sûresi'nin ayeti şeklinde tasavvur edilmekteydi.

Günümüz Türkçesine “Kudret eli / Cenab-ı Allah, senin hayat mushafını yazdığında yüzünün sayfasına yedi ayet nakşetti.” şeklinde aktardığımız bu beyitte de bu anlayışa işaret edildiğini görüyoruz:

sen muşhaf-ı hayâtı yazduğda dest-i kudret
yüzün şahîfesine nakş itdi yedi âyet (*Dīvān*: G. 8/5).

Habîbî, bir başka şiirinde yine Şemseddin ismini zikretmiş; onun meclisinde bulunup orada yiyip içme ve eğlenme zevkinin kendisi için yeterli olacağını söylemiştir:

şems-i dīniñ şöhetinde bize ey yâr-i zarîf
nuql ü şem' u sebze âb ü sâz ile sâķî yeter (*Dīvān*: G. 12/5)

Şemseddin isminin geçtiği bir başka beyit:

ê şemsü'd-dīn-i cān-perver yanar yer gök kamu ahter
habîbî 'ışkuñ odundan k'odem derd-ile âh eyler (*Dīvān*: G. 16/9).

⁸ Fatih Usluer, *Hurûfilik: İlk Elden Kaynaklarla Doğuştan İtibaren*, Kabcacı Yayınevi, Birinci Basım, İstanbul 2009, s. 29.

Habîbî, aşağıdaki beyitte de sevgilinin yüzünde bulunan kirpik, saç, ayva tüyü, ben tanesi ile dudağını Kur'ân-ı Kerîm'den ayetler olarak tasvir eder. Zaten Hurûfilik düşüncesinde insanoğlunun yüzündeki bu unsurları Kur'ân ayetleri olarak görmek en temel inanıştır:

kaşunla kirpik ü zülfün haṭ u ḥālünle hem la'lün
oḳıyan muşḥaf-i cāndan dēr ol āyāt-ı ḳur'āndur (*Dīvān*: G. 17/4)

Habîbî, bir başka şiirinde Şemseddin ismini kullanma konusunda küçük bir kelime oyunu yapar ve ismin Türkçe karşılığı olan “dīnün nūru” ifadesine yer verir:

egerçe fikri şūfīnün hemīşe ḥūr u cennetdür
ḥabībī sevdiğī cāndan şū dīnün nūru oğlandur (*Dīvān*: G. 18/7)

Bu beyitte Habîbî, sadece şeyhi olarak kabul ettiği Fazlullah (Şemseddin)'in adını anmakla kalmaz. Diğer şiirlerinde de yer yer gözümüze çarpan bir tema olarak söyleyebileceğimiz “sûfi ve vâize tenkit” teması burda da kendini gösterir. Habîbî, sûfilerin sürekli olarak Allah'tan cenneti ve cennet hurilerini istemelerine karşın, kendisinin candan sevdiği kişinin Şemseddin yani Fazlullah Hurûfî olduğunu belirtir.

muşḥaf-ı ḥüsnün tefe'ül êtdüğümce rüz ü şeb
ṭālī'ümde görinen bu sūre-i ṭāhā gelür (*Dīvān*: G. 19/4)

Sîn ve Tâhâ'nın Peygamberimiz Hz. Muhammed (s. m.)'in isimleri olduğu Hurufilerce kabul görmektedir.

Tâ-hâ mukattaatının ebcedi 14'tür ve 14 hatta işaret eder. 14 hat, mahalleriyle birlikte 28 yapar. Bu da Hz. Muhammed'in nutkundaki ve Kuran'ın aslı olan harflerin sayısına eşittir.⁹ Habîbî de yukarıdaki beyitte Hurûfilerin Tâ-Hâ Sûresi'ne yüklemiş oldukları bu anlama işaret etmiştir.

Habîbî'nin Şemseddin ismini andığı bir diğer beyit:

şol şems-i dīnün çün bugün zāhir yüzünü görmedün
a'māsın ey 'āmiyy ebed yārın liḳādan urma dem (*Dīvān*: G. 27/6)

Yine Habîbî, bu beyitte de sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri ve ben tanesini Kur'ân ayeti olarak nitelendirmiştir. Beyitte geçen “mushaf, hatt, harf” kelimeleri Hurûfilikle

⁹ Fatih Usluer, *Hurufilik: İlk Elden Kaynaklarla Doğuştan İtibaren*, Kabalcı Yayınevi, Birinci Basım, İstanbul 2009, s. 309.

ilgili kullanılan ifadeler olarak göze çarpmaktadır:

muşhaf-ı hüsnünde hatt ü hâlünî
harf harf kur'an yerinde görmişem (*Dīvān*: G. 31/5)

Tasavvuf inancının en temel görüşlerinden biri olan “*vech-i rahmân / vech-i Hakk, sûret-i rahmân*” görüşü; Allah tarafından yaratılan tüm mevcûdâtın - bilhassa da insanın- varlığında/yüzünde Hakk’ın tecellîsinin zahir olduğu görüşüdür. Hurûfilikte de insanın yüzüne ve yüzündeki uzuvlara İlahî anlamlar yüklendiğini söylemiştik. Bu beyitte geçen “*vech-i rahmân*” ifadesi hem tasavvuf anlayışı içinde hem de Hurûfilik anlayışı içinde değerlendirilebilir:

gün yüzün âyînesine bakduğumca her nefes
gözüme rûşen görünür vech-i rahmân ey hakîm (*Dīvān*: G. 32/2)

Aynı şekilde bu beyitte de “*vech-i rahmân*” ifadesine yer verilmiştir:

bu **habîbî** şüret-i rahmâna eder secdesin
bu vîrân dil kim olupdur genc-i ‘ışkuñ maḥzeni (*Dīvān*: G. 51/7)

Bu beyitte de Habîbî, kişinin Fazlullah-ı Hurûfî’nin yolundan gitmesinin, kişi için doğru bir iş olacağını ve bu durumda kişiye Allah’tan lütuf ve iyilik geleceğini söylemiştir:

her kime hem-râh fazlu’llâh ola
aḥa fazl-ı feyz ol allâh ola (*Dīvān*: G. 49/1)

Yine Fazl isminin geçtiği bir başka beyit:

gönül çirkin yu gitsün fazl eliyle
i ṭâhir pâk-i ebḥârum ḥarâbât (*Dīvān*: K. 2/19)

2.5. Habîbî'nin Şiirlerine Fuzûlî'nin Nazîreleri

Fuzûlî (ö. 1556)'nin, Habîbî'nin bir müseddesini ve bir gazelini tanzîr etmiş oluşu, şüphesiz ki, Habîbî'nin şöhret kazanmasında ve adının hem kendi yaşadığı coğrafyada, hem de Osmanlı sahasında duyulmasında etkili olmuştur. Sadece kendi yaşadığı yüzyılda ve kendi yazdığı tarzda değil, tüm bir Türk ve Azerî edebiyatı için en kudretli isimlerden biri olan Fuzûlî'nin, Habîbî'nin meşhur “dedim-dedi” tarzındaki müseddesine nazîre yazması, şairimizin bu şiirinin Fuzûlî tarafından beğenildiğini gösterir.

Fuzûlî'nin yazmış olduğu bu nazîre şiirin ilk bendini buraya koymakla iktifa ediyoruz:

1. dūn sāye şaldı başuma bir serv-i ser-bülend
kim kıaddi dil-rübā idi reftārı dil-pesend
3. güftāre geldi nā-geh açup la'l-i nūş-ḥand
bir piste gördüm anda tōker rīze rīze kıand
5. şordum meger bu dürc-i dehendür dēdüm dēdi
yoḥ yoḥ devā-yı derd-i nihānun-durur senün¹

Habîbî'nin adının geçtiği tüm tezkirelerde kendisinin en çok bilinen şiirinin, müseddesi² ve

ger senün-çün kılmayam çāk ēy büt-i nāzük beden
gūrum olsun bu kıbā ēgnümde pīrāhen kefen

beytiyle başlayan gazeli³ olduğunu görüyoruz. Zaten Fuzûlî de, şairimizin bu iki şiirini tanzîr etmiştir. Habîbî'nin bu gazeline, Fuzûlî'nin yazmış olduğu tahminin ilk bendi ise şu şekildedir:

1. tā cünün rahtın gēyüb dutdum fenā mülkin veṭen
ehl-i tecrīdem kıbul ētmen kıbā vü pīrehen
3. her kıbā vü pīrehen gēysem misāl-i gonce men
ger senün-çün kılmasam çāk ēy büt-i nāzük beden
5. gūrum olsun bu kıbā ēgnümde pīrāhen kefen⁴

¹ Kenan AKYÜZ-Sedit YÜKSEL-Süheyl BEKEN-Müjgan CUNBUR: *Fuzulî Türkçe Dîvân*: Ankara 1958, XI+573 s., İş Bankası, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 443.

² Bk. (*Dîvân*: M./1)

³ Bk. (*Dîvân*: K. 37/1)

⁴ Kenan AKYÜZ - Sedit YÜKSEL - Süheyl BEKEN - Müjgan CUNBUR: *a.g.e.*: s. 465-467.

2.6. Habîbî'nin Şöhreti ve Etkisi

Habîbî'nin asıl şöhretini, Sâm Mirza'nın ifadesinden ve Şah İsmail'in onu "melikü'ş-şuara"lık unvanıyla onurlandırmasından anlıyoruz. Aynı zamanda Fuzûlî'nin onun bir gazelini tahmis etmesi ve müseddesine nazire yazması, Habîbî'nin adının duyulmasında önemli rol oynamıştır. Habîbî'nin, bugüne kadar elimize geçen bir eseri yoktur. Kendi yaşadığı dönemde Habîbî'nin küçümsenemeyecek derecede bir şöhrete ulaştığını ifade edebiliriz. Anadolu'ya gelmeden bir dîvân tertip ettiğini, Eğridirli Hacı Kemal'in de, *Câmiu'n-Nezâir*'e aldığı şiirleri bu divandan alıp eserine kaydetmiş olabileceğini söyleyebiliriz. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, şairimizin, ona ait olduğu bilinen veya düşünülen bir *dîvânı* bugüne değin ele geçmemiştir.

Kaynakların çoğunda Habîbî'nin, Fuzûlî'yi etki altında bıraktığı, Fuzûlî'nin üslubunun oluşmasında Habîbî'nin katkısının olduğu fikri yaygın olsa da bu görüşün bir kaynağı veya dayanağı bulunmamaktadır. Bu anlamda Fuzûlî'nin, Habîbî'nin iki şiirine nazire yazmış olması, şairin bu şiirlerini beğendiğini göstermekle beraber, Habîbî'yi kendisine bir üstat olarak gördüğü anlamına gelmemektedir.

SONUÇ

XV. yüzyıl Azerî sahasında gelişen edebiyat içinde Habîbî'nin, hem kendi coğrafyası içindeki önemini, hem de Anadolu sahasındaki yerini, tesirini kavramak için, ortaya koyduğumuz bu çalışmada, elimizdeki sayılı kaynaktan şair hakkındaki bilgiler derlendi. Yaptığımız bu çalışmanın birincil amacı, şairin, hem Türk edebiyatındaki, hem de Azerî edebiyatındaki yerini tespit etmeye çalışmak oldu.

Bundan önce Habîbî ile ilgili ortaya konan çalışmaların ortak yönü, şairin XV. yy Azeri edebiyatı için çok büyük öneme sahip olduğu, kendisinden sonra gelen birçok şairi etkilediği, hatta Fuzûlî üzerinde büyük tesirler bıraktığı iddialarını tekrar etmesiydi. Söyleyişi, duygusu ve samimiliği itibariyle, Habîbî'nin, bazı şiirlerinde kendisi için söylenen bu övgüleri hak ettiğini söyleyebiliriz. Ancak yayımladığımız şiirlerine toplu bir şekilde bakacak olursak şairin, yazmış olduğu şiirlerinin bazılarında, söylemek istediğini, sanatkârane ve özgün bir şekilde söylemeye çalıştığı noktada “zayıf” ve “yetersiz” kaldığını görürüz. Bununla birlikte Habîbî'nin, söyleyiş olarak üst seviyeye çıktığı, duyguyu ve düşünceyi başarılı bir şekilde yansıttığı şiirleri de yok değildir. Şairimizin yazdığı şiirlerinin başlıca konusunu, “Aşk, sevgili, dünya hayatına ve dünya nimetlerine düşkünlük, ahireti boşverme...” şeklinde sıralayabiliriz. Bunun yanında bazı şiirlerinde şairin, tasavvufla ilgili; hattâ doğrudan Hurûfilik anlayışı içinde değerlendirebileceğimiz söyleyişlere, kişi isimlerine ve ifadelere yer verdiğini görmekteyiz.

Habîbî'nin şiirinin şekli yönü ile ilgili bir şeyler söyleyecek olursak; şiirlerine aruzu uygulama noktasında, bazı teknik hatalar yapmış olsa da, kendisinin genel itibariyle aruzu kullanmada başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Bunlara ek olarak, Habîbî'nin, kendi yüzyılında ve kendisinden sonra gelen şairler üzerindeki etkisini de kabul etmemiz gerekir. Çağdaşları ve kendisinden sonra gelen şairler üzerinde böyle etki bırakan Habîbî'nin etkilendiği ve örnek aldığı birinci isim ise, hiç şüphe yok ki, Nesîmî (ö.1404/1408)'dir.

Yapmış olduğumuz değerlendirmeler neticesinde Habîbî'ye Türk edebiyatı içinde bir pay biçecek olursak kendisini XV. yy Azeri edebiyatı içinde Nesîmî ile Fuzûlî

arasında bir geçiş şairi olarak görmek mümkündür; ancak Habîbî'nin, şairlik kabiliyeti anlamında bu iki şairle de mukayese edilemeyeği de aşikârdır.

İKİNCİ BÖLÜM

[METİN]

[KASİDELER]

Tevhîd

1.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. 'ademden tâ ki 'âlem oldu peydâ
bulınmadı ıapuna mişl ü hem-tâ
sana kim benzeye ey dil-rübâ kim
ki sensin elıaf-ı aşl-ı heyûlâ
3. hayâlün haylidür ey şâh-ı a'zam
eden cân ü gönül mülkünü yağmâ
perişân zülfünün sevdâlarından
dimâğum ıoldı fâsid fikr-i sevdâ
5. leb-i la'lün firâkından akıdur
gözüm her dem-be-dem hün-ı süveydâ
gözün teg görmedi bir fitne-engîz
olaldan devr-i 'âlem çeşmi bînâ
7. görelden nergis-i maħmûrun ey döst
cihân halkına oldum mest ü rüsvâ
cihânda kalmadı bir zerre zulmet
olaldan gün yüzün nûrı hüveydâ
9. cemâlün muşhafın 'aynum görelden
gönüle rüşen oldu sırr-ı esmâ

1. Mın Kelâm-ı Tevhîd-i Ĥabîbî Nazîre-i Ū râ

Câmi'ü'n-Nezâıyr: 6^a-6^b.

1. Âlem, yokluktan ortaya çıktığundan beri, senin zatına bir eş ve benzer bulunmadı.
2. Ey gönül çeken sevgili, sana kim benzeyebilir? Sen, yaratılmışların en latifisin.
3. Ey şanı yüce sultan, can ve gönül memleketini yağmalayan, senin hayalinin ordusudur.
4. Dimağum, dağınık saçlarının sevdâsından, karmakarışık arzularla doldu.
5. Lal dudağından ayrı kalmaktan dolayı gözüm, daima, ciğer kanı akıtır.
6. Zamanenin gözleri, görmeye başladığından beri, senin gibi bir kargaşa çıkartıcı görmedi.
7. Ey dost, senin mahmur bakışlarını gördüğünden beri cümle âleme rezil rüsva oldum.
8. Senin gün yüzünün ışığı ortaya çıktığından beri, bu cihanda zerre kadar karanlık kalmadı.
9. Gözüm, senin yüzünün mushafını gördüğünden beri, Esmâ'ül Hüsnâ'nın sırları gönlümde aydınlandı.

- yüzündür āyet-i seb‘a’l-meşānī
sözündür ḥod eşaḥ esmā-i ḥüsnā
11. ḥaṭ u ḥālūṅ-durur ebced ḥurūfi
oḳıdum lām ü bādır kâf ile hâ
ḳıyāmet ḳāmetüṅi gören eydür
belā mıdur bu yāḥūd ḳadd-i bālā
13. yüzüṅi her ki gördi bāreka’llāh
dèdi zī-ḥüsn içinde vech-i zībā
yüzündür cennet-i firdevs-i a‘lā
ki ṫāhā oḳur anda ḥaḳḳ te‘ālā
15. şu kim tevḥīde ḳāyıldür eḥad dër
saṅa ey ḥüsn içinde ferd-i yektā
ḥaṭ-ı yāḳūtunı cān muşḫafında
ḥabībā dest-i ḳudret ètdi inşā
17. vücūdı kāyinātuṅ cümle sensin
i cūdı bī-nihāyet faẓl-ı mevlā
ḥaḳīḳat sensin ol mazḥar ḥaḳīḳat
ki mazḥardur saṅa ser-cümle eşyā
19. eger ‘aşıḳ vü ger ma‘şūḳ sensen
geh ādem ḳorsın adıṅ gāh ḥavvā
gehī mecnūn olursın leylī-y-içün
geh olursun gèrū mecnūna leylā
21. gehī vāmıḳ gehī ‘azrā olursın
gehī yūsuf geh olursın züleyḥā
gehī aḥmed ‘alīsin geh ḥadīce
gehī meryem olursın geh mesīḥā

10 Yüzün, Fâtıha suresinin ayetleridir; sözün ise, şüphesiz, Esmâü’l Hüsnâ’nın ta kendisidir.
11 Ayva tüylerin ve benin, ebced harfleridir. Onların lām ile bâ, kâf ile hâ harfleri olduğunu okudum.
12 Senin afet boyunu gören, bu bela mıdır, yoksa uzun boy mudur, der.
13 Yüzünü gören herkes, maşallah, böyle güzellik içinde ne güzel bir yüz, dedi.
14 Yüzün, yüce Firdevs cennetidir; Allahu Teâlâ onu Tâ-Hâ suresi diye nitelendirir.
15 Ey güzellikte tek olan Allah’ım, Tevhîd’i kabul eden kişi sana “tek” der.
16 Ey sevgili, senin Yakut hattını, can mushafında Allah’ın kudret eli inşa etti.
17 Ey cömertliği sonsuz, faziletin kaynağı Allah’ım, kâinatın bütün varlığı sensin.
18 Hakikat ve hakikatin ortaya çıktığı yerde sen varsın. Kâinattaki tüm varlıklar senin mazharındır.
19 Eğer âşık ve sevgili sensen, adını bazen Âdem, bazen Havva koyarsın.
20 Bazen Leyla için Mecnun olursun, bazen de, tam tersine, Mecnun’a Leyla olursun.
21 Bazen Vamık, bazen Azra olursun; bazen Yusuf, bazen de Züleyha olursun.
22 Bazen şanı yüce Ahmed, bazen Hatice; bazen Meryem, bazen de İsa olursun.

23. gehī şūret olursın gāh ma‘nā
 gehī esmā olursın geh müsem mā
 işidür bu şadāyı hāḫ-ı ‘ālem
 ki sendendür *semi‘nā ve aṭa‘nā*
25. güneşden kendüzünj zāhir étdün
 kamu şeyde göremez līkin ā‘mā
 dü-‘ālemde ne kim var cümle sensin
 eger esfel ola vü yāhūd a‘lā
27. görünürsin bu keşret ‘āleminde
 başiret ehline pinhān ü peydā
 seni her şeyde gördi çün **habībī**
 ki lāyı nefy édüp éydür ki illā
29. bilürsin k’ol faḫīri müstahaḫdur
 n’ola hūsnünj zekātın étsen i‘ṭā
 temennāsı vişālünjdür hemīn pes
 eger imrūz ola vü yāhu ferdā
31. anuḫ maşşūdı sensin gece gündüz
 seni senden éder her dem temennā
 o hūr-i cennet ü rıdvānı anmaz
 édelden ravza-i hūsnünj temāşā

2.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. elā éy dilberüm yārum hārabāt
 dil ü cān içre dil-dārum hārabāt

23 Bazen suret, bazen siret olursun, bazen isim olursun, bazen bir isimle isimlendirilirsin.
 24 Cümle âlem, senin sesini işittiğinde, biz de işittik ve itaat ettik, der.
 "... ve *ḳālū semi‘nā ve aṭa‘nā ḡufrāneke rabbenā ve ileykel maşşır.*" (Kur‘ân-ı Kerîm: 2. Bakara: 285.
 25 Kendini güneşten daha açık gösterdin; ancak görmek istemeyen körler, bu kudreti her şeyde göremez.
 26 Dünyada ve ahirette, alçak ve yüce, her ne ve her kim varsa hepsi senin kudret eserindir.
 27 Bu çokluk âleminde, kalp gözü açık olanlara bazen gizli, bazen apaçık görünürsün.
 28 Habībî, her şeyde senin kudretini gördüğü için, Allah’tan başka bir ilah olduğu fikrini inkâr eder ve Allah’tan başka ilah yoktur, der.
 29 O fakire zekât vermenin, onun hakkı olduğunu bilirsin; bunun için ona, güzelliğinin zekâtını versen ne olur?
 30 Bugün veya yarın, ne zaman olursa olsun; onun arzusu, her daim, sana kavuşmaktır.
 31 Onun isteği gece gündüz sensin; her an, seni senden ister.
 32 Senin güzellik bahçeni gördüğünden beri cennet hurisini ve cennet meleşini anmaz.
 2. **Mîn Kelâm-ı Habībî Redîf-i Diger**
 Cāmi‘ü’n-Nezāyir: 26^a.
 1 Ey sevgilim, dostum meyhane; ey can ve gönül içinde sevgilim meyhane!

- bu vîrân dil sarâyın vaşl êliyle
yap ey luţf issi mi‘mârum ħarâbât
3. beni zâr êtmesün de ħâr-ı hecrün
i cân bâğında gül-zârum ħarâbât
benefşe yâsemen gül lâle sünbül
çemen şahnında ezhârum ħarâbât
5. beni şol câm-ı meyden mest êyle
ki sensin sırr-ı esrârum ħarâbât
benüm bu benligüm mülkini yağmâ
çün êtdün türk-i tâtârum ħarâbât
7. maħallen külħanının küşesidür
şagıncum burcum u bârum ħarâbât
gêrev olsun de pîr-i mey-fürüşa
muraqqa‘ cübbe destârum ħarâbât
9. ümîdüm bād êtme bāde vèrgil
ey āb u ħāküm ü nârum ħarâbât
‘anāşır şeş-cihāt ü heft-kevkeb
bu toquz çarħ-ı devvârum ħarâbât
11. eger şūfî vücūdı nūr olursa
benüm mihrünjdür envârum ħarâbât
kelām u ħikmet ü ‘ilm-i ledünnî
ħadîs ü naql ü aħbârum ħarâbât
13. beyân u mantıq u kânün u hey’et
ğazel kavliyle eş‘ârum ħarâbât
def ü ney ‘ūd ü şeş-tâ çeng ü berbaţ
benüm taşnîf-i edvârum ħarâbât

2 Ey ihsanı bol mimarım meyhane, bu yıkık dökük gönül sarayını, kavuşma vuslatınla tamir et.
3 Ey can, bağının güllüğü olan meyhane, ayrılık dikenine söyle beni incitmesin.
4 Menekşe, yasemin, gül, lale, sümbül... Çimenlikte bütün çiçeklerimin yuvası olan meyhane.
5 Ey meyhane, beni şu şarap kadehiyle sarhoş et; çünkü en gizli sırlarımı bilen sensin.
6 Ey Tatar Türkü gibi yağmacı olan meyhane! Benim benlik memleketimi, varımı yoğumu sen yağmaladın.
7 Sığınağım, kalem ve hisarım olan meyhane, senin mahallenin ocağının köşesidir.
8 Yamalı cüppem ve sarığım, meyhaneye rehin olsun, dediğimi içki satan ihtiyara söyle!
9 Ey suyum, toprağın ve ateşimin kaynağı olan meyhane, ümidimi heba etme; şarap ver.
10 Dört unsurum, altı yönüm, yedi yıldızım ve dokuz kat gökyüzüm sensin, ey meyhane!
11 Sûfilerin vücudundan nur çıkıyorsa, benim ışık kaynağım senin güneşindir, ey meyhane!
12 Kelam, hikmet, ledün ilmi, hadis, hikâye ve haberlerimin kaynağı olan meyhane.
13 Beyan ilmi, mantık, kanun, astronomi, gazel tarzında söylediğim şiirlerimin ilhamı olan meyhane.
14 Def, ney, ut, altı telli çengin ve kopuzun ve benim musiki kitaplarımın kaynağı olan meyhane.

15. meşām-ı cāna ‘ıtrūñ bŷyın ėrgŷr
 ė řīb enfās-ı ‘ařřārum řarābāt
 şu fir‘avnī gŷzŷñle řara zŷlfŷñ
 olaldan berŷ seřřārurur řarābāt
17. delŷ dīvāne oldur mest gŷzŷñden
 bil ėy dānā-yı hŷř-yārurur řarābāt
 řabībī nic‘ede istiğfār tevbe (?)
 k‘ezelden oldur ařrārurur řarābāt
19. gŷñŷl çirkin yu gitsŷn fazl ėliyle
 ė řāhir pāk-i ebřārurur řarābāt
 beni bu ikilikden bire ėrgŷr
 ė heft ŷ pencŷm ŷ řārurur řarābāt

3.

Mefā‘ilŷn mefā‘ilŷn fe‘ŷlŷn
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. mu‘āvin baņa ol sŷbhān olursa
 bedende rŷř-ı şudsi cān olursa
 řutām ‘ŷmrŷm gibi zŷlfŷñ ucın berk
 nigārā vařluņa imkān olursa
3. řŷ cevher dŷr şaçam ol-dem gŷzŷmnden
 řayālŷñ luřf ėdŷp mihmān olursa
 nece ėtsŷn řarārı cān şaçunla
 ki şor ne ‘ahd ŷ ne peymān olursa
5. sen ol sultān-ı cānsın ėy dil-efrŷz
 ki řapunđa şığar biñ řān olursa

15 Ey hoş kokulu nefeslim ve aktarım olan meyhane, kokunu burnuma ulaştır.
 16 şu Firavun gŷzlerin ve kara saçın benim bŷyŷcŷm olduğundan beri meyhanedeyim.
 17 Ey uyanık ve bilgin meyhane, senin mestane bakan gŷzlerinden deli divane olduğumu bil.
 18 Ey meyhane, sen ezelden beri benim hŷr olduğum yer oldun; Habībī nasıl tŷvbe ve istiğfar etsin?
 19 Ey deniz gibi temiz ve saf olan meyhane, gŷnlŷn pisliliğini Fazl eliyle/vasıtasıyla yıka gitsin.
 20 Ey yedim, beşim ve dŷrdŷm olan meyhane, beni bu ikilikten kurtar, bire ulaştır.
 3. **Mīn Kelām-ı řabībī Redīf-i Diger**
 Cāmi‘ŷ‘n-Nezāyir:18^b-19^a.
 1 O her tŷrlŷ kusur ve zaaflardan mŷnezzeh olan Allah, bana yardım ederse, Allah tarafından ŷflenlen
 ruh, bana can olursa...
 2 Ey sevgili, sana kavuşmaya imkān olursa, senin saçının ucunu, ŷmrŷm gibi, sımsıkı tutayım.
 3 Ey sevgili, hayalin, lutufta bulunur da misafirim olursa, o an, gŷzŷmnden cevher ve inci şaçayım.
 4 Bu can, ortada bir sŷz ve yemin olmadan senin saçınla nasıl karar kılsın.
 5 Ey gŷnlŷ aydınlatan sevgili, sen bu canın sultanı olduğun için, senin kapında binlerce ev olsa az gelir.

- ne ğam sen hüsrevün biñ cān-ı şīrīn
ser-i zūlfün̄de ser-gerdān olursa
7. yüzün̄ nūrı éder şeksüz hidāyet
şaçun̄ küfri baña imān olursa
- sa‘ādet bulur ol-dem naḥs-i ekber
қапунда ay güneş der-bān olursa
9. şu fettān ‘aynıñun̄ ‘aynına gelmez
ucından demde yüz biñ қan olursa
- ruḥun̄ şem‘ine karşı cānı her dem
n’ola pervāne-veş biryān olursa
11. gedā kim ḥāk-i pāñ édindi efser
‘aceb-mi ol şehā sultān olursa
- ruḥun̄ zūlfün̄ görüp oldum müselmān
olur biñ yıllık ol ruhbān olursa
13. eger dünyāda vü ‘uḳbāda sensin
hemīn cānā ‘azīmü’ş-şān olursa
- oḳur cān muşḥafını bī-gümān ol
ḥaṭ ü ḥālün̄ kime burhān olursa
15. gören şol vech-i zībāñı nigārā
n’ola ger vālih ü ḥayrān olursa
- ne sultānsın ki қапуñun̄ gedāsı
durur biñ hüsrev-i ḥākān olursa
17. érem rüz-i vişāle éy meh-i nev
şeb-i hicrānuña pāyān olursa

⁶ Sen sultanın saçının ucunda binlerce tatlı/Şirin can asılacak olsa dert değil.
⁷ Senin saçının küfrü/karanlığı, benim iman etmeme vesile olursa, yüzünün aydınlığı, şüphesiz doğru yola ulaştırır.
⁸ Ay ve güneş, senin kapında kapıcı olursa, o an, Zuhal, saadet burcuna girer.
⁹ Ey sevgili, şu fitneci gözlerin, bir nefeste yüz binlerce canı öldürecek olsa dahi, sen bunu umursamazsın.
¹⁰ Âşğın canı, kelebek misali, her an, senin yanağının mumuna yansa buna şaşılır mı?
¹¹ Ey sevgili, âşğın, senin ayağının tozunu başına taç edip sultan olursa buna şaşılır mı?
¹² Senin yanağını ve saçlarını görüp müslüman oldum; bin yıllık rahipler bile onları görse müslüman olur.
¹³ Ey can, eğer bir şanı yüce aranırsa, dünyada ve ahirette o sensin.
¹⁴ Senin ayva tüylerin ve benin, her kime delil olursa o, şüphe etmeden senin can mushafını okur.
¹⁵ Ey sevgili, senin şu güzel yüzünü görenler şaşırıp kendinden geçse buna şaşılır mı?
¹⁶ Sen öyle yüce bir sultansın ki, binlerce sultan kapında köle olsa buna şaşılmaz.
¹⁷ Ey hilal, ayrılık gecesi son bulursa, ben de sana kavuşma gününe ulaşayım.

dü 'âlemde ğanî ola faķirün
tapuñdan fazl-ile iħsân olursa

19. ğam u derd ü firâķuñdan hemîn bes
bu 'âşık derdine dermân olursa

ħayât-ı cāvidân bula **ħabîbî**
o ķaşuñ 'îdine ķurbân olursa

¹⁸ Senin huzurundan bize lutuf ve iyilik gelirse, fakirin iki âlemde de çok olsun.

¹⁹ Bu âşık, gam, dert ve ayrılığından dolayı derdine derman bulursa bu, ona her zaman kâfi gelir.

²⁰ Habîbî, senin o ķaşının bayramında kurban olursa, ebedî hayat onun olsun.

[MÜSEDDES]

1.

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzârî -- + / - + - + / + -- + / - + -
-I²

1. dün gördüm ol nigârı ıarab-nāk ü ercümend
kâfūr eliyle destelemiş 'anberin kemend
3. baıdum Őikenc-i ıurrasına zār ü müstemend
bir Őaıı-ı nā-tüvān oturur gerdeninde bend
5. kimdür bu miskin ol ne resendür dedüm dedi
zülüm kemendi ıutsaıı cānuı-durur senün

-II-

1. çekmiş cemāle fer ü dem ü 'izz ü cāhını
'anberle doldurup başa geymiş külāhını
3. ebrin yüzünden aldı ve 'arz etti māhını
gördüm yüzünde dāne-yi hāl-i siyāhını
5. Şol müşk lāle üzre nedendür dedüm dedi
cānuıda 'aks-i dāıı-ı nihānuı-durur senün

-III-

1. lâ' ü güher diŐiyle yapıŐmış dudaıına
müşk-i hoten hevesden ulaŐmış yanaıına
3. dürr-i necef hevādan aŐılmış kulaıına

1. A.N. : 68-70. s., TDTEA: 129-130. s., M.K. : 19^b.

-I-

2 Bu bent M.K.'da yoktur.

1 O sevgiliyi, dün, sevinçli ve şerefli bir şekilde gördüm.

2 Anber kokulu kıvrımlı saçlarını kâfur ile deste deste etmiş.

3 Saçının kıvrımına baktım; zayıf, derfli

4 Müptela ve zavallı biri gerdarında oturmaktadır.

5 Bu zavallı kişi kimdir, o nasıl bir iptir dedim,

6 Senin, saçına tutsak olmuş canındır, dedi.

-II-

1 Yüzüne, parlaklık, nefes; yücelik ve yüksek rütbesini çekmiş.

2^a: cemāle AŞ., TDTEA: kemāle M.K.

2 Külāhını anberle doldurup başına giymiş.

2^b: eymiş AŞ., TDTEA: çekmiş M.K.

3 Yüzünden bulutunu kaldırdı ve ay yüzünü arz etti.

2^c: dāne-yi hāl-i siyāhını AŞ., TDTEA: hāl-ı zülfi siyāhını M.K.

4 Yüzünde, siyah ben tanesini gördüm.

5 Şu lale üzerindeki misk nedendir, dedim,

2^c: Şol müşk lāle AŞ., TDTEA: ol müşk ü lāle M.K.

6 Senin canında yer eden gizli yaranın yansımasıdır, dedi.

-III-

1 Lâl ve inci, sevgilinin diŐiyle dudaıına yapıŐmış.

2 Hoten miski, heves ederek, sevgilinin yanaıına ulaŐmış.

3 Necef incisi ise, havadan kulaıına asılmış.

5. çoḡ dāne dāne nesne tōkūlmiş ayađına
hey hey bu ne ‘aķīķ-i yemendür dēdüm dēdi
gözden aḡan cigerdeki ķanun-đurur senün

-IV-

1. geşt ile çıķdı gülşene ol serv-i gül-‘izār
elvān meyve dāmenine tōkdü şāḡ-sār
3. ben gördüm anda piste vü bādām ü sīb ü nār
bir murğ oķurdu ‘arızı bāđında zār zār
5. ol murğ ne murğ bu ne çemendür dēdüm dēdi
bāđ-ı çemende murğ-ı revānuđ-đurur senün

-V-

1. göz gördüğünce gönüm olur ḡusni māyili
ēyler delü bu şīve ile nece ‘aķili
3. siḡr ēylemiş yüzünde yine çāḡ-ı bābili
bend ētmiş anda bir nece şāḡīb-nazar dili
5. çin söyle bu ne çāḡ-i zekāndur dēdüm dēdi
ēy çoķ ḡaḡālu kendü mekānuđ-đurur senün

4 Çeşit çeşit nesne, tane tane, ayađına dōkūlmüş.

3^d: çoḡ AŞ., TDTEA: çoķ M.K.

3^d: tōkūlmiş AŞ., TDTEA: dōkūlmüş M.K.

5 Hey, hey! Bu Yemen akiki nedir, dedim,

6 Senin, gözlerinden akan ciğerlerinin kanıdır, dedi.

-IV-

1 O gül yanaklı servi boylu sevgili, gül bahçesine seyre çıktı.

4^a: geşt ile çıķdı gülşene AŞ., TDTEA: seyr ēde geldi gülşene M.K.

2 Ağaçlar, eteğine, rengārenk meyveler dōktü.

4^b: elvāni AŞ., elvān TDTEA.

4^b: tōkdü AŞ., TDTEA: dōkdi M.K.

3 Ben orada fıstık, badem, elma ve nar gördüm.

4 Bir kuş, sevgilinin yanağı bahçesinde inleyerek şakıyordu

4^d: ‘arız-ı bāđında TDTEA: ‘arızı bāđında AŞ., M.K.

5 O kuş ne kuşudur, bu çimenlik nedir, dedim,

4^e: ol murğ ne murğ bu ne çemendür AŞ., TDTEA: ol kuş ne kuşdur ol ne çemendür M.K.

6 Senin, çimenlikteki can kuşundur, dedi.

4^f: bāđ-ı çemende murğ-ı revānuđ-đurur AŞ., TDTEA: bāđ-ı raḡminde rūḡ-ı revānuđ-đurur M.K.

-V-

1 Gözüm onu gördükçe gönüm onun güzelliğine mayil olur.

2 Bu işve ile nice akıllı kişiyi deli eder.

5^b: bu şīve ile nece ‘aķili AŞ., TDTEA: perilikle beng ‘aķili M.K.

3 Sevgili, yine yüzünde Babil Kuyusu sihri yapmış,

5^c: siḡr ēylemiş yüzünde yine çāḡ-ı bābili AŞ., TDTEA: göziyle siḡr ēden nece beng çāḡ-ı bābili M.K.

4 Orada, kendisine bakan birçok kişinin gönünü esir etmiştir.

5 Doğru söyle, bu çene çukuru nedir, dedim,

6 Ey çoķ hatalı kişi, orası senin kendi mekānındır, dedi.

-VI-

1. yaşum yürüdi su kimi ol serv sūyına
göz baħa-ķaldı zülf ü ĥat u rüy u müyına
3. pīrāne-ser gönül aķup ol ķaddi cūyına
aldandı tıfl tek dil anuķ reng-i rüyuna
5. bu ne ĥuceste serv-i semendür dēdüm dēdi
baħt-i sa'īd-i 'ömr-i cüvānuķ-durur senüķ

-VII-

1. nerkis oyandı ez-çemen ü lāle vü cāme-hvāb
gül çıķdı pirehen yaħasından açup niķāb
3. teb tüştü cāna cümle-i āfāķı tıtdı tāb
ol dem ki doğdı ķible-i maşrıķdan āfitāb
5. bir zerre gördüm anda dehendür dēdüm dēdi
bu söz yaķın **ħabībī** gümānuķ-durur senüķ

-VI-

- 1 Gözyaşım, tıpkı su gibi, o selvi boylu güzelden yana aktı.
6^a: kimi AŞ., TDTEA: gibi M.K.
- 2 Gözüm, saçına, ayva tüyelerine, yüzüne ve tüyelerine bakakaldı.
6^b: göz baħa ķaldı zülf ü ĥat ü rüy ü müyına AŞ., TDTEA: göz baķa ķaldı ĥāl ü ĥat u reng-i rüyına M.K.
- 3 İhtiyar gönül, o boyunun akarsuyuna
6^c: pīrāne-ser gönül aķup ol ķaddi cūyına AŞ., TDTEA: pīrāne-ser gönül düşüben cüst ü cūyına M.K.
- 4 Çocuk gibi, onun, yüzünün rengine aldıandı.
6^d: aldıandı AŞ., TDTEA: alındı M.K.
6^d: reng-irüyuna AŞ., TDTEA: ĥat u müyına M.K.
- 5 Bu kutlu gümüş renkli selvi ağacı nedir, dedim,
6 Senin, kutlu talihin ve taze ömründür, dedi.

-VII-

- 1 Nergis, çimenlikte uyandı ve lale yatakta
7^a: nerkis oyandı bu çemen damen ü cāme-hāb AŞ., TDTEA: ez çemen vü lāle cāme-ħvāb M.K.
- 2 Gül, yüzünü açıp gömlek yakasından çıktı.
- 3 Bu cana hararet bastı; bütün ufukları ışık kapladı.
- 4 O an, güneş doğudan doğdu.
7^d: ol dem ki AŞ., TDTEA: ol dem-ki M.K.
- 5 Orada bir zerre gördüm; bu ağzın mıdır, dedim,
6 Ey Habībī, bu söz, kesinlikle, senin şüphendir, dedi.

[GAZELLER]

[Elif]

1.

Müstefîlün müstefîlün müstefîlün müstefîlün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. sünbül saçun gül yüzüne çünkim niķāb olur şehā
pinhān olan gözden o dem şol āfitāb olur şehā
la'l-i leb-i yakūtuña cān nice teşne olmasun
çünkim anuñ her kaçresi dürr-i hōş-āb olur şehā
3. yüzüne zühre müşteri mihr-ile māh öykünmesün
k'ol güneşün bir zerresi biñ māhitāb olur şehā
mihrün dögünün odını cānum içinde yakalı
‘ayne'l-yakīn yeriñ yüzi ‘aynumdan āb olur şehā
5. ol-dem ki sen nüş edesin cām-ı şafāyı cem gibi
la'lüne cām erdüğine bağrum kebāb olur şehā
nezr etdüğün bir buseyi derviş-içün etsen edā
va'llāhi kim andan saña biñ biñ şevāb olur şehā
7. la'lün-durur ihyā eden her dem öli cismi velī
ser-hōş gözünden şayru cān mest-i harāb olur şehā
āb-ı zülāl-i vāşluña şol resme teşnedür bu cān
kim gözlerüme bu cihān ‘ayn-ı serāb olur şehā
9. bağrum kanını gözlerem her dem **ħabībī** dökdüğü
budur ki rengin āb-ile ol hōş hıızāb olur şehā

1. Naẓīre-i Ĥabībī Redīf-i Muķaffā

Cāmi'ū'n-Nezāyir: 13^a -13^b.

- 1 Ey sultan, sünbül saçın gül yüzüne örtü olduğunda saklanan gözden o an, şu güneş olur.
- 2 Ey sultan, yakut dudağının kırmızısına can nasıl susamasın? Çünkü onun her damlası parlak incidir.
- 3 Ey sultan, yüzüne zühre, müşteri, güneş ve ay özenmesin. Çünkü o güneşin bir zerresi bin dolunaydır.
- 4 Ey sultan, aşk yaranın ateşini canımın içinde yaktığından beri yeryüzü, gözümün yaşıyla baştan başa suyla dolar.
- 5 Ey sultan, senin, neşe kadehini Cem gibi içtiğin o demlerde, kadeh, lal dudağına değdikçe bağrım kebab olur.
- 6 Ey sultan, adadığın bir buseyi bu zavallı için eda etsen, hiç kuşkusuz ondan sana binlerce sevap olur.
- 7 Ey sultan, ölü cismi dirilten lal dudağındır; ancak hasta beden, sarhoş gözünden körkütük sarhoş olur.
- 8 Ey sultan, bu can, sana kavuşma pınarına öylesine susamıştır ki bu cihan, gözlerime serabın ta kendisi görünür.
- 9 Bağrımın kanını sürekli izliyorum, Habībī'nin döktüğü parlak su ise kan kırmızısı oluyor, a sultanım.

[Bā']

2.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. turre-ı tarraruñı sen edeliden piç ü táb
cân u dilden şabr ü ārām gitdi gelmez göze h^vāb
vālih ü hayrān olur her kim görür gün yüzünñi
sen nice hūr-ı melek-simā beşersin ey şebāb
3. ruğlaruñla 'arızuñ her kim görürse dēr revān
zī 'aceb kudret ki āteş yanar u hem aqar āb
pertev-i hüsn ü cemālün 'ālemi rüşen kıılır
sen toğaldan cān göginde ey kamer-ruğ āfitāb
5. ol siyeh-dil benlerünñden 'aql u dildür münfa'il
şol perişān sünbülünñden cāna érür ıztırāb
şeh-per-i 'arş-āşiyānuñ ya'ni gamzenñ ey şanem
mekr ile yıkdı cihānı cānı ol kııldı harāb
7. ey **habībī** ol habībünñ derd-i 'ışkı sūzını
cān u gönlüñ yoldaş eyle kim budur hayrū'l-me'āb

[Tā']

3.

Mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. tūr ey murğ-ı seher bi'llāh āğāz èt
ser-āğāzuñ odını cān-güdāz èt

2. **Naẓīre-i Ḥabībī Rāst**
Cāmi' u' n-Nezāyir: 24^b.

1 Sen, gönül alan saçını dağıttığından beri can ve gönülden sabır ve karar gitti; gözüme uyku girmez oldu.

2 Her kim gün yüzünü görse şaşakalır ve hayran olur. Ey genç, sen nasıl huri görünümlü bir insansın?

3 Yüzünle yanaklarını her kim görse, o an hemen, ne güzel, ne acayip kudret ki hem ateş yanıyor hem su akıyor, der.

4 Ey ay yanaklı güneş, sen can göğünde doğduğundan beri güzelliğinin ışığı âlemi aydınlatır.

5 Akıl ve gönül, o kötü kalpli benlerinden incinmiştir. Şu perişan saçından cana ızdırıp gelir.

6 Ey put gibi güzel sevgili, arşa yuva yapmış kanadın, yani gamzen, hile ile cihanı yıktı; canı o harap etti.

7 Ey Habībī, o sevgilinin aşk derdinin ateşini can ve gönüne yoldaş eyle; çünkü en hayırlı sığınak budur.

3. **Naẓīre-i Ḥabībī Redīf-i Ū Kāfiye-i Diger**
Cāmi' u' n-Nezāyir: 28^a.

1 Ey bülbül kalk, Allah hakkı için, nağmeli ötüşünle canı erit.

- muḥayyer éyle ‘uṣṣākı nevāda
sıfāhān yüzünü göster hicāz èt
3. o zengüylele merġülü nigāruŋ
ser-i zülfüŋi utup rüd-sāz èt
- o gül-ruĥ ġonce-lebden büse iste
è bülbül her nefes nāz u niyāz èt
5. èderek büseligi éyle yürek
u ‘üd ü çeng ü nāyı perde-sāz èt
- nigārā ayaġundan açunı dir
ġubār olmuş ru’ūsı ser-firāz èt
7. u müşkīn zülfünün çīnini çözgil
bu miskīn ‘āııŋ ‘ömrin dirāz èt
- femidür noka-i mevhüm **abībī**
sen andan bir aber or kef-i rāz èt

4.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. abā çīn zülfüne çünkim urup èl çın seher éy dōst
ol udan bu periān-dil olur zīr ü zeber éy dōst
- ne ātedür yüzün em‘i k’anuŋ nūr-ı ziyāsından
olur cānuŋ ġözi rüen yanar ems ü amer éy dōst
3. ne üretsin te‘āla’llāh eyā pākīze-cevher kim
senün gibi melek ġörmü degil herġiz beer éy dōst

2 Āıkları naġmenle muhayyer makamında birletir; ezgisi isfahan makamına benzeyen yüzünü ġösterip hicazı anlat.

3 Zengule ile ku sesini bırak; sevgilinin saçının ucunu tutup çalgıcı yap.

4 O gül yanaklı, gonca dudaklıdan buse iste; ey bülbül her an naz ve niyaz et.

5
6 Ey sevgili, saçını ayaġından topla; toz olmuş başları yükselt.

7 u misk kokulu saçının kıvrımını çözü. Bu miskin āıının ömrünü uzat.

8 Ey Habībī, aġzı, gerçekte olmayan bir noktadır. Sen onun hālını sor, sırrını öğren.

4. **Velehū**

Cāmi‘u’n-Nezāyir: 35^a

1 Ey sevgili, tan yeli, sabah erkenden saçının kıvrımına el sürdüġünde bu perian gönül, bu sebepten alt üst olur.

2 Ey sevgili, yüzünün mumu öyle bir atetir ki, onun ışığından canın ġözü parlar, güne ve ay yanar.

3 Ey temiz yaradılılı sevgili, maallah, sen nasıl bir güzelsin? Ey sevgili, insanoġlu asla senin gibi bir melek ġörmü deġildir.

- ‘aceb sehm-i sa‘adettür kaşuñ kim t̄irine anuñ
felek kurbān olur dāyim bu ‘aql u cān u ser ēy dōst
5. yüzüñ āyīne-yi cāndur nuķūş-ı kāyināt anda
görinür her dem anuñçün añadır her nazar ēy dōst
mübārek yüzü ayına baķan gözdür her-āyīne
bulan baht ü sa‘adet şol eden fetḥ ü zafer ēy dōst
7. **ḥabīb**ünün eli erdi süleymān mülkine şeksüz
ayağuş tozını çünkim edindi t̄ac-ı ser ēy dōst

5.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün
Hezec + --- / + --- / + --

1. görelden zülfi ‘anber-bāruñ ēy dōst
perişāndur bu dil-efgāruñ ēy dōst
yaşardukça leb-i la‘lünde ḥaṭṭuñ
kızarur āteş-i ruḥsāruñ ēy dōst
3. perişān gönlümi mesmūm edüpdür
şol iki zülfi müşkīn-māruñ ēy dōst
ne şirīn āb-reng ü ḥāl ü ḥaṭṭdur
şu zībā şüret-i pergāruñ ēy dōst
5. bu gün māhiyyeti sensin ḥaķīķat
bu heft ü penc ü nühle çāruñ ēy dōst
‘aceb āfet-durur cān u cihāna
dü-çeşm-i cāzū-yı ‘ayyāruñ ēy dōst

4 Ey sevgili, senin kaşın nasıl bir saadet kaynağıdır/yayıdır ki onun okuna felek kurban/ok çantası, bu akıl, can ve baş da sürekli feda olur.

5 Ey sevgili, yüzün can aynasıdır; onda bütün kâinatın nakışları sürekli görüldüğü için bütün bakışlar ona yönelmiştir.

6 Ey sevgili, mutlaka saadet ve kutluk bulan, fetih ve zafere nail olan mutlaka, mübarek yüzünün ayına bakan gözdür.

7 Ey sevgili, Hâbībî’nin eli, kuşku yok ki, senin ayağının tozunu başta edindiği için Süleyman mülküne erişti.

5. **Mîn Kelām-ı Ḥabībî Kāfiye-i Muğāyir Redif-i Ü**
Cāmi‘u’n-Nezāyir: 35^a.

1 Ey sevgili, gönlü yaralı olan bu âşığın, senin amber yağdıran saçını gördüğünden beri perişandır.

2 Ey sevgili, ayva tüyün kırmızı dudağında yeşerdikçe yanağının ateşi kırmızıya döner.

3 Ey sevgili, şu siyah yılan benzeyen iki saçın perişan gönlümü zehirlemiştir.

4 Ey sevgili, parlak renkli, ben ve ayva tüyleriyle süslü çepeçevre yüzün ne tatlıdır.

5 Ey sevgili, doğrusu, yedi, beş, dokuz ve dördün aslı sensin.

6 Ey sevgili, hilekâr büyücü iki gözün, can ve cihan için ne acayip afettir.

7. ne rüşen şems-i dîn ü mihr-i cānsın
ki tıtdı ‘ālemi envāruñ èy dōst

olupdur ğarķ-ı envār-ı tecellī
ħabībī görelī dīdāruñ èy dōst

9. yüzün māhın gören mihrine baķmaz
o çarķ-ı atlas-ı devvāruñ èy dōst

6.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. tırra-i tarrārını pertāb èderse n’ola dōst
hecr odına cān u gönli tāb èderse n’ola dōst
ol sehī servün ħayālī rāstī ‘aynumda vaţan
tıtdı çünkim göz yaşın seyl-āb èderse n’ola dōst
3. la‘l-i nābuñ ħasretinden çünki pür-ħündür ciger
eşķ-i çeşmüm la‘l-i gevher-nāb èderse n’ola dōst
bir ķadeĥ la‘li şarābından revān èdüp revān
işbu ‘āşık pīr-i şeyĥ ü şāb èderse n’ola dōst
5. ben ki her dem cān u dil atdum kemān ebrūsına
kirpüĝi oķın tīz pertāb èderse n’ola dōst
ħoķķa-i la‘liyle dūrri şevķi düşdi ‘aynuma
gözlerimün gevherin ħün-āb èderse n’ola dōst
7. èy **ħabībī** ķible-i cāndur cemālī ka‘besi
ķābe ķavseynini ger miħrāb èderse n’ola dōst

⁷ Ey sevgili, sen, nurlarıyla bütün âlemi aydınlatan öylesine parlak bir din güneşisin/Şemseddin’sin ki, senin nurun tüm âlemi kapladı.

⁸ Ey sevgili, Hâbîbî senin yüzünü gördüğünden beri tecelli nurları ile dolmuştur.

⁹ Ey sevgili, senin ay gibi güzel yüzünü gören, o gökyüzünün güneşine itibar etmez.

^{6.} **Mîn Kelâm-ı Ĥabībî Ķāfiye-i Muĝāyir Redif-i Ū**

Cāmi‘u’n-Nezāyir; 37^a.

¹ Sevgili, gönül çalan saçını saçıp can ve gönlü ayrılık ateşinde yakarsa buna şaşılır mı?

² Doğrusu, o selvi boylu sevgilinin hayali, gözümde vatan tutup gözyaşını sel etse buna şaşılır mı?

³ Bu ciğerim, senin dudağının hasretinden dolayı kanla dolmuştur; gözyaşım saf lal cevheri dökse

⁴ Sevgili, bu yaşlı ve ihtiyar âşığına, dudağının şarabından vererek ona hemen can verse, buna şaşılır mı?

⁵ Yay kaşlarını, her zaman can ve gönülden arzu ettiğim sevgili, kirpiği okunu çabucak atarsa buna şaşılır mı?

⁶ Lal gibi kırmızı dudağının hokkasıyla inci dişinin arzusu gözümde canlandı. Sevgili, gözlerimin cevherini kanlı gözyaşı etse buna şaşılır mı?

⁷ Ey Habîbî, onun güzel yüzünün kabesi, bu canın kiblesidir. Sevgili, kaşlarını mihrap ederse buna şaşılır mı?

7.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. turup bir nāzla şol serv-kāmet
 şalınsa kıparur yüz biñ kıyāmet
 ve ger bir 'işve édüp çeşm-i mestin
 süzerse yandurur halkı tamāmet
3. ne hūnīdür ki her dem cāzū 'aynı
 eder nā-ħaķķ kanı çekmez ğarāmet
 'aceb dāneyle dāmdur hāl ü zülfi
 ķomaz bir murğ dil gele selāmet
5. ne şīrīn nīşterdür ğamzesi kim
 ki nāzik-ter éder cānı ħacāmet
 ħabībī rind ü rüsvā-yı cihāndur
 sen éy nāşih anı étme melāmet
7. cihānuñ ħuşkini ter kıldı 'aynum
 görinelden baña ol serv-kāmet

8.

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün
Muzāri' --- + / - + --- / --- + / - + ---

1. éy āfitāb-ı devlet vey kevkeb-i hidāyet
 éy maṭla'-ı tecellī vey nūr-i bī-bidāyet
 şem'i-ruħ-ı cemālün bir nūr-ı lem-yezeldür
 k'envārına bulunmaz hergiz anuñ nihāyet
3. yüzün éy mihr-i 'ālem bir meh-durur ki nūrı
 mihr-ile māha eyler her dem-be-dem sirāyet

7. **Nazīre-i Ĥabībī**

Cāmi'u'n-Nezāyir: 28^b.

- 1 Şu selvi boylu sevgili, ayağa kalkıp bir eda ile salınarak yürüse yüz bin kıyamet koparır.
- 2 Eğer sevgili, bir naz edip de sarhoş gözleriyle baygın baygın bakarsa bütün insanları yakar.
- 3 Büyücü gözü öyle bir kan dökücüdür ki haksız yere kan döker de üzülmez.
- 4 Onun beni ve saçı öyle bir tuzaktır ki bir gönül kuşunu selamle bırakmaz.
- 5 Canı, çok nazikçe hacamat eden gamzesi ne hoş neşterdir.
- 6 Habībī, tüm cihana rezil rüsva olmuş hāldedir. Ey nasihat veren, (hiç olmazsa) sen onu kınama.
- 7 O selvi boylu sevgili bana görüdüğünden beri gözyaşım, kuru cihanı yaş eder.

8. **Nazīre-i Ĥabībī Rāst**

Cāmi'u'n-Nezāyir: 26^b-27^a.

- 1 Ey saadet güneşi, ey hidayet yıldızı; ey tecelli ufku, ey başlangıcı olmayan ışık!
- 2 Güzel yanağının mumu, hiç sönmeyecek bir mumdur. Zira onun aydınlığının asla sonu yoktur.
- 3 Ey ālemin güneşi! Yüzün, nuru, güneşle aya daima tesir eden bir aydır.

- hecrün şebinde maşşūd yolını yād kıldum
bir küşeden görüñgil ey kevkeb-i hidāyet
5. sen muşhaf-ı hayātı yazduğda dest-i kudret
yüzün şaḥīfesine naḫş etdi yēdi āyet
kirpiklerünle ḫaşuñ zülfün ḫurūfidur kim
seb‘a’l meşānīde şaḥḥ oldı olur kināyet
7. sünbül şaçuñı çözme kim nice baş ayakda
ḫalur ucından anuñ bī-cürm ü bī-cināyet
ma‘şūḫunuñ ey ‘āşık mihri odı yeline
her demde āb u ḫākün yak eyleme şikāyet
9. luḫf u vefā-yı ma‘şūḫ olmaz-ise ne ğam çün
cevr ü cefāsı eder ‘āşıklara kifāyet
ma‘şūḫdan ḫaber kim bilmek dilerse yansın
‘ışḫ odına ki ‘āşık budur eşaḥ rivāyet
11. bī-pā vü ser-fütāde ḫalmış-durur ḫabībī
luḫfunla dest-gīr ol fazlūnla et ‘ināyet

[Cīm]

9.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. dil şaçuñdan oldı sevdāyī-mizāc
cāna şīrīn leblerün den et ‘ilāc
‘ayn-i cāndır elleriñden zehr-i nāb
sensüz āb-ı zindegī milḫ-i ücāc
3. ‘anber-i sārā şaçuñdan oldu ḫāk
nāfe-i çīn nicesi bula revāc

4 Ayrılık gecesinde sevgilinin yolunu andım. Ey hidayet yıldızı, bir köşeden görün!
5 Kudret eli, senin hayat mushafını yazdığında yüzünün sayfasına yedi ayet nakşetti.
6 Kirpiklerin, kaşın ve zülfünün harfleriyle dosdoğru kinaye edilen Fâtiha suresidir.
7 Sümbül saçını çözme, çünkü o sebepten suçsuz, günahsız nice baş ayaklar altında kalır
8 Ey âşık, sevdiğinin aşk ateşinin rüzgârına, her an, bütün vücudunu yak, şikâyet eyleme.
9 Maşukun lütfu ve vefası olmazsa dert değil; çünkü eziyet ve cefası âşıklara yeterli gelir.
10 Kim sevgiliden haber almak isterse aşk ateşine yansın, çünkü rivayete göre gerçek âşık budur.
11 Hâbîbî ayaksız ve çaresiz kalmıştır. Lütfunla yardımcı ol, cömertliğinle yardım et.
9. **Nazîre-i Ḥabībî Râst**
Cāmi‘u’n-Nezāyir: 41^b.
1 Gönül, senin saçından ötürü aşk hastası oldu. Bu cana şirin dudaklarından bir ilaç bul.
2 Ellerinden içtiğim saf zehir bana, bengi su gibidir. Sensiz, ölümsüzlük suyu (ise) bana tuzlu su gibidir.
3 Saf anber senin saçın sebebiyle toprak oldu. Çin nâfesi nasıl değer bulsun?

- hüsünün rāzın nece saklaya dil
gizlemek mümkün-mi mişbaḥı zücāc
5. cevherinden ḥāk-i pākın ey şanem
erişen baş olmadı muḥtāc-i tāc
- bu ḥabībī dünya vü ‘uḳbāda bes
ḥazretünden ğayra etmez ihtiyāc
7. ölmedin bu bād ü āteş ḥākimüz
māh-i mihrinle bulaydı imtizāc

10.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. yedi devlet koyaldan başuḡa tāc
vērür hindū beḡuḡe rūm u çin bāc
cihān u cānı ğamzen etdi vīrān
gönül ilini zülfün kıldı tārāc
3. kamu ḥüsn ehlini māt etdi ḥālün
ruḡuḡ üzre sürelden beydaḡ-ı ‘āc
olupdur cān kaşuḡ yāsına ḡurbān
kılpdur ğamzen oḡı baġrum āmāc
5. nigārā serv ḡaddün ḡasretinden
gözüm baḡreyn olupdur yaşı emvāc
şaḡuḡ ve’l-leyli isrā ğecesidür
kaşuḡdur ḡābe ḡavseyñ sırr-ı mi‘rāc
7. ḥabībīnün ḡabībā ḡāceti bu
ki senden ğayra etme anı muḥtāc

⁴ Gönül, senin güzelliğinin sırrını nasıl saklasın? Cam şişe içindeki kandili gizlemek mümkün müdür?

⁵ Ey put gibi güzel sevgili, senin ayağının toprağı cevherini elde eden kişi, tâca / hükümdarlığa ihtiyaç duymadı.

⁶ Bu Habîbî, dünya ve ahirette yeter. Sen hazretinden başkasına ihtiyaç hissetmez.

⁷ Bu rüzgâr, ateş ve toprağımız, (keşke) ölmeden senin güneşinin ayıyla bir araya gelseydi.

10. **Velehü**
Cāmi‘u’n-Nezāyir: 41^b.

¹ Yedi devlet, başına taç koyduğundan beri, Rum ile Çin, senin Hindû benine haraç verir.

² Senin, can alıcı yan bakışın canı ve cihanı harap etti. Saçın ise gönül diyarını yağmaladı.

³ Yüzünün üzerine fildişinden piyade sürdüğünden beri benin, bütün güzelleri mat etti.

⁴ Can alıcı bakışlarının oku bağrımı nişan aldığından beri, can, senin yâ harfi gibi olan kaşına yay çantası/kurban olmuştur.

⁵ Ey sevgili, gözüm, senin servi boyunun hasretinden iki deniz; gözyaşlarım da dalgalar olmuştur.

⁶ Saçın, ve’l-leyli/İsra gecesidir; kaşın Kabe Kavseyñ ise miracın sırrıdır.
Fe kāne ḡābe ḡavseyñi ev ednā: (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu. (Kur’ân: 53. Necm: 9.)

⁷ Ey sevgili, Habîbî’nin tek isteğı; onu senden başkasına muhtaç etmemendir.

[Rā']

11.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. sāḳiyā mestem ḥarābem mey getür
ṭalib-i cām-ı şarābem mey getür
'aşıkam çün neng ü nāmı komışam
rind ü rüsvā dil-kebābem mey getür
3. nālišümden nāle èyler ergānün
şöyle kim çeng ü rebābem mey getür
men za'if ez dest ü pā üftāde-dil
èy şeh-i 'ālī-cenābum mey getür
5. yandı cān mihrün hevāsı odına
èy ḥayāt āb ü türābum mey getür
sāḳiyā ān çeşm-i şūr-engiz-i mest
mey bered ez 'ayn-ı ḥ'ābum mey getür
7. n'ola ger pīr ise şüret èy cüvān
çünkü ma'nide şebābem mey getür
ḥışm gider raḥm èt gerçi ki ben
müsteḥaḳḳ her 'itābum mey getür
9. la'l-i şekker-bāruḅı zikr edeli
dil-berā şirīn-cevābem mey getür
raḥm kun èy fātiḥ mey-ḥāne-em
mey-kede bi'llāh ki yābem mey getür
11. ḥasretinden āb-ı ḥayvān la'lünün
èy şanem şanmaḅ serābem mey getür

11. **Velehū**

Cāmi'ū'n-Nezāyir: 112^a -112^b.

- 1 Ey saki, öyle körkütük sarhoşum ve şarap kadehini öylesine arzu ediyorum ki, şarap getir.
- 2 Âşığım, bu yüzden şan ve şöhretten vazgeçmişim; aldirışsız, rezil ve gönlü yaralıyım, şarap getir.
- 3 Org, benim feryadımdan dolayı inler. Öyle bir çeng ve rebabım ki şarap getir.
- 4 Ben elden ayaktan düşmüş, biçare (âşık) bir gönlüm. Ey yüce gönüllü sultanım şarap getir.
- 5 Can, senin aşkının arzusunun ateşiyle yandı. Ey benim hayat kaynağım, su ve toprağım, şarap getir.
- 6 Ey saki, o sarhoş kavgacı göz benim uykulu gözümünden şarap götürdü, şarap getir.
- 7 Ey delikanlı, dış görünüşüm yaşlı olsa ne olur? Çünkü aslında gencim, şarap getir.
- 8 Her ne kadar ben bütün azarlamaları hak ediyor olsam da, sen öfkeyi terk et, bana acı şarap getir.
- 9 Ey dilber, senin şeker saçan dudağımı zikrettiğimden beri ben, tatlı sözlü biriyim; şarap getir.
- 10 Ey fâtiḥ, merhamet et, ben meyhaneyim; Allah hakkı için, ben meyhane bulmuşum, şarap getir.
- 11 Ey put gibi güzel sevgili, ölümsüzlük suyu olan dudağının hasretiyle zayıfladım; serap değilim, şarap getir.

- çend ‘uķūbet mey-keşem ez cevri-tū
ref‘ kun ez cān ‘iķābum mey getür
13. gün cemālūñ şem‘ine pervāne-veş
rūz u şebdür dēyū tābem mey getür
iştīyāķından leb-i cān-baħşuñuñ
çün ne-māned çeşm-ābum mey getür
15. sāfī cāmuñ gerdişini görelī
dēr **ħabībī** āsiyābum mey getür

12.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kāyinātıñ varlığında baña sen sākī yeter
ķible-i miħrāb-ı cāna kaşunuñ ũaķı yeter
nār-ı hicrānuñ duħānı zūlmetini sürmege
şems-i cān zūhre-cebīn māhuñ yüzi aķı yeter
3. cān-ı miskīn mār-ı zūlfi ağularsa ğam degül
zerrece şīrīn lebinūñ çünki tiryāķı yeter
gerçi yārān mest olup nūş eylemezler kāseyi
bize fazlūñ devletinde cūr‘a-i bākī yeter
5. şems-i dīnūñ şoħbetinde bize ēy yār-i zarīf
nuķl ü şem‘ u sebze āb ü sāz ile sākī yeter
biz bu bī-pā vü ser ü üftāde dil-rīşuñ müdām
tutmağa elinde cām-ı sā‘id-i sākī yeter
7. dūrd ü şāfī ne şunarsa sākī-i cān nūş ķıl
demesün kim ēy **ħabībī** mest-durur sākī yeter

12 Senin zulmünden dolayı ben ne kadar eziyet çektim. Canımdan bu eziyeti kaldır, şarap getir.

13 Güneş gibi güzel yüzünün mumuna kelebek gibi gece gündüz yandığım için şarap getir.

14 Cana can katan dudağının arzusundan dolayı gözümde yaş kalmadı, şarap getir.

15 Habîbî, saf kadehin dönüşünü gördüğünden beri, ey değirmenim şarap getir, der.

12. **Naẓīre-i Ĥabībī Kāfiye-i Muğāyir Redīf-i Ū.**

Cāmi‘u’n-Nezāyir: 78^a.

1. Dünyanın varlığından bana sen saki yeter; can mihrabına bir kible gerekse, senin kaşının kemeri yeter.

2. Ayrılık acısının ateşinin dumanını gidermek için; can güneşi, parlak alınlı, ay gibi güzel sevgilinin yüzünün aydınlığı yeter.

3. Saçının yılanı, bu zavallı canı zehirlerse ne çıkar; çünkü tatlı dudağının çok az bir panzehiri bile yeter.

4. Her ne kadar dostlar sarhoş olup da şarap içmeseler de bize faziletinin devletinde son kalan yudum yeter.

5. Ey zarif sevgili, din güneşinin sohbetinde, bize meze, mum, yeşillik, su ve saz ile saki yeter.

6. Benim gibi bir takati kalmamış, zavallı, düşkün ve gönüllü yaralıya her zaman elinde tutmak için sakinin uzattığı kadeh yeter.

7. Ey Habîbî, can sakisi tortulu veya saf (şarap) ne sunarsa iç; yeter ki saki, Habîbî sarhoştur, demesin.

13.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. gül yanağın üzre çün ol sünbül-i ser-keş yatur
cümle ser-keş diller arı bağlu hoş nā-hōş yatur
her ki hüsnün ka'besinde görse fettān 'aynuñı
dēr revān mihrāb içinde bir iki ser-hōş yatur
3. cüst ü çāpük bir 'aceb oğrıdur ol hindū beñün
bāğ-ı cāndān sīb ü gül şeftālū verüb hoş yatur
kābe kavseynün-ile gāmzeñ okına cān ü dil
sīnemüz içinde hem kurbān u hem terkeş yatur
5. gözümün yaşıyla āhum āteşinden yer ü gök
huşk ü ter olmuş **habībī** hem kuru hem yaş yatur

14.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. pertev-i hüsn-i cemālün 'ālemi pür-nūr eder
aḥsen-i vech-i ḥayālün ādemi mesrūr eder
la'l-i cān-baḥşun egerçi mürde cisme cān verür
çeşm-i bīmārun nigārā cānları reñcūr eder
3. kilik-i kudret alnuña çün fazl-ı bismi'llāh yazar
ya'ni rahmān şüretin şeyṭān gözden dūr eder

13. **Naẓīre-i Ḥabībī Kāfiye-i Muğāyir Redīf-i Ū.**

Cāmi'ū'n-Nezāyir: 112^a.

- 1 O asi sünbül, senin gül yanağının üstünde yattığından bu yana bütün asi gönüller, ona esir olmuş hâlde, iyi kötü yatmaktadır.
- 2 Her kim, güzelliğinin Kabesinde senin ortalık karıştıran gözünü görse, o an hemen, mihrap içinde bir iki sarhoş yatıyor, der.
- 3 Senin o siyah benin, hızlı ve çevik bir hırsızdır, can bahçesinden elma, gül ve şeftali verip hoş yatar.
- 4 Can ve gönül, kaşın ile can alıcı bakışının okuna göğsümüzün içinde hem kurban, hem de ok çantası olmuştur.
Fe kāne kabe kavseyni ev ednā: (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu. (Kur'ân: 53. Necm: 9.)
- 5 Ey Habībī, yer ve gök, gözyaşım ve ahımın ateşinden dolayı hem kuru hem yaş olmuştur.

14. **Naẓīre-i Ḥabībī Redīf-i Ū**

Cāmi'ū'n-Nezāyir: 78^b.

1. Yüzünün güzellik ışığı âlemi aydınlatır, yüzünün en güzel hayali insanı sevindirir.
2. Her ne kadar hayat bağışlayan dudağın, ölü bedene can verse de, ey sevgili, mahmur bakan gözlerin canları incitir.
3. Kudret kalemi, alnına Bismillah'ın faziletini yazdığına Rahmān'ın tecellisini şeytan gözlerden uzaklaştırır.

- ‘ayn-ı fettānuñla kaşuñ zülfün ėy meh-rū şanem
nice ‘izzet ehlini pā-māl ėdüben ĥör ėder
5. gözlerün çün-kim ene’l-ĥaĥķ sırrını zāhir kılar
zülfünün dārında yüz biñ cānları manşūr ėder
ğām degül ĥayl-i ĥayālün yıķsa ėy şeh cān ilin
çünki ĥüsnün genc-i ışķuñla anı ma‘mūr ėder
7. ruĥlaruñ şem‘ine cān pervāz ėdüb pervāne-veş
yandugınca şaçlaruñ ol miskīni mehcūr ėder
münşī-yi kudret yazar çün defterünün şüretin
ĥaĥķ-ı tevķī‘uñı ol-dem rakķına menşūr ėder
9. ĥüsnünün taķvīmını çün baĥlar aĥsen vech-ile
ĥaĥķ ü ĥalıñün rükümü ebcedin maşūr ėder
naķşını pür-kārıñuñ naķķaş-ı şüret yazıcaķ
āb u rengin resm içinde büt gibi manzūr ėder
11. la’l ü lü’lü’ñün **ĥabībī** nazm ėdecek medĥini
işiden dēr bu mesīĥādur ki nefĥ-i şūr ėder

15.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + --- / + --- / + --

1. tapuñ kim cānlaruñ cānānesidür
bu ‘aşık cān anuñ cānā nesidür
yüzü bir şem‘-i cāndur ‘ālem-efrüz
kim anuñ mihr ü meh pervānesidür

-
4. Ey ay yüzlü sevgili, senin ortalığı karıştıran gözünle kaşın ve saçın, izzet sahibi nice kişiyi ayaklar altına alıp küçük düşürür.
5. Gözlerin ene’l- Hakk sırrını ortaya çıkarıp saçının darağacında yüz bin canı Hallâc-ı Mansûr gibi asar.
6. Ey sultan, hayal askerlerin, can memleketini yaksa ne çıkar; çünkü güzelliğin, aşk hazinesiyle onu mamur eyler.
7. Can, yanaklarının mumuna kelebek gibi uçup yandıkça saçların o zavallıyı ayrılığa mahkûm eder.
8. Kudret yazarı, senin defterinin suretini çıkardığında buyruğunun yazısını deri sayfalara ferman olarak kaydeder.
9. O, güzellik takvimini en güzel şekilde hesapladığında beninin ve ayva tüylerinin sayı değerini satır satır yazar.
10. Suret ressamı güzelliğinin nakışlarını yazdığında (onun) parlaklığını ve rengini resminde apaçık gösterir.
11. Habîbî senin lal gibi kırmızı dudağının ve inci dişlerinin övgüsünü yazdığında bunu işiten; bu Hz. İsa’dır, sûra üflüyor, der.
15. **Nazîre-i Ĥabībī Râst**
Cāmi‘u’n-Nezāyir: 69^b.
1. Senin makamın canların sevgilisidir. Ey sevgili, bu âşık can onun nesidir?
2. Yüzü, âlemi aydınlatan bir can mumudur. Güneş ve ay ise onun pervanesi olmuştur.

3. ruḥun naṭ'ında ḥālün beydaḳınun
ḳamu ṣāh-ı cihān ferzānesidür
bu cümle mürġ-ı cānun zülf ü ḥālün
birisi dām ü biri dānesidür
5. saçun meşşātasınun dil olupdur
nice gitsün ki her dem şānesidür
ḳaşun mihrāb-ı cān-iken 'aceb bu
kim ehl-i şirkün ol büt-ḥānesidür
7. saçı zencirinün her dem ḥabībī
bu 'aḳl ü cān ü dil divānesidür
zülāl-i la'lün için olmıyan ḥāk
hevān oduna her dem yanesidür

16.

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. nigārā zülf-i şeb-rengün ki eyyāmum siyāh éyler
benüm ol 'ömrümü bāda vèrüp her dem tebāh éyler
sen ol insān-ı kāmilsin elā éy şüret-i rahmān
ki dāyim ḥüsnüñe secde sürüş ü mihr ü māh éyler
3. emīn olan ḥavādişden dü-'ālemde o 'āşıḳdur
ki sen ma'şūḳ-ı ġaybīnün eşigin ol penāh éyler
sa'ādetlü ayaġunun tozu her başa kim ḳonsa
elini érürür 'arşa adın şāhib-külāh éyler
5. bu ḥāk-i cismümi mihrün odınun yeli yaḳduḳça
gözüm seylāb olur ol-dem hem āhım kühı kāh éyler

3. Bütün cihan padişahları, yanağının örtüsündeki/ satranç tahtasındaki ben piyadesinin veziridir.

4. Bütün can kuşları için, saçının ve beninin, birisi tuzak birisi yemidir.

5. Gönül, her zaman, senin saç süsleyicinin tarağı olmuştur. Nasıl gitsin?

6. Kaşın can mihrabi iken şirk ehlinin puthanesi olmasına şaşarım.

7. Ey Habîbî/bu akıl, can ve gönül her zaman, o güzelin saçının zincirine divanesidir.

8. Dudağının saf suyu için toprak olmayan kişi, her zaman senin aşkının ateşine yansın.

16. **Naẓîre-i Ḥabîbî Ḳāfiye-i Muġāyir Redîf-i Ū**
Cāmi'u'n-Nezāyir: 108^b-109^a.

1. Ey sevgili, siyah saçın ak günümü kara güne çevirir, benim o ömrümü boşa harcıyıp harap eyler.

2. Bak, ey suret-i rahman, sen kâmil insan olduğun için senin güzelliğine melek, güneş ve ay secde eyler.

3. İki âlemde de belalardan uzak olan, senin gibi gayb âleminden olan sevgilinin kapısına sığındır.

4. Senin saadet sahibi ayağının tozu her kime konarsa o, elini göğse uzatır ve taç sahibi sultan olur.

5. Bu bedenimin toprağını, sevginin ateşinin rüzgârı yaktıkça gözyaşım sel olur, ahım da dağı saman eyler.

vişālün yüzini ol cān görür ey çeşme-i hayvān
ki anı ateş-i mihrün hevāsı hāk-ı rāh eyler

7. kamu şeh-māt olur şāha feres fīl-ile ferzīnsüz
kaçan-kim beydağ-ı hālün ruhuñ naḫında şāh eyler
mu'anber zūlfüne müşk-i hıḫā öykünmek étdükçe
yanar fikri haḫāsınuñ odına çün günāh eyler
9. é şemsü'd-dīn-i cān-perver yanar yer gök kamu aḫter
ḫabībī 'ışkuñ odundan k'odem derd-ile āh eyler

17.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. meger bād-ı şabā zūlfün ucundan key perişāndur
ki baş ü cān ü dil her dem ayağ altunda rīzāndur
müferriḫ la'l-i yāḫūtuñ ḫayāl ü fikrin édelden
bu cān-ı şīrīn ey dil-ber 'aceb dil-teng ü ḫayrāndur
3. gözünle zūlf-i şeb-rengün görelden cān ü dil her dem
perişān-hāl ü āşüfte nizār ü zār ü giryāndur
kaşunla kirpik ü zūlfün ḫaḫ u hālünle hem la'lün
oḫıyan muşḫaf-i cāndan der ol āyāt-ı ḫur'āndur
5. beni rüsvā-yı ḫalk étse 'aceb-midür ḡam-ı 'ışkuñ
ki her dem nāvek-i ḡamzeñ dil ü cān içre pinhāndur
ḫıyāmet ḫāmetün 'aynım göreldendür revān ey dōst
belā-yı nāgehāndur bu kim ol āşüb-i devrāndur

-
6. Ey ölümsüzlük suyu çeşmesi, kavuşmanın yüzünü, aşk ateşinin arzusuyla yolunun tozu olan o can görebilir.
7. Ey sultan, ne zaman ki beninin piyadesi, yüzünün satranç tahtasında "şah" der, o zaman herkes, at, fil ve vezirsiz şahmat olur.
8. Hıta miski amber kokulu saçına özendikçe günah eylediği için yanlış düşüncesinin ateşine yanar.
9. Ey cana ferahlık veren Şemseddin, Habībī, senin aşkının ateşiyle dertli dertli ah çektiği zaman bütün yer, gök ve yıldızlar yanıp tutuşur.
17. **Mīn Kelām-ı Ḥabībī Redīf-i Diger**
Cāmi'ū'n-Nezāyir: 65^b66^a.
1. Baş, can ve gönül sürekli ayaklar altında kaldığına göre, öyle anlaşılıyor ki sabah meltemi saçının ucundan/sebebinden çok perişandır.
2. Ey gönlü kendine çeken sevgili, bu tatlı can, senin iç açıcı ve kırmızı dudağını düşünüp hayal ettiğinden beri kederli ve şaşkındır.
3. Can ve gönül, gözünle siyah saçını gördüğünden beri daima perişan hâlde, zayıf ve ağlamaklıdır.
4. Senin kaşınla kirpiğini, saçını, ayva tüylerini, beninle kırmızı dudağını can mushafından okuyan, bunlar Kur'an ayetleridir, der.
5. Aşkının gamı, beni herkese rezil etse buna şaşılmaz; çünkü öldürücü bakışının oku, daima gönül ve beden içinde saklıdır.
6. Ey sevgili, senin afet boyunu gördüğünden beri gözümde yaş akar. Bu zamansız çıkagelen bela, zamanın fitnesidir.

7. **ḥabībī** dürr dişün şevķin göreliden ey perī-peyker
revān aķduđı gözden ‘aķıķ ü la¹ ü mercāndur

18.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. ne kevkebdür bu yā rab kim güneşden nūrı rüşendür
ne ğabğabdur ki etrāfı gül ü reyḥān-ı gülşendür
ne ḥadd ü ‘ārız u ḥaṭ kim muḥaķķaķ naķş-i ħīn olmuş
ne serv-i sīm-ber ḳad kim muşavver rūḥ adı tendür
3. ne müşķil ‘uķdedir zülfü ki ‘aķl anı edemez ḥāll
ne şīrīn noķṭādır ağzı ki ‘ilm-i ğayb-içün fendür
ne şīrīn-lebdür ol ḥusrev ki cān ferḥādıdır anuḡ
ne leylīdir ki mecnūnu ḥezaran hemċü ben sendür
5. şu cāzū-yi kemān-keşdür ki ḳan içmekden uşanmaz
şu hindū ḥāl-i dil-keş gör nice yıldır ki rehzendür
eger şeyṭān degülseḡ gel melek gibi sücüd eyle
şu zībā vechine yārūḡ niçün kim vech-i āḥsendür
7. egerçe fikri şūfīnūḡ hemişe ḥūr u cennetdür
ḥabībī sevdüġi cāndan şu dīnūḡ nūru oġlandur

19.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ħīn ilinden ħin seḥer ħün şol büt-i zībā gelür
k’ay u günden ruḥlarınuḡ pertev-i zībā gelür

⁷ Ey perü yüzlü sevgili, Habībî, senin inci dişinin parıltısını gördüğünden beri, gözünden akik, lal ve mercan döker.

18. **Velehū**

Cāmi‘u’n-Nezāyir: 65^b-66^a.

¹ Acaba, bu nasıl bir yıldızdır ki ışığı güneşten parlaktır; bu nasıl bir çenedir ki etrafı gül ve reyhan bahçesidir.

² Ćin nakşı hāline gelmiş o ayva tüyleri ve yanak güzeldir; ten adını alıp şekle bürünmüş o ruh, gümüş görünümlü endamıyla ne güzeldir.

³ Aklın onu çözemediği saçı ne çetin bir düğümdür. Gayb ilmi için bir fen olan ağzı ne tatlı noktadır.

⁴ O ne tatlı/şirin dudaklı bir Hüsrev’dir ki can, onun Ferhadı’dır; o ne güzel bir Leylâ’dır ki Mecnūn’u sen ve ben gibi binlercedir.

⁵ Şu günlerde, kan içmekten usanmayan şu okçu, cadıdır. Şu gönül çekici Hindū ben, bak, kaç senedir yol kesicidir.

⁶ Eğer şeytan değilsen gel, sevgilinin şu çok güzel ve süslü yüzüne secdeler eyle.

⁷ Her ne kadar sufinin fikri huri ve cennet olsa da, Habībî’nin candan sevdiği kişi, şu Şemseddin adlı oġlandır.

19. **Naẓīre-i Ḥabībī Ḳāfiye-i Muġāyir Redīf-i Ū**

Cāmi‘u’n-Nezāyir: 119^a.

¹ Seher vakti, Ćin ülkesinden şu güzel put geldiğinde, onun ay ve güneş gibi yanaklarından aydınlık gelir.

- çün gelür biñ nāz-ile ol serv-i sīm-endām yār
şanaşan mecnūna leylā vāmıka ‘azrā’ gelür
3. éy ki қadd-i dilberi serv-i sehīye benzeden
rāst ét bi’llāh nazār kim mūntehī bālā gelür
muşhaf-ı hūsnūñ tefe’’ül étdügümce rüz ü şeb
ṭālī‘ümde görinen bu sūre-i ṭāhā gelür
5. her kaçan bād-ı seher depretse müşkīn zūlfūñi
hāṭırum olur perīşān başuma sevdā gelür
hūr-ı ‘īne da‘vet étme beni vā‘ız varmazam
hūsn içinde çünki şol bī-misl ü bī-hem-tā gelür
7. nerkis-i maḥmūra dēñ-kim tā ki hūd-bīn olmasun
bāğ içinde seyr éde şol gözleri şehlā gelür
ka‘be-i kūyın ziyāret étmege bād-ı şabā
éşigine her seher-geh bī-ser ü bī-pā gelür
9. al élinden ayağı қо ayağında başuñi
sāķī-i zühre-cebīn gün yüzlü meh-sīmā gelür
kapısında gūşı halkā kılduğum bu k’işidem
tā ki dēye raḥm édüp şol ‘āşık-ı rüsvā gelür
11. çün **habībī** gördi bu gün dilberūñ dīdārını
şanma anuñ gönline ayruķ ğuşşa-i ferdā gelür
haste-dil olduğuna ğam yēme éy cān dem-be-dem
zī sa‘adet kim kulını görmege mevlā gelür

² O gümüş endamlı, selvi boylu sevgili, bin naz ile geldiğinde sanki Mecnun’a Leyla, Vâmık’a Azra gelmiş sanırsın.

³ Ey sevgilinin boyunu uzun boylu selviye benzeten kişi, Allah hakkı için doğru bak, çünkü son derece uzun bir boy geliyor.

⁴ Gece gündüz, senin güzellik mushafından fal baktıkça kaderimde Tâ-Hâ Sûresi görünür.

⁵ Her ne zaman, seher rüzgârı senin misk kokulu saçını titretse, gönlüm perişan olur, başıma sevda gelir.

⁶ Ey vaiz, beni, gözünün siyahı çok siyah, beyazı çok beyaz olan hurilerin yanına çağırma; çünkü güzellik konusunda eşi ve benzeri olmayan sevgilim var.

⁷ Mahmur bakışlı nergise bu kadar bencil olmamasını söyleyin, kendini fazla beğenmesin; çünkü şehla bakışlı sevgili, bahçede dolaşmaya geliyor.

⁸ Sabah rüzgârı, her seher vakti senin mahallenin kabesini ziyaret etmek için kapına başsız ve ayaksız olarak gelir.

⁹ Elinden kadehi al, başını ayağına koy; çünkü zühre alınlı, güneş yüzlü, ay görünümlü olan saki geliyor.

¹⁰ Kapısında köle olduğum bu sevgiliden, merhamet edip de, şu zavallı âşık geliyor, dediğini duymak istiyorum.

¹¹ Habībî, bugün sevgilinin yüzünü gördü, artık onun gönlüne gelecek korkusunun geleceğini sanma.

¹² Ey can, sen sürekli hasta olduğun için tasalanma; çünkü efendisi, hasta kulunu görmeye gelir, bu ne büyük saadettir.

20.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'aşıkā ma'şūkınun cevri ü cefāsı hōş gelür
iki 'ālemden aña bir merhabāsı hōş gelür
gözlerüm derdine sürme olmağıçün dem-be-dem
tütüyā-yī cevheriden hāk-i pāyi hōş gelür
3. 'ömr-i bākī saçlarındur bāda vërme ey şanem
görün ol 'azizi çün beķāsı hōş gelür
her ne cevri etsen baña hōşdur nigārā līk sen
şuh u şengün bī-vefā yārün vefāsı hōş gelür
5. cümle bu halk-ı cihānuñ kıl ü qālinden baña
eşiğünde itlerünün mācerāsı hōş gelür
saña ey zāhid behişt ü hūr u rıdvānı baña
ol büt-i zībā nigārınun liķāsı hōş gelür
7. bu **habīb**inün du'āsın müstecāb et ey şanem
çün kerem ehline dā'inün du'āsı hōş gelür

[Kāf]

21.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. ğam ü cevri ki cānā cāna étdün
kamusın hūb key merdāne étdün
gözüm kan ağladuğı ey perī-rū
ki her dem zulmünji insāne étdün

20. **Naẓīre-i Habībī Kāfiye-i Muğāyir Redīf-i Ū**

Cāmi'u'n-Nezāyir: 119^b.

1. Âşığa, maşuğunun zulüm ve eziyeti hoş gelir; ona bir merhabası, dünya ve ahiret mutluluğundan hoş gelir.
2. Gözlerimin derdine çare olması için, onun ayağının toprağı, sürekli, halis sürmeden daha iyi gelir.
3. Ey put gibi güzel sevgili, saçların ebedi hayattır, onu heba etme. Sonsuzluğu insana hoş gelen şu aziz ömre bir bakın.
4. Ey sevgili, bana ne kadar zulmetsen de hoştur. Çünkü şuh, şen ve vefasız sevgilinin vefası hoş gelir.
5. Senin, eşiğindeki itlerle yaşadığın olaylar bana, bu dünyadaki bütün insanların yaptığı dedikodudan hoş gelir.
6. Ey zahit, sana cennet, cennet meleği ve huri; bana o süslü, put gibi güzel sevgilinin yüzü hoş gelir.
7. Ey put gibi güzel sevgili, bu Habībī'nin duasını kabul eyle. Çünkü duacının, iyilikseverlere duası hoş gelir.

21. **Mīn Kelām-ı Habībī Redīf-i Diger**

Cāmi'u'n-Nezāyir: 181^a.

1. Ey sevgili, sen bu cana, bütün zulüm ve eziyeti çok güzel ve yiğitçe gösterdin.
2. Ey peri yüzlü, kanlı gözyaşı dökmemin sebebi, senin, insana hiç durmadan zulüm etmendir.

3. eline tîğ vërdün iki mestün
bu resm ü ‘âdeti türkâne êtdün
şu mest esrüklerün mihrâb içinde
gören dër mescidi mey-hâne êtdün
5. şu cân deyrinde yaqduñ iki şem‘i
cihânı yek-ser âteş-hâne êtdün
çü zencîr-i şaçuna şâne urduñ
dükeli ‘âkıli dîvâne êtdün
7. cemâlün şem‘ine yanmağa her dem
kamu cân murğını pervâne êtdün
yüzün naţ‘ında hâlün beydağunı
süreldeñ şâhları ferzâne êtdün
9. şaçunıñ bir kıln ey muşhaf-ı cân
hezârân kışşa-i efsâne êtdün
gönül murğın giriftâr etmeğiçün
şu zülf ü hâli dâm ü dâne êtdün
11. **habîbî** kulağın söyle yârün
sözünjî çünki sen dür-dâne êtdün

22.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. sen perişân zülfünjî çün bād cünbân eyledün
ben şikeste-hâtırın hâlin perişân eyledün
la‘l-i nâbuñ hasretinden gözlerümün yaşını
la‘l ü yâküt u ‘âkîk ü dürr ü mercân eyledün

3 İki sarhoşun eline kılıç verip bu geleneği Türk’e/yiğide yaraşır hâle getirdin.
4 Şu gözlerini mihrap içinde gören, mescidi meyhaneye çevirdin, der.
5 Şu can tapınağında iki mum yakıp cihanı baştan başa Mecusî tapınağı hâline getirdin.
6 Zincir gibi olan saçına tarak sürdüğünde tüm akıl sahiplerinin aklını başından aldın.
7 Bütün can kuşlarını, sürekli, yüzünün mumuna yanmaları için pervane ettin.
8 Yüzünün örtüsünde beninin piyadesini sürdüğünden beri tüm şahları vezir eyledin.
9 Ey can mushafı, saçının bir kılından binlerce efsane ortaya çıkardın.
10 Gönül kuşunu yakalamak için şu saçını ve benini tuzak ve yem eyledin.
11 Ey Habîbî, sevgilinin kulağına söyle; çünkü sen sözlerini inci tanesi yaptın.

22. **Muvaşşah-ı Habîbî Redîf-i Diğer**

Câmi‘u’n-Nezâiyir: 181^a.

Muvaşşah tarzında yazılan bu gazelin her bir beytindeki baş harfler (sîn-lâm-yâ-mîm-nûn) sıralı bir şekilde yazıldığında “Süleyman” ismine ulaşılmaktadır.

1 Sen, perişan saçlarını rüzgâr gibi savurduğunda ben kırık gönüllünün hâlini perişan ettin.
2 Senin saf, kırmızı şarap gibi olan dudağının hasretinden dolayı, gözyaşlarımı lal, yakut, akik, inci ve mercan eyledin.

3. yāyın ey necm-i sa‘adet çünki kurdun kaçunun
cānları gāmzen okına tīr-bārān eyledün
müsk-i çīn-i zūlfüne çün şāne urdun ey şanem
cümle cānı hāk ile ol demde yeksān eyledün
5. ayağın altında yek-ser top olur bu cümle ser
sen ser-i zūlfün elünde çünki çevgān eyledün
necesi ede **habībī** cānı zūlfünden hālāş
çünki ol ser-fitneyi āşūb-ı devrān eyledün

23.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönlümü her dem-be-dem eder perişān saçların
‘aklı kılar deng vālih mest ü hayrān saçların
bir dükenmez kara sevdādur kim ucu yok anın
ben perişān-hātırın başında ey cān saçların
3. gün yüzündür gerçi imān-ile dīni ‘aşıkın
bana yeter dünyede küfr-ile imān saçların
ger dü-kevni bir kılna verseler bin cān-ile
ey şanem bi’llāh verme k’ola meccān saçların
5. ‘ukdesinden bir girih çözerse ‘arşın üstüne
tutar ay ü güneşün yüzini yeksān saçların
dem-be-dem halk-ı cihāna kara günler gösterür
gün yüzüne olsa ebr ey şāh-ı devrān saçların

³ Ey saadet yıldızı, kaçının yayını kurduğunda canları, öldürücü bakışınla ok yağmuruna tuttun.
⁴ Ey put gibi güzel sevgili, misk kokulu saçının kıvrımına tarak vurduğun zaman tüm canları harap ettin.
⁵ Sen, saçının ucunu elinde çevgan ettiğinde bütün başlar hep beraber, senin ayağının altında top olur.
⁶ Habībī, canını senin saçından nasıl kurtarsın? Çünkü o baş fitneyi zamanın belası eyledin.
^{23.} **Mīn Kelām-ı Habībī Redīf-i Diger**
Cāmi‘u’n-Nezāyir: 180^a.
¹ Saçların, gönlümü durmaksızın perişan eder; aklımı başımdan alıp beni hayretler içinde bırakır.
² Ey sevgili, saçların, ben kafası karmakarışığın başında, nihayeti olmayan, tükenmez bir kara sevdadır.
³ Aşığın diniyle imanı, her ne kadar senin güneş yüzün ise de, bana dünyada, küfür ve iman olarak saçların yeter.
⁴ Ey put gibi güzel sevgili, saçının bir teli karşılığında iki cihanı verseler, Allah hakkı için kabul etme; çünkü saçların bedavaya gider.
⁵ Saçların, arşın üstüne örgüsünden bir düğüm çözerse ay ve güneşin yüzünü aynı anda tutar.
⁶ Ey şāh-ı devran, senin saçların, güneş gibi olan yüzünü bulut gibi örtse, dünya halkına sürekli kara günler gösterir.

7. ğālīye vü müşk ü ‘anber kıldı t̄ib ü ‘ūd u ter
ser-be-ser h̄āk-i cihānı ‘anber-efşān saçların
iki kevne bir kılı nēcisi olmasun muh̄it̄
kurdı çün ‘arşü’l-‘azīm üstüne sayvān saçların
9. dört kitābuñ müşkilini bu **habībī** etse h̄all
n’ola çünkim oldı aña naql-i burhān saçların

[Lām]

24.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bi’llāh ey serv-i revān turgıl seher gül şen degül
gün yüzün şem‘i önünde tā güle gülşende gül
cümle ‘ālem gülşen olsa gülse her dem yüzüme
çün güler yüzün başa gülmeye ol gülşen degül
3. ravza-i h̄üsn-i cemālün ‘arz edelden ey şanem
güldi bağ u lāle nesr̄in sūsen ü gülşende gül
bitirelden gülsitānı bağbān-ı kāyināt
bitmedi bir gül yüzün mişli daħı gülşende gül
5. lāle yüzün hasretinden oda yaķar içini
ğonce la‘lün ğayretünden şu olur gül şen degül
sünbülün vaşfın şabādan işidüp-durur meger
anun-içün yele vērür hırmenin gülşende gül

7 Senin amber saçan saçların, cihan toprağını, baştan başa, misk ve amber kokularıyla ve güzelliklerle donattı.

8 Saçlarının bir teli iki âlemi kaplasa bunda şaşılacak ne var? Çünkü saçların, göğün en yüksek yerinin üstüne gölgelik kurdu.

9 Habībī, dört kitabın sırlarını anlatsa buna şaşılır mı? Çünkü saçların, ona nakledilmiş bir delil oldu.

24. **Nazīre-i Habībī Rāst**

Cāmi‘u’n-Nezāyir: 219a-219b.

1 Ey salınan servi, aman ha, seher vaktinde ayağa kalk, gül mutlu değil. Senin güneş gibi yüzünün önünde, gül gülene kadar gül bahçesinde gül.

2 Bütün dünya gül bahçesi olup her an yüzüme gülse, senin güler yüzünün olmadığı gül bahçesi benim için gül bahçesi değildir.

3 Ey put gibi güzel sevgili, güzellik bahçeni açtığından beri, bağ, lale, yaban gülü, susam çiçeği ve gül, gülşende güldü.

4 Kâinat bahçivanı, gül bahçesini meydana getirdiğinden beri, senin gül yüzüne benzer bir gül bahçelerde bitmedi.

5 Lale, yüzünün hasretinden dolayı içini yakar. Gonca, dudağını kiskandığı için su olur; gül de neşeli değildir.

6 Meğerse gül, bahçede senin sünbül saçlarının vasfını sabadan duyduğu için varını yoğunu harcıyormuş.

7. bu **habîbî** erişelden nev-bahâr-ı vâşluña
‘âlem anja cennet oldu yalnızuz gülşen degül

[Mîm]

25.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ur ürü ey sâķî bi’llah hōş-ıurām
cām-ı cemden nūş edüp serhōş harām
la‘l-i yākūt-i revānı luţf edüp
şun elüme edevüz bezm-i müdām
3. gün yüzünle zülf-i şeb-rengün i dōst
virdüm ü zikrüm olupdur şubh u şām
ey kamer-ruh şems-i cān sâķî şaķın
puhte olmuş ‘aşıkurı etme hām
5. sebze vü āb u harîf ü sâz ü mey
bu-durur esbāb-ı ‘işret ve’s-selām
hāzır-iken tur içelüm turmadan
kim gider cem tāhtdan uşanur bu cām
7. şoĥbeti biz hāş edelüm yār ile
muţtālî‘ olmasun anja hiç ‘avām
ey **habîbî** hālî olma bir nefes
iç şarābı yıl on iki ay temām
9. cehd kıl senliĝi senden zāyîl ét
şol muşaffā āb-ile sen ey ĝulām

7 Bu Habîbî, sana kavuşma baharına ulaştığından beri âlem ona cennet olmuştur; yalnızca gülşen değil.

25. **Naẓîre-i Habîbî Râst**
Câmi‘u’n-Nezāyir: 229^a-229^b.

1 Ey saki, kalk ve Allah hakkı için salınarak yürü; zaten Cem’in kadehinden içip sarhoş olmak haramdır.

2 Lutfedip yakut renkli şarabı elime sun da şarap meclisi yapalım.

3 Ey dost, güneş yüzünle siyah renkli saçın sabah akşam benim dua ve zikrim olmuştur.

4 Ey ay yanaklı ve can güneşi olan saki, sakın pişmiş aşığını çiğ hâle getirme.

5 Yeşillik, su, dost, saz ve şarap. Sözü’n aslı, bunlar eğlenenin olmazsa olmazıdır.

6 Hazır Cem tahttan gitmeden ve bu kadeh kırılmadan ayağa kalk ve durmadan şarap içelim.

7 Biz sevgiliyle baş başa sohbet edelim; fakat kimse bunu bilmesin.

8 Ey Habîbî, bir an bile şaraptan uzak kalma, yıl boyunca her gün şarap iç.

9 Ey delikanlı, şu saf su ile senliĝi senden kurtarmak için mücadele et.

26.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. fazl-ı feyyāz-ı ezel çün eyledi feyzini 'ām
sākīyā tur cām-ı cem şun şubḥ-durur ve's-selām
şōfiyā ko neng ü nāmı cām-ı şāfī nūş kııl
sākī-i meh-rū elinden 'āşıka sen olma ḥām
3. gönlünün āyīnesini her nefes pāk eylegil
şol muşaffā āb-ile bu jengişi anuñ müdām
mey-kede içre muķīm ol dēr-ise pīr-i muğān
sen anuñ dūr gibi sözin şımağıl al ele cām
5. raṭb ü yābis sözi ko vā'iz dimāğun ḥuşkini
germ ü ter ét cām-ı cemdem kim budur ḥayrū'l-kelām
ey ḥabībī sen müdām iç şol şarābuñ cāmını
anuñ esrārını şakla bilmesünler ḥāş u 'ām

27.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Recez - - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. ahde vefā ét ey şanem yāḥūd vefādan urma dem
gerçe vefādan yēğ-durur cevruñ cefādan urma dem
cānāne zülfi büyını ey dil şabādan isteme
gel anı cāndan iste şol bī-dest ü pādan urma dem
3. çün ol büt-i meh-pārenün mihri odına yanmaduñ
ey 'ışķ eri hemçün ḥalīl mihr ü vefādan urma dem

26. **Velehū**

Cāmi'ū'n-Nezāyir: 229^b.

- 1 Allah'ın fazlı, feyzini herkese lutfettiğinde ey saki, sabah vaktidir, kalk ve şarap sun.
- 2 Ey sofi, şan ve şöhreti bırak, saf şarabı iç, ay yüzlü sakinin elinden âşık olana densizlik etme.
- 3 Şu temiz su ile gönlünün aynasını ve onun pasını sürekli temizle.
- 4 Meyhaneci sana meyhanede otur derse, sen onun bu inci gibi sözünü kırma, eline kadehi al.
- 5 Ey vaiz, kurumuş ve hasta zihnini Cem'in kadehiyle tazele ve iyileştir ve boş sözü bırak; çünkü sözün en hayırlı olanı budur.
- 6 Ey Habîbî, sen daima bu şarabı iç ve onun sırlarını kimsenin öğrenmemesi için sakla.

27. **Ġazel-i Ḥabībī Redīf-i Diğer**

Cāmi'ū'n-Nezāyir: 235^b.

- 1 Ey put gibi güzel sevgili, ya verdiğin sözde dur, ya da vefadan söz etme. Her ne kadar senin eziyetin, vefa göstermenden iyi olsa da sen cefadan bahsetme.
- 2 Ey gönül, sevgilinin saçının kokusunu sabah rüzgârından isteme, gel onu candan iste; şu elsiz ve ayaksız olan rüzgârdan bahsetme.
- 3 Ey aşk eri, o ay yüzlü sevgilinin aşk ateşine Halil gibi yanmadığın için sevgi ve vefadan bahsetme.

-  y dilber n  in z lfini m şk-i ha aya benzedem
bil-gil ha adur s zler n  in   ha adan urma dem
5. z lfi had i Őerhini t lib  u t h k k  tmed n
 tme mu avvel s z ni b d-ı hev dan urma dem
Şol Şems-i d n n   n bug n z hir y z ni g rmed n
a'm sın  y  amiyy ebed y rın li adan urma dem
7.   nkim kit b-ı nefs ni okımad n harfen-be-harf
r z-ı hes ba gelmed n sırr-ı ke adan urma dem
  n nefs ne y r olmad n ha dan haber-d r olmad n
bi anesin  y m dde'ı Şol  Őin dan urma dem
9. c n u cih nı yolına ma'Ő kanu  terk  tmed n
 y  Őı am d yen kişi ol dil-r b dan urma dem
fir'avn g zi sihrini Şu'b n-ı z lfi sırrını
m s  gibi   n bilmed n d r m  aŐadan urma dem
11. Şol dilber n yolında sen  an  tmeyince kend z n
bi'll hi  mri isteme ehl-i fen dan urma dem
c m-ı Őaf yı biz m d m gel Ő fiy  n Ő  del m
t m t-ı Şeyhi  o unut zer  u riy dan urma dem
13. Şol Őuffe-i mey-h ne t  ki  tmeyesin i tiy r
d me Őaf  ehlinden m Ő f  Őaf dan urma dem
 o  y **hab b ** atlası Őalı  ab nı giy nesin
[...] u nesc g zlers n al  ab dan urma dem

4  y sevgilinin sa ının kıvrımını Hit  miskine benzeten kişi, s zlerinin yanlış oldu unu bil;  in ve Hat 'dan bahsetme.

5  y talip, sevgilinin sa ı s z n n Őerhini araŐtırıp anlamadı ın i in s z  uzatıp da boş s z sarf etme.

6  y  m , g r n Őe g re, sen bug n Şu din g neŐinin/Şemseddin'in y z n  g rmedi in i in sonsuza kadar k r kalacaksın; bundan dolayı artık y z g rmeyi bekleme.

7 Nefsinin kitabını harfi harfine okuyup anlamadı ın i in hesap g n ne gelmedin; bundan dolayı sıkıntı  ekti inden bahsetme.

8  y davacı, nefsini tanımadın, Hak'tan haberdar olmadın; b ylesine yabancı oldu un h lde, O'na aŐına olandan Őik yet etme.

9  y  Őı ım diyen kişi, sevgilinin u runa canını ve d nyayı terk etmedin; bundan dolayı o sevgiliden medet umma.

10 Sevgilinin Firavun g z n n sihrini ve yılan sa ının sırrını Musa peygamberin bildi i gibi bilemedi in i in asanın hikmetinden bahsetme, derim.

11 Sen Şu sevgilinin yolunda can vermedikten sonra, Allah hakkı i in, uzun  m r isteyip fena ehlinden bahsetme.

12  y sofi, Şeyhin boş s zlerini bırak, ikiy zl l k ve g steriŐten bahsetme. Gel, biz devamlı neşe kadehinden i elim.

13  y sofi, meyhane sofasını Őe miyorsan; saflaŐmıŐlardanım deme, saflıktan s z etme.

14

28.

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. cān alıcı hūnī gözün bir dem amān vèrmez nédem
dil-ḥasteye kirpiklerün ol-daḥı cān vèrmez nédem
şīrīn lebün esrārını rūḥü'l kudüsden şordu cān
dér ol ḡaybuñ sırrıdır nām ü nişān vèrmez nédem
3. ḳo vā'izün efsānesin sākī şun ol cām-ı cemi
gördük yaḳīn kim bu zamān devr-i zamān vèrmez nédem
gerçi ene'l-ḥaḳḳ sırrını zerrāt-ı 'ālem söyleşür
'aynuñ gibi rüşen ḥaber bir şey 'ayān vèrmez nédem
5. ol lezzeti kim cānuma la'l-i revān-baḥşuñ vèrür
vallāhi anuñ zevḳini cān ü cihān vèrmez nédem
èy sebze-i cān gülşeni serv-i revānuñ luṭfını
bāḡ-ı behişt ü ravzā-i ḥūr-i cinān vèrmez nédem
7. şol cāmı ki şunduñ revān cān-ı ḥabībīye müdām
èy sākī meh-rū çün ḡulām pīr ü cüvān vèrmez nédem

29.

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. èy dōstān èy dōstān yārüm bana uymaz nédem
'ömrüm gibi gitdi revān şol şem'-i cān göymez nédem

28. **Velehū**

Cāmi' u' n-Nezāyir: 238^b.

1. Senin zalim ve kan alıcı gözün, bana bir an bile göz açtırmaz; bu gönlü yaralıya kirpiklerin bile hayat vermez, ne yapayım?
2. Bu can, senin tatlı dudağının sırlarını Cebrail'e sorduğunda Cebrail, onu herkes bilemez, dedi ve bir iz, işaret vermedi, ne yapayım?
3. Ey saki, sen vaizin söylediği boş sözleri bırak, Cem'in kadehinden sun. Nasılsa bu dünyanın iyi talih vermediğini gördük, elden ne gelir?
4. Her ne kadar "ene'l Hakk" sırrını, âlemdeki tüm zerrelere konuşsa da onlar, gözün gibi apaçık bir haber vermez, ne yapayım?
5. Bu canıma o lezzeti veren, senin, cana can katan dudağındır. Allah hakkı için, onun zevkini bu can ve dünya nimetleri vermez, ne yapayım?
6. Ey can çimenliğinin gül bahçesi, senin salınarak yürüyüşünün verdiği keyfi, cennet bahçesi ve içindeki huriler vermez, ne yapayım?
7. Ey saki, sen, Hâbîbî'ye, sürekli şu kadehi sundun; çünkü bu kadehi, köle, yaşlı ve genç, ona vermez, elden ne gelir?

29. **Ġazel-i Ḥabībī Redīf-i Diger**

Cāmi' u' n-Nezāyir: 238^b.

1. Ey dostlar, ey dostlar! Sevdiğim bana uymaz; ömrüm gibi akıp giden şu can mumu yanmaz, elden ne gelir?

- her dem nazār-pāk ēyleyüp baḡsam cemāli ayına
güneş yüzi āyīnesi ayına göz doymaz nēdem
3. şol fitne-i devr-i kamer ‘ayn-i belādur kim meger
ser-ḡōş olup ḡanlar iḡer nitdügüni ṡuymaz nēdem
ol dil-siyeh fettān fireng her oḡ kim atar bī-direng
ṡoḡrı revāna ērişür ayruḡ bize ḡıymaz nēdem
5. cān bülbülü her şubḡ u şām efgān u āh eyler müdām
ol ḡonce-leb gül-ruḡ ḡulām çün şem‘ine ḡoymaz nēdem
bir demde biḡ cān ü cihān terk ēyler olsam yoluna
ol ‘ālī-himmet dilberüm biḡin bire şaymaz nēdem
7. yārün ḡapusunda müdām ḡōr olduḡum budur ki ben
ṡoyar ḡişi her nesneye bu ḡürmete ṡoymaz nēdem
ēy nāşih-ı müşfik bize pend ü nāşihat ēyleme
kimse ezelde yazılan yazuyı çün yuymaz nēdem
9. şeyḡüm o cān sākīsünün ser-ḡōş gözünden mest olan
merdümleri iki cihān ḡalkı daḡı ṡuymaz nēdem
sen ēy ḡabībī cām-ı mey nüş ēyle çaldır çeng ü ney
gördük ki ol settār ü ḡayy ḡullarına ḡıymaz nēdem

² Yüzünün ayına, durmaksızın, temiz bakışla baksam da, güneş yüzünün ayına bakmaya göz doymaz, ne yapayım?

³ Öyle anlaşılıyor ki, şu ayın dönmesi, fitnenin ta kendisidir. Sarhoş olup kanlar iḡer de ne yaptığını bilmez, ne yapayım?

⁴ O kara kalpli fettan Frenk’in durup dinlenmeden attığı oklar, artık bizi öldürmeden doğrudan cana saplanır, elden ne gelir?

⁵ O gonca dudaklı, gül yanaklı genç, yüzünün mumuna yaklaşmasına izin vermediği için, can bülbülü, sabah akşam, sürekli feryat figan eder, ne edeyim?

⁶ O gayreti çok sevgilim, uğruna bir nefeste bin can ve cihanı terk edecek olsam dahi, o bin tanesini bir tane yerine bile saymaz, ne yapayım?

⁷ Sevgilinin kapısında, sürekli küçük düştüğüm şuradan anlaşılıyor; her şeye doyan kişi bu hürmete (hor görülmeye) doymuyor, ne edeyim?

⁸ Ey bize tüm şefkatiyle nasihat veren kişi, kimse ezelde yazılan yazıyı silemeyeceği için, bize boşuna nasihat verme.

⁹ Ey şeyhim, can sakisinin sarhoş gözünden mest olan insanları iki cihan halkı duymaz, ne edeyim?

¹⁰ Ey Habībī, sen şarap kadehinden iḡ, çeng ve ney çaldır; nasılsa o Settār (kullarının hata, ayıp ve günahlarını örten) ve Hayy (tüm varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi) olan Allah, kullarına ḡıymaz, ne edeyim?

30.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. p̄ir-i muġānı bir seher çün ziyāret eyledüm
ayaġında baş kodum çok çok 'ibādet eyledüm
bir aceb rıtl-ı girān şundi elüme p̄ir-i mest
aldum içdüm cān ü dil mülkün 'imāret eyledüm
3. çün beni mest eyledi ol rıtl-ile p̄ir-i muġān
ben-daħı muṭrible sāķīye işāret eyledüm
rāst kıl muṭrib nevānı hoş düzen vēr çengüñe
'ākif-i mey-hāneye çünkim beşāret eyledüm
5. cem' olup kāşāne içre nüş kılduġ cām-ı mey
sāķī-i meh-rüyı gördüm çok şeṭāret eyledüm
cān ü gönli 'aql ü dīni cümle vërdüm sāķīye
şol ziyān-ger şūfiye şankim ḥasāret eyledüm
7. p̄ir beşşāş olduġumu gördi dër ey bī-nevā
çok sevinme cism ü cānı yoħsa ġāret eyledüm
işidüp p̄irün sözün içdüm ḥuzūr-i ḳalb-ile
cümle ıskāṭ-ı şalātuma kefarete eyledüm
9. bir zamān çün sākin-i mey-hāne oldum p̄irle
nefs-i şom eyyāmını ḥaylī ḥaķāret eyledüm
p̄irümün bir cür'asına şatmaz iki kevnı ben
ey ḥabībī key bilürsin ḥoş ticāret eyledüm

30. **Ġazel-i Ḥabībī Redīf-i Diġer**

Cāmi'u'n-Nezāyir: 234^b.

- 1 Bir seher vakti meyhaneciyi ziyaret ettiġimde onun ayaġına çokça kapandım ve çok ibadet ettim.
- 2 Sarhoşların piri, bana, aġzına kadar dolu, büyük bir kadeh sunduġunda onu alıp içerek can ve gönül ülkesini mamur hāle getirdim.
- 3 O meyhaneci, beni büyük şarap kadehiyle sarhoş ettiġi için ben de çalgıcı ile sakiye kaş göz kırptım.
- 4 Ey çalgıcı, meyhane müdavimine müjde verdiġim için sen, rast makamında söyle ve çalgını da ona göre ayarla.
- 5 Saray içinde toplanıp şarap içtiġimiz zaman, ay yüzlü sakiyi görünce çok sevindim.
- 6 Can, gönül akıl ve dinin hepsini sakiye vermekle sanki şu ziyanda olan sofiye zarar verdim.
- 7 Meyhaneci, güldüġümü görünce ey zavallı, çok sevinme; ruhunu ve bedenini yağmaladım haberin yok, dedi.
- 8 Meyhanecinin sözünü duydum ve gönül rahatlığıyla şarap içtim. Böylece bütün namaz borçlarımın silinmesi için kefarete vermiş oldum.
- 9 Bir gün meyhaneci ile meyhanede oturduğumda uğursuz günlerim için kötü sözler söyledim.
- 10 Meyhanecinin bana verdiġi bir yudum şarabı dünya ve ahirete deġişmem. Ey Habībī, hoş ticaret yaptığımı iyi bilirsin.

31.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - -

1. ben-ki la'lün cān yerinde görmüşem
derdüñi dermān yerinde görmüşem
tīr-i ğamzen zahmını cāndan revān
her dem akar kan yerinde görmüşem
3. hāne-i gözde hayālün gölgesin
şükr kim mihmān yerinde görmüşem
gün yüzünde küfr-i zülfün ey şanem
ben yaqīn imān yerinde görmüşem
5. muşhaf-ı hüsñünde hatt ü hālün
harf harf kur'an yerinde görmüşem
kaşların yāsına kim 'id ayıdur
cānları qurbān yerinde görmüşem
7. her ne cevri etsen **habībī** luṭf-ıla
hüsñ-i hulḳ ihsān yerinde görmüşem

32.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. cān içinde derd-i 'aşkuñ olalı cāna muqīm
gözleründen şayru gönüm oldu sāğ u müstākīm
gün yüzün āyīnesine baqduğumca her nefes
gözüme rüşen görünür vech-i raḥmān ey ḥakīm

31. **Nazīre-i Habībī Kāfiye-i Muğāyir Redīf-i Ū**

Cāmi'u'n-Nezāyir: 246^a.

- 1 Ben, senin lal dudağını can gibi, senin derdini de derman gibi görmüşüm.
- 2 Senin öldürücü bakışının okunun yarasını, daima, candan akıp giden kan gibi görmüşüm.
- 3 Gözdeki hayalinin gölgesini, şükürler olsun ki, misafir olarak görmüşüm.
- 4 Ey put gibi güzel sevgili, senin gün yüzüne dökülen siyah saçını ben apaçık iman üzerinde görmüşüm.
- 5 Güzelliğinin mushafında, ayva tüylerini ve benini, harfi harfine Kur'an'da görmüşüm.
- 6 Bayram zamanı, canları, senin yay gibi kaşının önünde kurban yerinde görmüşüm.
- 7 Ey Habībī/ey sevgili, her ne kadar lutfedip eziyet etsen de ben, bunu güzel ahlakından bir iyilik olarak görmüşüm.

32. **Nazīre-i Habībī Rāst**

Cāmi'u'n-Nezāyir: 260^a.

- 1 Ey sevgili, aşkının derdi bu canda yer ettiğinden beri hasta gönüm, senin gözlerin sayesinde hayat bulup iyileşti.
- 2 Ey bilge kişi, ne zaman senin güneş gibi yüzünün aynasına baksam, her nefeste Hakk'ın yüzü bana apaçık görünür.

3. her kaçan bir buse etse cân lebünden iltimās
bağrumı hūn-hvāre gāmzen éder ol demde dü-nīm
ni‘met ü nānın cihānuḡ n’éder éy cân cân ü dil
kim olara cevr-i nāzuḡ oldu çün nān-ı na‘īm
5. éy **ḡabībī** cevr-i nāzuḡ göreliden gözlerüm
gönlümünḡ ārāmı gitti cānda ḡam oldu muḡīm

33.

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. bi’llāh seḡerdür sāḡiyā ḡoldur berü cām içelüm
lā-ya‘ḡil ü mest olalum biz rind ü bed-nām içelüm
çün bu siyeh-kāse cihān bir dem bize vèrmez emān
şun la‘l-gūn anı müdām her şubḡ u her şām içelüm
3. éy sāḡī-i ḡuceste-fāl her rüz u hefte māh ü sāl
nāmūs-i cāmı taşa çal ḡo nengle nām içelüm
açıldı çün ḡülşende ḡül sāḡī éle al cām-ı mül
çünkim bize ḡalur degül bu devr ü eyyām içelüm
5. müftī müderris şeyḡ imām gördük ki içerler müdām
biz d’anlara tābi‘ olup éy ehl-i islām içelüm
çün ḡāzır oldu deff ü ney ḡül sebze içre yār ü mey
vaḡtı ḡanīmet anḡa key gel éy dil-ārām içelüm

3 Bu can, ne zaman senin dudağından bir öpücük istese, senin kan dökücü bakışın, bağrumı bir anda iki parça eder.

4 Ey can, gönül ve can, dünyanın nimetlerini ve nazını ne yapsın; çünkü onlara nazının zulmü cennet nimeti gibidir.

5 Ey sevgili, gözlerim, senin nazının eziyetini gördüğünden beri gönlümün huzuru gitti; canıma aşkının gamı yerleşti.

33. **Nazīre-i ḡabībī Rāst**

Cāmi‘u’n-Nezāyir: 253^b.

1 Ey saki, seher vaktidir, Allah hakkı için, kadehi uzat da içelim, biz rindler ve kötü şöhretliler körkütük sarhoş olalım.

2 Konuklarını öldüren bu dünya, bize bir an bile göz açtırmadığı için sen bize o çanakla, sürekli, kırmızı renkli şarap sun; sabah akşam içelim.

3 Ey uğurlu saki, her gün, her hafta, her ay ve yıl boyunca, namus ve utanma kadehini kır, şanı şöhreti bir yana bırakıp içelim.

4 Ey saki, gül bahçesinde güller açıldığında şarap kadehini ele al, içelim; zira bu günler bize kalmaz.

5 Müftünün, şeyhin, imamın hiç durmaksızın içtiğini gördük. Ey müslümanlar, gelin, biz de onlara uyup içelim.

(* vezin bozuktur.)

6 Çimenlik üstünde, def, ney, gül, sevgili ve şarabın hazır olduğu vaktin ganimet vakti olduğunu unutma, gel içelim.

7. meydür mesîhün ħanı bes meydür çü rûh-i şānî pes
sen ey **ħabîbî** sözü kes kim anı müdām içelüm
çün rez kıızı gözlerinün yaşı-durur mey bil müdām
ey şākî-i ‘ādil yere dökme anı tām içelüm

34.

Müstefîlün müstefîlün müstefîlün müstefîlün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. sākî seherdür şun berü cām-ı cemi nüş edelüm
bu seng-sār olmuş seri ol cāmıla hoş edelüm
rûh-ile ‘aklı rāhla lā-ya‘kil ü mest eyleyüp
dehr-i zamānuñ ħuşşasın bir dem ferāmüş edelüm
3. bu ‘akl muħkem ħaydmış ‘uşşāħa gördün ey refîħ
gel cehd edüp dürişelüm tā anı ser-ħoš edelüm
gül den ħabāce giydürüp rez kızını biz ħucalum
adın anuñ cism-i laţîf rûh-ı güher-püş edelüm
5. çünkim zemîn ü āsmān gördün semā‘ eyley müdām
gel biz daħı mey-ħānede şol ħum gibi cüş edelüm
ħo medreseyle mescidi şofî vü şeyħ ü vā‘ize
pîr-i muġānuñ cāmını deyr içre biz nüş edelüm
7. ey sākî-i rûh-ı revān bir tolu şun bi’llāh revān
tā kim **ħabîbî** dervîşi bî-‘akl u bî-ħüş edelüm
şol-kim edecekdür müdām gel edelüm biz şubħ u şām
ey pîr puħte olma ħam dēme ki üş üş edelüm

7 Ey Hâbîbî, mademki şarap Mesih’in kanıdır, öyleyse sözü kes de sürekli içelim.

8 Ey adaletli saki, şarabın, asmanın kızının gözyaşları olduğunu unutma, bunun için onu yere dökme ki tam içelim.

34. **Ėazel-i Ėabîbî Redîf-i Diger**

Câmi‘u’n-Nezâyr: 251^a.

1 Ey saki, seher vaktidir, Cem’in kadehini bu tarafa uzat da bu taş olmuş başımızı kadehle hoş edelim.

2 Akıl ve ruhu, şarap ile kendinden geçirip sarhoş ederek zamanın derdini bir anlık da olsa unuttalım.

3 Ey dost, aklın âşıklar için ne kadar kuvvetli bir bağ olduğunu gördün; öyleyse gel, biz onu sarhoş edinceye kadar gayret gösterip çalışalım.

4 Biz, şaraba gül renginden bir entari giydirip onu kucaklayalım; onun adını da mücevher kuşanan ruh ve melek koyalım.

5 Mademki yerin ve göğün, durmaksızın döndüğünü gördün; bunun için biz de, gel, meyhanede şu içki küpü gibi coşup kendimizden geçelim.

6 Medrese ile mescidi, sofi, şeyh ve vaize bırak; biz meyhanede meyhanecinin kadehinden içelim.

7 Ey salınan latif ruhlu saki, Allah hakkı için, hemen bir kadeh sun, böylece derviş Habîbî’nin aklını başından alalım.

8

35.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. müstedām olğıl hemīşe ey güzel hānum menüm
gözleri nergis yüzü gül zülfi reyhānum menüm
gün yüzün gördükçe va'llāhi bu gönüm şād olur
hağ seni var eylesün devletlü sulṭānum menüm
3. sen ferāğāt şād u hurrem men kılarām nāleler
hōş midur dil-ber saña bu āh u efgānum menüm
hasretiñden haste oldum derdümi bilmez ṭabīb
dil-berā vaşlındadır var iste dermānum menüm
5. ey **habībīm** işte ğavri medhini tekrār edem
bülbul-i şūrīdenem sensen gülistānum menüm

36.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. baña mihri érmedi sen meh-liḳānuñ n'èyleyem
āhiri olmadı bu cevır ü cefānuñ n'èyleyem
bir dükenmez ḳara sevdādur başuma saçlarıñ
ey cihānuñ fitnessi ucından anuñ n'èyleyem
3. tiz edelden baña hañçer merd-i kāfir gözleriñ
rāhatı ḳalması gitdi cism ü cānuñ n'èyleyem
ne ḳadar fikr-i daḳīḳ eder olursam belünji
ğāyetine 'aḳl érmez ol miyānuñ n'èyleyem

35. AN: 44. s.

1 Ey nergis gözlü, gül yüzlü, reyhan saçlı, güzel sultanım benim, her daim var ol.

2 Allah hakkı için, güneş yüzünü gördükçe bu gönüm neşe bulur. Ey devletli sultanım, Allah sana uzun ömürler versin.

3 Sen rahat, şen ve sevinçli iken ben inlemekteyim; ey sevgili, sana ettiğim bu feryat figan hoş mu geliyor?

4 Ey sevgili, hasretinden hasta oldum, doktor derdimi anlamaz; benim dermanım sevgiliye kavuşmadır, ey Habîbî, git o dermanı iste.

5 Ey Habîbî/sevgilim, işte ben seni öveyim; ben senin âşık bülbulünüm, sense benim hayat bulduğum gül bahçemsin.

36. **Mın Kelām-ı Habîbî ve Redîf-i Diger**

Cāmi'ü'n-Nezāyir: 261^a.

1 Sen ay yüzlünün bana sevgisi ulaşmadı, bu zulüm ve eziyetin sonu olmadı, elden ne gelir?

2 Ey cihanın fitnessi, senin saçların, başıma, tükenmez bir kara sevdadır; onun ucundan sakınmak için elimden ne gelir?

3 Senin kāfir gözlerin, bana hañçerini/kirpiklerini doğrulttuğundan beri bedenimde ve ruhumda huzur kalmadı, ne yapayım?

4 Belini her ne kadar inceden inceye düşünsem de onun nihayetine aklım ermez, ne yapayım?

5. ھاﺗﺖ u ھﺎﻟﯘﻥ ﻧﺎﻗﺸﯩ ﺩﯨﻠﺪﻩﻥ ﮔﯚﺯﻳﺎﺷﯩﻴﻼ ﮔﯩﺘﻤﻪﺩﯨ
 ﻳﺎﺯﯗﺳﯩﺪﯗﺭ ﺑﺎﺷﯘﻣﺎ ﭼﯘﻧﻜﯩﻢ ھﯘﺩﺎﻧﯘﻥ ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ
 ﺑﯩﺮ ﻧﻪﻓﻪﺱ ﭼﯘﻥ ﺳﻪﻧﺪﻩﻥ ﺁﻳﺮﯗ ﺍﻟﺪﯨ ﺗﺎﻧﯘﻡ ﻪﻱ ﺷﺎﻧﻪﻡ
 ﻭﺍﺭﻟﯩﻐﯩﻦ ﺗﺎﻥ u ﺗﯩﮭﺎﻧﯘﻥ *kün fekânun* ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ
7. ﺷﻮﺭﺩﯨ ﺗﺎﻥ ﺭﯗھ-ü’l ﻗﯘﺩﯗﺳﺪﻩﻥ ﺷﻮﻝ ﺩﻩھﺎﻧﯘﻥ ﺳﯩﺮﺭﯨﻨﯩ
 ﺑﯩﻠﻤﻪﺯﻩﻡ ﺑﻪﻥ ﺳﯩﺮﺭﯨﻨﯩ ﺩﻩﺭ ﮔﺎﻳﺐ-ﺩﺎﻧﯘﻥ ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ
 ﺍﻟﻤﺎﺩﯨ ﺑﻪﻥ ﭘﯩﺮﻩ ﮬﻪﺭﮔﯩﺰ ھﯘﻧﯘﻥ-ﯩ ﻭﺍﺷﻠﯘﻧﺪﺍﻥ ﻧﺎﺷﯩﺐ
 ﺳﻪﻥ ﺳﺎ‘ﺍﺩﻩﺗﻠﯘ ﺗﯩﻮﺍﻥ-ﻣﻪﺭﺩﯨ ﺗﯩﻮﺍﻧﯘﻥ ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ
9. ‘ﺍﺭﯨﺰﯗﻥ ﺩﻩﻭﺭﯨﻨﺪﻩ ﺷﻮﻝ ﮔﯘﻝ ﺗﯩﻠﻤﻪ ﺋﻪﺩﻩﺭ ﻛﻪﻧﺪﯗﻧﯩ
 ﮔﻮﺭ ﯗﺗﺎﻧﻤﺎﺯ ﻳﯜﺯﯨﻨﯩ ﺍﻟ ﺑﯩ-ھﺎﻳﺎﻧﯘﻥ ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ
 ﺗﺎﻥ ﮔﻮﺯﯨﻦ ﻣﯩﺮﺭﯨھ ﮔﺎﻣﺰﻩﻥ ﺳﻪﻳﻒ ﭼﯘﻥ ﺋﻪﻧﺒﯘﺭ ﺍﻟﯘﺭ
 ﺗﯩﺮ-ﯨ ﺯﯨھﻠﻪ ﻣﺎھ ﻣﯩھﺮ-ﯨ ﺁﺳﻤﺎﻧﯘﻥ ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ
11. ﭼﯘﻥ ﺳﯘھﻪﻳﻠﯩ ﻟﻪﺑﻠﻪﺭﯗﻥ ﺑﯩﺮ ﺑﯘﺳﻪ ﻭﻩﺭﻣﻪﺯ ﺗﺎﻧﯘﻣﺎ
 ﮔﯘﻧﺪﻩ ﺑﯩﻦ ﻛﻪﺯ ﻭﭘﺪﯗﮔﯘﻧﯩ ﻓﯘﺭﻗﺎﺕ ﺍﻧﯘﻥ ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ
 ﻻ’l ü ﻳﺎﻗﯘﺕ-ﯩ ﺭﻩﻭﺍﻧﯩﻨﺪﺍﻥ ﺭﻩﻭﺍﻥ ﺋﻪﺗﻤﻪﺯ ﺳﺎﻧﺎ
 ﻪﻱ ھﺎﺑﯩﺒﯩ ﺳﺎﻗﯩ-ﯨ ﻧﺎ-ﻣﯩھﺮﯨﺒﺎﻧﯘﻥ ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ
13. ﺍﻟ ﮬﻪﻭﺍ ﻭﯗ ﺑﯘ ﮬﻪﻭﻩﺱ ﻛﯩﻢ ﻟﻪﺑﻠﻪﺭﯨ ﭼﯘﻥ ﺋﻪﺕ ﺗﺎﻡ (?)
 ﭘﯩﭻ ﺋﻪﺩﯗﭖ ﻳﻪﻟﻪ ﻭﻩﺭﯗﺭ ﺯﯗﻟﻔﯘﻥ ﺍﻟ ﺗﺎﻧﯘﻥ ﻧ’ﻪﻳﻠﻪﻳﻪﻡ

[Nün]

37.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
 Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ger senüñ-çün kılmayam çäk ey büt-i nâzük beden
 gürüm olsun bu kabâ egnümde pîrâhen kefen

⁵ Ayva tüyünün ve beninin gönlümdeki nakşı, gözyaşıyla silinmedi; zira o bana, Allah’ın takdir ettiği yazıdır. Ne yapayım?

⁶ Ey put gibi güzel sevgili, bu canım, senden bir nefes bile ayrı kaldıktan sonra ben, canın ve cihanın var olma durumunu ve varlık alanına çıkıp çıkmamasını neyleyeyim?

⁷ Can, senin şu ağzının sırrını Cebrail’den sorduğunda Cebrail, sadece Cenab-ı Hakk’ın bildiği sırrı/bilinmezsin sırrını bilemem, der. Elden ne gelir?

⁸ Benim gibi bir pîre, senin gibi yiğit bir gencin kavuşma sofrasından bir lokma nasip olmadı, ne yapayım?

⁹ Senin yanağının devrinde şu gül cilve eder; ama gel gör ki, o yüzü kızarmayan hayâsızın yüzünü ne yapayım?

¹⁰ Can gözün Mirrih, keskin bakışın kılıç gibi keskin olur; ok kirişiyle gökteki ayla güneşi ne yapayım.
¹¹ Senin Süheyl yıldızı gibi dudakların, canıma bir öpücük bağışlamazsa, ayrılığın, beni günde bin kez öpmesini neyleyeyim?

¹² Ey Habîbî, senin merhametsiz sâkin, sana kırmızı renkli şarabından vermez, elden ne gelir?

¹³

^{37.} AN: 50. s., TDTEA: 129. s.

¹ Ey nazik, put gibi güzel sevgili, eğer bedenimi senin için parça parça etmezsem, gömleğim kefenim, kübbem ise mezarım olsun

çıkma sevdâ-yı zülfün başdan ey meh ger yüz ıl
üstühvân-ı kellem içre dutsa 'akrebler vağan

3. gerçi şad olmañ dañı ey dil bundan böyle kim
çün maña hem-dem olan sensen ne sen olgıl ne men
düşdi şebnem bâğa gel tâ gül nişâr etsün saña
sebzenüñ her bergine bir dür ki ıapşurmuş çemen
5. ey gönül 'ışk ehline her dem gülerdin şem' tek
men demez-miydim ki bir gün ağlıyasıdur gülen
nece dinlensün **habîbîn** sensüz ey endāmı gül
çün batar cismine tende her tük olmuş bir tiken

38.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey ağzı gönce çehresi gül hañları semen
zülfi benefşe hüsni çemen boyı yāsemen
şāhib-cemāl ü ehl-i kemāl şekkerin maqāl
yūsuf şıfatlu 'isā-nefes vechide hasen
3. ey gönli seng ü ādeti ceng hūyı hem peleng
nāz eyleyen kirişme kılan 'aşık öldüren

1^a: kılmayam AN: kılmasam TDTEA.

1^b: bu AN: şol TDTEA.

2 Ey ay yüzlü sevgili, yüz yıl da geçse, akrepler kafatasımı yurt da edinse, senin saçının sevdası başımdan gitmez

2^a: yüz AN: üz TDTEA.

3 Ey gönül, mademki bana arkadaş olan sensin, ne sen ol ne de ben olayım; her ne kadar bundan böyle mutlu olamayacak olsam da...

4 Çimenlik, yeşillikteki her bir yaprağa bir inci kondurmuş; gel de, gül sana bahçeye düşen her bir çiğ tanesinden saçsın.

5 Ey gönül, aşk ehline her an mum gibi gülerdin. Ben, gülenin, bir gün ağlayacağını söylememiş miydim?

5^a: şem' tek AN: şād olup TDTEA.

5^b: demez-miydim ki bir gün AN: demez-midim ki dañla TDTEA.

6 Ey gül endamlı sevgili, Habîbî sensiz nasıl dinlensin; çünkü vücudundaki her bir tüy bir diken olup bedenine batar.

6^a: habîbîn AN: habîbî TDTEA.

6^b: cismine AN: cānına TDTEA.

38. AN: 51. s., AŞ: 368. s.

1 Ey gonca ağızlı, gül yüzlü, yasemin kokulu ayva tüyleri olan; saçı menekşe, güzelliği çimenlik, boyu yasemin gibi olan sevgili!

2 Güzel yüzlü, olgun, tatlı sözlü, Yusuf güzelliğinde, İsa nefesine sahip, yüzü de Hasan gibi güzel olan sevgili!

3 Ey gönlü taş, alışkanlığı savaş, kaplan yaradılışı; naz ve işve yapan, âşık öldüren sevgili!

yoh yoh haṭā dēdüm ğalaṭ ētdüm geṭ anladum
iṣi vefā vü gön̄lü sefā ‘aşıqın seven

5. az eyle ey **ḥabībī** şikāyet ze cevri-i dōst
derd-i belādan incimesün āşığam dēyen

39.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gözüm eydür gön̄lüme şol ḥür-i meh-veşden şaқın
gön̄lüm eydür yüri sen var şol göz ü қаşdan şaқın
gön̄lüm ü gözüm ḥayālüne vaṭandur gerçi kim
ey şanem bi’llāh lüṭf ét āb u āteşden şaқın
3. ey belālu dil-şikeste vey perişān-ḥāl işit
sözümü şol ca‘d-i sünbül zülfi-i serkeşden şaқın
saṅa ger rüsvā-yı ḥalқ olmaқ gerekmezse i dil
yüri var şol mest cādū iki ser-ḥōşdan şaқın
5. ol ḥabīb-i bī-vefānuṅ kavline inanma sen
ey **ḥabībī** saṅa dēdüm āb u āteşden şaқın

40.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ḥāb-ı ğafletden uyansun ‘ışq-ı dil-dār isteyen
bülbül-i şürīde olsun vaşl-ı gül-zār isteyen
ney kimi bağrın delip her demde nālān èylesün
derd ile yansun yaḥılsun vuşlāt-ı yār isteyen

⁴ Hayır hayır, hata ettim, yanlış söyledim, geç anladım; vefalı, gön̄lü huzur dolu, âşığını seven sevgili!
⁵ Ey Habībî, sevgilinin zulmünden bu kadar çok yakınma; âşığım diyen kişi bela derdinden bu denli incinmesin.

39. **Ġazel-i Ḥabībī Redif-i Diğer**
Cāmi‘u’n-Nezāyir: 293^a – 293^b.

¹ Gözüm, gön̄lüme, şu ay yüzlü huriden sakın, der. Gön̄lüm ise, sen var git, şu kaş ve gözden sakın, der.

² Ey put gibi güzel sevgili, her ne kadar gön̄lüm ve gözüm, senin hayaline vatan olmuş olsa da, sen Allah hakkı için lütuf buyur da su ve ateşten sakın.

³ Ey belalı, gön̄lü kırgın, ey hâli perişan, sözümü dinle; şu sümbül saçın kıvrımından, dikbaşı zülüften sakın.

⁴ Ey gönül, herkesin seni ayıplamasını istemiyorsan, var sen şu iki sarhoş büyüçüden sakın.

⁵ O vefasız sevgilinin sözüne inanma; ey Habībî, sana, su ve ateşten sakın, demiştim.

40. AN: 52. s. AŞ: 368. s.

¹ Sevgilinin aşkını arzulayan kişi, gaflet uykusundan uyansın; gül bahçesine kavuşmak isteyen kişi ise âşık bülbül gibi olsun.

² Sevgiliye kavuşmak isteyen kişi, dert ile yansın; ney gibi bağrını delip, hiç durmaksızın feryat etsin.

3. ‘âşıkın yanmağdan özge derdine dermānı yok
yanmada pervāne bolsun şem‘-i ruhsār isteyen
‘âşık oldur cān u dilden derd kıldı ihtiyār
derdine dermān buldı derdi tekrār isteyen
5. cān verip bir cān için yansa **habībī** ğam degül
māsivādan fāriğ oldu vāşl-ı dildār isteyen

[Hā’]

41.

mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün
Muzārī – – + / – + – – / – – + / – + – –

1. murğ-i dil olalıdan zülfün ucında beste
âşüfte zār u hayrāndur hātırı şikeste
yā rab cihān içinde bir murğ-i cān ola mı
ol dām u ol girihden gördiler anı ceste
3. derd ü ğamuñdan özge dermānı yoğdur anuñ
her cān ki şayru ğamzen oğından oldı haste
sehm-i sa‘adet ebruñ bir yā-durur ki hergiz
atmağda ğamzen oğın yoğ ihtiyāc şeste
5. her cān çeh-i zenağdānuñda yatur üftāde
her dil şaçun ucında olmuş esīr-i beste
kılsañ **habībī** dervīş evini n’ola rüşen
ey mihr-i cān-ı ālem vey tālī‘-i huçeste

³ Sevgilinin yanağının mumunu isteyen kişi, pervane gibi yansın; zira âşığın, yanmaktan başka derdine dermanı yoktur.

⁴ Âşık, derdine derman bulduğu hâlde derdi tekrar isteyip can ve gönülden derdi seçen kişidir.

⁵ Sevgiliye kavuşmayı arzu eden kişi, onun haricinde her şeyden vazgeçti. Habībī de bir can için kendi canından vazgeçip yansa, dert değil.

^{41.} **Ġazel-i Habībī Redīf-i Diğer**

Cāmi‘u’n-Nezāyir: 325^b.

¹ Gönül kuşu, senin zülfüne tutulduğundan beri, düşkün, inlemede ve gönlü kırıktır.

² Acaba cihanda o tuzak ve düğümden çıkmış gördükleri bir gönül kuşu var mıdır?

³ Her kim, senin öldürücü bakışının okuyla hastalanırsa, onun, senin derdin ve gamından başka şifası yoktur.

⁴ Senin, saadet okları atan kaşların, bakış okunu atmada, zihgire ihtiyacı olmayan bir yaydır.

⁵ Her can, senin çene çukurunda düşkün hâlde yatmaktadır; her gönül saçının ucunda bağı esir olmuştur.

⁶ Ey can âleminin güneşi olan uğurlu sevgili! Şu yoksul Habībī’nin derviş evini aydınlatsan, buna şaşılır mı?

42.

mefā'īlün mefā'īlün fe'ulün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. şu kâfir çeşmi gördüm istifāde
 'ulümü andan êtdüm istifāde
 k'aña benzer dağı bir büt bulunmaz
 hıṭā vü çin u rüm u istifāde
3. şu kec-bāz zülf aldı iki ruḥ müft
 dağı sürmezden öñ ḥāl-i piyāde
 sen ey sākī elüme şun seher ṭur
 sebū sāğar piyāle cām-ı bāde
5. düz ey muṭrib rebāb ü çengüñi rāst
 'irāk u işfahān-ile nevāda
 gel ey şōfī iki kevnün şafāsın
 dilersen iste bul cām-ı şafāda
7. anuñcün ḥurmeti ma'lüm olundu
 kitāb-i 'isā mūsā muştafāda
 ṭolaşdı cān ser-i zülfine yārün
 o müşkil 'ukḍeyi ister küşāde
9. bu göñlüm derdini şordum ṭabībe
 lebidür dēr devā dārü'ş-şifāda
ḥabībī ger dilersen 'ömr-i bākī
 özünj fānī èt dārü'l-fenāda

42. **Naẓīre-i Ḥabībī Rāst**

Cāmi'u'n-Nezāyir: 327^a – 327^b.

- 1 Şu zalim gözleri İstefa'da gördüm ve ilimleri ondan öğrendim.
- 2 Hıta, Çin, Rum ve İstefa'da onun benzeri bir tek güzel bile yoktur.
- 3 Şu hilekâr saç, daha beninin piyadesini öne sürmeden iki yanağı beleşe aldı.
- 4 Ey saki, sen, seher vakti kalk, elime içki testisini ve içki kadehini sun.
- 5 Ey çalgıcı, sazını ve çengini Rāst, Irāk, İsfahān ve Nevā makamına getir.
- 6 Ey sofi, dünyanın ve ahiretin zevkini tatmak istersen gel, onu neşe kadehinden bul.
- 7 Onun için, onun hürmetli olduğu İncil, Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'de bildirildi.
- 8 Sevgilinin saçının ucuna dolaşan bu can, bu zor düğümü çözülmüş görmek ister.
- 9 Gönlümün bu derdini tabibe sorduğumda, deva onun şifa dağıtan dudağındadır, der.
- 10 Ey Hâbîbî, eğer ebedi hayatı istersen kendini bu fani dünyada yok et.

43.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ur seher ey sākī-i cān bir kadeh mey şun bize
gözlerün çünkim yedürdi sihr édüp afyōn bize
vālih ü bī-‘aql ü ser-ḥōş mest ü ḥayrān olmuşuz
görinelî şol gözi nerkis yüzü gül-gün bize
3. ruḥların şol cām-ı cem gītī-nümādur kim yaqīn
rūşen ol yüzden görünür ḥālīk-i bī-çün bize
pür édüp peymāneyi sākī elüme şun müdām
nüş edelüm kim bilür nede bu çarḥ-ı dūn bize
5. ol şafā cāmın pey-ā-pey nüş edelüm ey ḥakīm
çünki ol pīr-i muğāndan oldı bu kânūn bize
şol leb-i yāqūtuḥı kūt etmek-içün cānına
dem-be-dem yedirdügi kandur dil-i pür-ḥūn bize
7. ey ḥabībī ‘aqlı ıo tut cām-ı ‘ışkı her nefes
şöyle lā-ya‘kil olıgör kim güle mecnūn bize

44.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ur ürü ey sākī-i meh-rū bize
şun berü birkaç kadeh vīnū bize
lebleründür gerçi kim tiryāk-i cān
ef‘ī-i zūlfün içürür aḡu bize

43. **Mīn Kelām-ı Ḥabībī Kāfiye-i Muğāyir Redif-i Ū**Cāmi‘ü’n-Nezāyir: 340^b.

- 1 Ey can sakisi, mademki gözlerin sihir yaparak bize afyon yedirdi, öyleyse sen de seher vakti kalk ve bize bir kadeh şarap sun.
- 2 Şu gözleri nergis, yüzü gül rengi sevgili, bize görüldüğünden beri şaşkın, akılsız ve körkütük sarhoş olmuşuz.
- 3 Yanakların, kuşku yok ki, Cem’in dünyayı gösteren kadehidir; bunun için, yüce yaratıcı bize apaçık görünür.
- 4 Ey saki, sen, hiç durmadan kadehi doldurup elimize sun da içelim; çünkü bu alçak dünyanın bize ne yapacağı bilinmez.
- 5 Ey Hakīm, o neşe kadehini peş peşe getir de içelim; çünkü bu kural bize meyhaneciden kaldı.
- 6 Kanla dolu gönlün, şu kırmızı renkli dudağımı canına yiyecek yapmak için her daim bize yedirdiği, kandır.
- 7 Ey Habībî, aklı bırak, aşk kadehini her daim elinde tut; öylesine sarhoş ol ki Mecnun dahi bize gülsün.

44. **Velehū**Cāmi‘ü’n-Nezāyir: 340^b.

- 1 Ey ay yüzlü saki, haydi ayağa kalk ve bize birkaç kadeh kırmızı şarap getir.
- 2 Her ne kadar dudakların, can panzehiri olsa da, saçının yılanı bize zehir içirir.

3. gün yüzünden şād u ḥandāndur gönül
saçların ebri şalar kayğu bize
‘ayn-i āşūb-ı cihāndur gözlerin
āfet-i cān oldu ol cāzū bize
5. ravza-i ḥüsn-i cemālün görelî
ḥāşıl oldu cennet-i mīnū bize
gerçi kim sehm-i sa‘ādetdür kaşun
oḡ éder tīz ol kemān-ebrū bize
7. dür dişünle la‘l-i nābuḡ zevkını
vermez éy cān lāle vü lu’lu’ bize
āb-ı ḥayvān çeşmesinden tatludur
verse la‘lün çün bir içim şu bize
9. reh-zen-i cāndur ḥabībī ḥāl-i dōst
veh k’éder ol dil-siyeh hindū bize

45.

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. érdi kulağuma seher çün hāy u hūy-ı mey-kede
der ḥvāstem kerdem sefer-i mā nīz sū-yı mey-kede
reftem der ān mey-ḥāne rā dīdem besī dīvāne rā
her-dem bi-yāyī mey keşed ez ḥum sebū-yı mey-kede
3. bir dem teferrüc éyledüm çün ol maḡām-ı ‘ālīyi
derḥāl mest étmiş beni gördüm ki bū-yı mey-kede
pīr-i muğānuḡ yüzüne tuş oldu ol dem gözlerüm
dedüm nedür rāh-ı necāt éy māh-rū-yı mey-kede

³ Gönül, senin güneş yüzünün sayesinde neşeli ve mutludur. Saçlarının bulutu ise bize kaygı verir.

⁴ Gözlerin, dünyayı karıştıran fitnenin ta kendisidir. O büyücü (gözlerin) bizim canımızı yaktı.

⁵ Güzel yüzünün bahçesini gördüğümüzden beri, mavi renkli cennet bize göründü.

⁶ Her ne kadar kaşın, saadet nimeti olsa da, o yay kaşlı sevgili, onu bir anda oka çevirir.

⁷ Ey can, senin inci dişinle, saf şarap gibi olan dudağının zevkini bize, lale ve inci vermez.

⁸ Lal kırmızısı dudağın, bize bir içim su verse, o su, ölümsüzlük suyundan bile lezzetli gelir.

⁹ Ey Habîbî, sevgilinin beni, can eşkiyasıdır. O kötü kalpli Hintli, bize korku verir.

45. **Ġazel-i Ḥabībī Redīf-i Diğer**

Cāmi‘u’n-Nezāyir: 329^b – 330^a.

¹ Seher vakti, kulağuma meyhanenin gürültüsü geldiğinde bizim yolculuğumuzun da meyhaneye olmasını istedim.

² Meyhaneye gittiğimde orada birçok deli gördüm. Meyhane testisi, durmaksızın, küpten şarap çekiyordu.

³ O yüce makamı bir anlık seyre çıktığımda meyhanenin kokusunun beni hemen sarhoş ettiğini gördüm.

⁴ O an, gözlerim, meyhanecinin güzel yüzüne tutulduğunda, ey meyhanenin ay yüzlü güzeli, bundan kurtulmanın yolu nedir, dedim.

5. kıldı nazar çün hâlûme bir ʔolu şundi elûme
dedi tebessüm ederek künc kedû-yi mey-kede
ol cāmı çün nûş eyledüm bu ‘aklı ser-ḥōş eyledüm
görüb tā‘accüb eyledi cümle ehl-i kûy-i mey-kede
7. sen mantıķun dersin baña söyleme ey müftî daḥı
her müşkili tāḥķīķ eder çün güft ü gû-yı mey-kede
şol ka‘beye tezvîrle ey ârzû eden kişi
olmak dilersen cān emîn et ârzû-yı mey-kede
9. benden işit ʔođrı ḥaber dērüm saña söz muḥtāşar
sen ey ḥabībî ʔur seḥer et cüst ü cû-yi mey-kede
dī rūḥ-ı ḳudsī bülbüle tā k’ède her dem ğulgule
ḥāmūş etmekdür müdām gördün ki ḥû-yı mey-kede
11. etĝil ṭahāret ey faķīḥ ğusl eyle-gil pāk u laṭīf
ḥōş bûy revān şāfī-durur çünk’āb-cû-yı mey-kede
ṭabl ü ‘alem mey-ḥāneye çek gel seḥer ʔur şāḥ-vār
gördük ki çün eyles ḥurūş surnā-yi nā-yi mey-kede

46.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. beni ma‘şūķanun ‘ışķı şu resme aldı-kim bende
eser ḳalmadı benlikden eşit ey muķbil bende
cihāndan küllī bī-zārem perīşān-ḥāṭır u zārem
çekelden zülf zencīrün bu mecnūn ğönlümü bende

édüp Cāmi‘u‘n-Nezāyir: dedi AN.

- 5 Meyhanenin şarap sunan genci, tebessüm ederek hâlîme baktı ve elime bir kadeh sundu.
6 O kadehi içerek bu akli sarhoş ettim, meyhane sokağı sakinlerinin hepsi bunu görünce şaşırđı.
7 Ey müftü, sen mantık ilmini, sözünü bana söyleme; zira meyhanenin dedikodusu, şüphe yok ki, her zorluğu halleder.
8 Ey, Kâbe‘yi yalandan isteyen kişi, canından emin olmak istersen meyhaneyi arzula.
9 Ey Habîbî, ben sana kısaca söylüyorum, doğru haberi benden duy; kalk, seher vaktinde meyhaneyi ara.
10 Ey Cebrail, bülbüle sürekli ötmesini söyle; zira meyhanenin âdetinin hep susmak olduğunu gördün.
11 Ey fakih, bu meyhanenin akarsuyu saf, temiz ve berraktır; onunla yıkanıp pisliklerden kurtul.
12 Seher vakti kalk, meyhaneye davul ve sancağını alıp gel; çünkü meyhanenin zurna ve neyinin coştuğunu gördük.
46. **Nazîre-i Ḥabībî Râst**
Cāmi‘ü‘n-Nezāyir: 330^b.
1 Ey taliḥli köle, sevgilinin aşķının beni büsbütün esir aldığını, bende benlikten eser kalmadığını duy!
2 Senin zincir gibi saçın, bu deli gönlümü kendisine esir ettiğinden bu yana, bu dünyanın her şeyinden bıķmış, düşünceli ve gözü yaşlı hâldeyim.

3. cihānuñ z̄ulmeti nūra mübeddel olur ol s̄ā'at
eger el ura ol dil-ber şu gül-günī kabā-bende
ben ol türk-i hıfānuñ ger haṭādur ḥāl-i hindūsı
d̄erüm deşt-i buḥārā vü çigil çin ü semerkande
5. perişān z̄ülfini k'ol-dem görem bādun elinde ben
tağilur fikrüm ü 'aqlum olur gönüm perākende
lebi 'ışkına nüş ede firākı nişini her dem
nedem çünkim eli érmez bu şayru cānuñ ol kande
7. 'aceb ol ne kıyāmetdür yā-ḥōd ne kadd ü kāmētdür
k'aña serv-i revān secde eder şalınsa gül-şende
ḥabībī ol ḥabībün ayağı toprağı ḥaḳkı-y-çün
eteğini k̄omaz elden nece kim cān ola tende

47.

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün
Muzāri' - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. bir dem şalınsa çün ol serv-i revān çemende
gözüm eder hezārān ābı revān çemende
şevkine gül yüzünün her dem hezār destān
ēydüp bu bülbül-i cān eder şivān çemende
3. z̄ülfün görelî sünbül gül-gün yüzünî lāle
her demde ekl ederler sevdā vü kan çemende
būy-ı saçunđan érđi bād-ı bahāra çünkim
ser-mest ü deng ü ḥayrān oldı devān çemende

³ O sevgili, şu gül renkli kaftanına elini sürdüğünde, işte o an, cihanın karanlığı aydınlığa kavuşur.
⁴ O Hitay Türk'ünün Hintli benine hata/Hitā demek yanlışsa ben, Çin ve Semerkand'a, Buhara ve Çiğil Ovası derim. (?)
⁵ Senin dağınık saçlarını rüzgârın elinde gördüğüm zaman, aklım fikrim dağılır; gönüm paramparça olur.
⁶ Bu hasta canın eli, o şeker dudaklı sevgiliye ulaşamayacağı için, ne yapsın; o da, sevgilinin dudağı aşkına, onun ayrılığının zehrini hiç durmadan içiyor.
⁷ Acaba o nasıl bir beladır, o nasıl bir boy bostur? Öyle ki, o sevgili, gül bahçesinde salınarak yürüyecek olsa, salınan servi dahi ona secde eder.
⁸ O sevgilinin ayağının tozuna yemin olsun ki, Habībī, canı bedende bulunduğu müddetçe, o sevgilinin eteğini hiçbir zaman elinden bırakmaz.

47. **Ğazel-i Ḥabībī Redif-i Diğeri**
Cāmi'ü'n-Nezāyir: 332^a - 332^b.

¹ O selvi endamlı sevgili, çimenlikte bir an salınsa, gözüm; binlerce akarsu çağlatır.
² Bu can bülbülü, senin gül yüzünün arzusuyla, her daim, binlerce destan söyleyip feryat eder.
³ Sünbül, senin saçını; lale, senin gül renkli yüzünü gördüğünden beri, çimenlikte, her daim, sevda ve kan yerler.
⁴ Saçının kokusu bahar rüzgârına ulaştığı için kendini kaybetmiş, sersem ve şaşkın bir biçimde çimenlikte koşturur oldu.

5. *ve hiye ramīm* olanlar *yuhyi'l-‘izām* olurlar
sen bir nefes urursan ol-dem revān çemende
devr-i zamān içinde görmedi bir beşer hiç
sencileyin perī-ruḥ ḥūr-i cinān çemende
7. şol tīr-ķāmetünj serv görürse toğrı
ķaşuñ gibi egilür olur kemān çemende
ma‘şūķa ‘aynı sensin ey ‘ışķ eri **ḥabībī**
gerçeksen ‘āşıkāne ol cān-feşān çemende
9. tūt sākīnünj elini ķo başuñı ayaķda
iç cām-ı ‘ışķı mest ol sen bu zamān çemende

48.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. derd-i ‘ışķa her ki ol dem-sāz ola
ol gerek lā-būd ki ehl-i rāz ola
‘āşık-ı şādık odur ma‘şūķanuñ
yolına cān terk éde ser-bāz ola
3. demde biñ kez ķāl éderse ‘āşıkı
ğamzesi ma‘şūķanuñ ḥöd az ola
‘āşıkā cevır ü cefā vü derd ü ğam
zevķ ü şādī ḥüsn ü ḥulķ u nāz ola
5. her mezellet ki érişe ma‘şūķadan
‘āşıkā ḥöd ol ķamu i‘zāz ola
‘āşık anda néce tövbe éde kim
āb u sebze şāhid ü mey-sāz ola

⁵ Sen çimenlikte bir nefes verirsen, işte o an, çürüyüp dağılmış olanlar can bulurlar.
“*Ve đarabe lenā meşelen ve nesiye ḥalkāh ķāle men yuhyi'l-‘izāme ve hiye ramīm.*
Meālī: “*Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve ‘Şu çürümüüş kemiklere kim can verecekmış?’ diyor.*” (Kur’ân-ı Kerīm: 36. Yāsīn: 78.)

⁶ Dünya yaratıldığından beri, çimenlikte, hiç kimse senin gibi peri yanaklı bir cennet hurisi görmedi.
⁷ Selvi, senin boyunun ok gibi boyunu dosdoğru görürse, çimenlikte, senin kaşın gibi eğilip yay olur.
⁸ Ey aşķ eri Habībī, sen sevgilinin yolundaysan ve sözünün eriysen, çimenlikte, aşıkçasına ve seve seve canını feda et.

⁹ Sen sakinin elini tut ve ona hürmet göster, bu zamanda çimenlikte aşķ şarabını içip sarhoş ol.

48. **Mīn Kelām-ı Ḥabībī Kāfiye-i Muğāyir Redīf-i Diger**
Cāmi‘ü’n-Nezāyir: 382^a.

¹ Aşķ derdi ile arkadaşlık etmek isteyen kişinin, mutlaka, sır ehli olması gerek.

² Sadık aşık, canını, sevgilinin yolunda korkusuzca veren kişidir.

³ Sevgilinin keskin bakışı, âşığı bir anda bin kez eritirse az bile olur.

⁴ Âşığa gelen eziyet, sıkıntı, dert ve tasa; ona, zevk, mutluluk, iyi huy ve naz gibi gelir.

⁵ Âşığa, sevgiliden gelen aşāğılamaların hepsi, âşık için ikram gibidir.

⁶ Su, yeşillik, güzel ve sakinin olduğu yerde âşık nasıl tövbe etsin ki...

7. erişmez şol hümānuñ zülfine
murğ-ı dil ger şāhīn ü şeh-bāz ola
ëy **habībī** hōş-durur cām-ı şarāb
hāşşa kim maḥbūb-ı hōş-āvāz ola

49.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. her kime hem-rāh faẓlu'llāh ola
aḥa faẓl-ı feyz ol allāh ola
her ne kim éder kişi ëy yol éri
ol gerek kim ḥasbeten li'llāh ola
3. 'ışk-ı ma'sūka ḳul olan şıdk-ile
dünye vü 'uḳba içinde şāh ola
'āşıkın işi gerek şām ü seher
vird-i ḥasret göz yaşıyle āh ola
5. bu ufukdān her sitāre kim doğar
mıhr-i 'ālem cān gögünde māh ola
nūr-ile rüşen ola bu kāyināt
ol se'ādet necmi şemsu'llāh ola
7. vech-i ādemdür şırātı müstaḳīm
aḥa doğru gitmeyen bī-rāh ola
ëtmeyen secde melek-veş ādeme
dīv-i mel'un 'āşī-yi güm-rāh ola
9. ol-durur sultān iki ālemde bes
çün **habībī** her ki 'abd'ullāh ola

7 Gönül kuşu, şahin ve doğan olsa dahi, şu anka kuşunun saçına bile ulaşamaz.

8 Ey Habībī, özellikle güzel sesli bir sevgili varsa şarap kadehi çok güzel olur.

49. AŞ: s. 360-361, AN: s. 26-27.

1 Allah'ın fazileti / Fazlullah kime yoldaş olursa, ona, lütuf ve iyilik Allah'tan gelir.

2 Ey yolcu, kişi ne iş yaparsa yapsın, Allah'ın rızasını kazanmak için olmalıdır.

3 Sevgilinin aşkına sadakatle bağlı olan kişi, dünya ve ahirette sultan olur.

4 Âşığın işi, gece gündüz, gözyaşı döküp âh ederek sevgilinin özlemine hatırlamak olmalıdır.

5 Bu ufuktan doğan her yıldız, can göğünde âlemi aydınlatan ay ve güneş olur.

6 Bu kâinat, nur ile aydınlansın; o kutluluk yıldızı, Allah'ın güneşi olsun.

7 İnsan, doğru yol üzere olmalıdır. Doğru yoldan gitmeyen ise yoldan sapar.

8 Melek yüzlü Âdem'e secde etmeyen kişi, âsılık edip yoldan çıkan şeytan gibi olur.

9 Habībī, Allah'ın kulu olduğu için, iki âlemde de sultan olursa bu ona kâfidir.

İki nüshada da "öldürür" şeklinde olan yazım, "ol-durur" olarak düzeltilmiştir.

[Yā’]

50.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şol mübārek zātuña işüm şenādur yā nebī
‘āsılık bīmārına adın şifādur yā nebī
ayağın toprağınun qadrin ne bilsin her kişi
kün fe-kān ol toprağa kemter bahādur yā nebī
3. ey güneş yüzlü habīb her kim seni haq bilmedi
danla mahşerde anun yüzi qaradur yā nebī
çün seniñ hōşlğına yarattı şāni‘ ‘ālemi
ayağın toprağına ‘ālem fedādur yā nebī
5. bu **habībī** hasteye kılğıl şefā‘at rüz-ı haşr
çünkü aşlında senünle aşınādur yā nebī

51.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ol zamān kim mest kıldı çeşm-i mahmūrun meni
hāk-i pāña ol dem etti ben fedā cān ü teni
‘aqlum ü fikrüm dağıldı bir yere cem‘ olmadı
bu perişān gönümün olalı zülfün meskeni
3. bu cihān ü cān dimāğın taze vü hōş-bū eder
deprede bād-ı şabā çünkim şu zülf-i müşkīni

^{50.} AN: s. 35, AŞ:s. 362-363.

¹ Ya nebi, benim işim, senin mübarek zâtına övgüler düzmektir. Ya nebi, senin adın, asilik hastalığına şifadır.

² Ya nebi, senin ayağının toprağının kıymetini herkes bilemez; Allah’ın “ol der ve olur” ayeti, o toprağın kıymetini gösterir.

³ Ey güneş yüzlü sevgili, ey nebi, seni Hak’tan bilmeyen kim olursa, mahşer sabahı olduğunda onun yüzü karadır.

⁴ Ey nebi, Allah bu âlemi senin için yarattı; senin ayağının toprağına bu âlem fedadır.

⁵ Ey nebi, bu hasta Habībī’ye mahşer gününde şefa’at et; çünkü özünde o, sana aşınadır.

^{51.} AN: s. 36.

¹ Senin sarhoş gözlerin, ne zaman ki beni sarhoş etti; işte o an, ben bu can ve bedenimi, senin ayağının toprağına feda ettim.

Beyitte geçen “hāk-i pāke” ifadesi, anlam göz önünde bulundurularak “hāk-i pāña” şeklinde düzeltilmiştir.

² Senin saçların, bu perişan gönümün meskeni olduğundan beri, aklım ve fikrim dağıldı, bir daha da bir araya gelmedi.

³ Sabah meltemi, senin misk kokulu saçlarını hareket ettirdiği an, bu cihan ve bu can, dimağını tazeler ve güzel kokularla donatır.

 y ŐehinŐah-ı cih n vey p diŐah-ı ins   c n
g r bu b -p  ser f t de  anda  almıŐ meskeni

5. sen beni bir demde bin kez  ld r rsen cevri ile
bir nefes ben Ő kr   hamddan  ayri anmazam seni
yaĒm  kıl gam leŐkeriyle bi'll h  y sulŐ n-ı c n
g reli c n ka'besinde   n o vech-i aŐseni
7. bu **hab b ** Ő ret-i raŐm na  der secdesin
bu vir n dil kim olupdur genc-i 'ıŐkun maŐzeni

⁴ Ey cihanın y ce sultanı, insanların ve cinlerin padiŐahı, bu elsiz ve ayaksızın, bu d Ők n n yurdunun nerede olduĒunu g r.

⁵ Sen beni, zulm nle, bir nefeste bin kere  ld rsen bile ben seni, Ő k r ve hamd ile anmaktan başka Şekilde hatırlamam.

⁶ Ey can sultanı, senin o g zel y z n  can K be'sinde g rd Ē m den beri, Allah hakkı i in; beni, gam askerleriyle kendine esir etme.

⁷ Bu Hab b , secdesini Allah'a eder; bu darmadaĒın g n l ise senin aşkının hazinesinin saklandıĒı yerdir.

[KIT'A]

1.

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. sefā hengāmıdır işret demidür ey gül-i ra'nā
2. açıl bāğ-ı leṭāfetde görinsün perçemin cānā
3. münevver eylesün rüyun dil-i 'uşşak-ı ğam-ḥ^vārı
4. dil-i nā-şādı şād eyle budur ḥāşiyet-i ma'nā

[MÜFRED]

2.

Fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. ey gül-endām-ı perī-peyker ḥabīb-i lāle-ḥad
ruḥların berg-i nesīmī yā gül-i ḥod-rū mıdur

¹ AN: s. 71., AŞ: s. 377.

¹ Ey iki renkli gül, eğlence ve içki içme zamanıdır.

² Ey sevgili, letafet bahçesinde açıl, kâkülün görünsün.

³ Yüzün, gam yiyen âşıkların gönlünü aydınlatsın.

⁴ Sen kederli gönülleri mutlu et; sözün tesirli olanı budur.

² Cāmī'ü'n-Nezāyir: 65^b.

¹ Ey gül endamlı, peri yüzlü, lale yanaklı sevgili, senin yanakların rüzgârın titrettiği bir yaprak mıdır, yoksa kendi kendine yetişen bir gül müdür?

BİBLİYOGRAFYA

- Akpınar, Yavuz, *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1994.
- Aslan, Üzeyir, *14-16. YY. Çağatay ve Azeri Edebiyatı*, Kriter Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2012.
- Ballı, Hasan Hüseyin, *Hurûfiliğin Doğuşu ve Fazlullah Hurûfi*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2013.
- Ballı, Hasan Hüseyin, “Hurûfilik Nedir”, *e-makâlât Mezhep Araştırmaları*, C. IV, S. 2 (2011) s. 31-48.
- Bausani, A., “Hurûfilik” çeviren: Nezahat Öztekin, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. VII (İzmir 1992), s. 357-361.
- Bilgin, A. Azmi, “Nesîmî”, *TDVİA*, C. 33, s. 3-5.
- Canım, Rıdvan, *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ: Latîfi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2000.
- Canpolat, Mustafa, “Câmiu’n-Nezâir”, *TDVİA*, C. 7, s. 111-112.
- Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.
- Erşahin, Seyfettin, *Akkoyunlular: Siyasal Kültürel Ekonomik ve Sosyal Tarih*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2002.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi: İslamiyetin Zuhurundan Miladın Onsekizinci Asrına Kadar*, Bakü 1967.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, “Habîbî”, *Hayat Mecmuası*, C. III, S. 64 (Ankara 1928), s. 224-225.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, “Habîbî II”, *Hayat Mecmuası*, C. II, S. 66 (Ankara 1928), s. 266.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, “Habîbî III”, *Hayat Mecmuası*, C. III, S. 67 (Ankara 1928), s. 285.
- Heyet, Cevat, *Azerbaycan Edebiyat Tarihine Bir Bakış*, 1. cilt, 2. baskı, Tahran: 1376/1997 Tahran.

- Heyet, Cevat, *Azerbaycan Edebiyat Tarihine Bir Bakış*, 2. cilt, Tahran: 1369/1990
Tahran.
- Huart, Clément, “Hurufilik”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. 5/1 (1987), s. 598-600.
- İpekten, Haluk-Mustafa İsen-Recep Toparlı-Naci Okçu-Turgut Karabey, *Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 942. Kaynak eserler dizisi; 12, Ankara 1988.
- İsen, Mustafa, *Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı*, Ankara Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1994.
- Kanar, Mehmet, *Türkçe Farsça Sözlük*, Say Yayınları, 2. bs., İstanbul 2010.
- Karahan, Abdülkadir, “Fuzûlî”, *TDVİA*, C. 13 s. 240-246.
- Kılıç, Filiz, *Meşâ'irü'ş-Şuara (İnceleme-Metin)*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2010.
- Kutluk, İbrahim, *Tezkiretü'ş-Şuara: Kınalızade Hasan Çelebi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.2, Ankara 1978.
- Köprülüzade Mehmet Fuad, “Azerî Edebiyatı'na Ait Notlar: Hasanoğlu ve Habîbî”, *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, C. IV, S. 1 (1925), s. 68-77.
- Köprülüzade Mehmed Fuad, “Habîbî”, *Azerî Edebiyatına Ait Tedkikler*, Bakü 1926.
- Köprülü, Mehmet Fuat “Habîbî”, *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, C. III, S. 5 (1932), s. 86-133.
- Memmedov, Azizağa, *Habibi: Şiirler*, Şark-Garb Neşriyat, Bakü 2006.
- Morkoç, Yasemin Ertek, *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-Nezâir'i (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, C. 1, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir 2003.
- Mümtaz, Selman, "Sultanü'ş-şuara Habibi", *Fukara Füyûzâtı*, S. 3 (Bakü 1921), s. 31-35.
- Onay, Ahmet Talat, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü: Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı* (haz. Cemal Kurnaz), Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2013.
- Sâm Mirza, *Tuhfe-i Sâmî*, (tashih: Vahid-i Destgirdî), Matbaa-i Armağan, Tahran 1936.

- Saraç, M. A. Yekta: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: R Yayınları, İstanbul 2000.
- Sadıkoğlu, Sasani Çingiz, “Habîbî”, *TDVİA*, C. 14, s. 374-375.
- Seferli, Eliyar G.-Yusifli, Xelil H., *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım): Azerbaycan Türk Edebiyatı C. II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- Seferli, Eliyar G.-Yusifli, Xelil H., *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi(Kadim ve Orta Asırlar)*, Ozan Neşriyyatı, Bakü 2008.
- Sungurhan, Aysun, *Beyani Tezkiresi (Tezkiretü 'ş-Şuara)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı E-kitap, Ankara 2017.
- Sungurhan, Aysun, *Tezkiretü 'ş-Şuara: Kınalızade Hasan Çelebi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı E-kitap, Ankara 2017.
- Sami, Şemsettin, *Kamus-ı Türkî*, İkdam Matbaası, İstanbul 1317.
- Taş, Hakan, *Vusûlî Divân: İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.
- Tulum, Mertol, *XVII. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- Usluer, Fatih, *Hurufilik: İlk Elden Kaynaklarla Doğuştan İtibaren*, Kabalcı Yayınevi, Birinci Basım, İstanbul 2009.
- Zülfe, Ömer, *Hecrî Divân (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- Zülfe, Ömer, *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikî ve Şiirleri*, Edebiyat Yayınları, Ankara 2006.
- Zülfe, Ömer, *Şiirin İzinde Sözü'n Gölgesinde: Osmanlı Şiirinden Kelimeler, Kavramlar, Deyimler*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2011.
- XIII-XVI Asırlar Azerbaycan Şiiri, Üçüncü Cilt*, Redaksiya Heyeti: Baş Redaktör İ. İbrahimov- H. Araslı, C. Kahramanov, E. Mirehmedov, K. Talibzade, M. Ceferov, Cildi Tertip Eden: Cahangir Kahramanov, Cildin Redaktörü: Kamil Allahyarov,

Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası, Respublika Elyazmalar Fondu, Elm Neşriyatı, Bakü 1984.

Usluer, Fatih, “Hurûfî Şifreleri”, *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları*, C. XXXIII, S.II [Cem Dilçin Armağanı II] s. 201-220.

